

૭૮૬

મિત્ર-મીલ કાવ્ય

તિરસે ઈલામ રેલા હે ન વો તલવારસે,
બલકે સરયાઈસે કુરુછ અખલાકસે કુરુછ પ્યારસે.

ઉમરખાઈ હસનખાઈ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

{ ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ }

અનુક્રમાંક ૧૧૨૮૮- વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ યજ્ઞસ્મૃતિ ૩૮૮૫

વિષય ૪- ૪

મરહુમ મુક્તાં દોસ્તમહંમદમીયાં સાહેબના

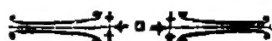
કાવ્યોનો સંગ્રહ.

અથવા

ખીસ્મીલ કાવ્ય.

તારીખી નામ

હાર બાગે ખીસ્મીલ.

ટીકા લખી પ્રસિદ્ધ કરનાર

ઉમરભાઈ હસનભાઈ (કલોલ.)

આવૃત્તી પહેલી,

પ્રત. ૧૦૦૦] ઈ. સ. ૧૯૨૩ [હી સ. ૧૩૪૧

કીંમત, ૧-૦-૦

આ પુસ્તક મળવાનું ઠેકાણું.

આ પુસ્તક નીચેના ઠેકાણાથી રોકડી કીમતે, ટપાલ, મારફત વેદ્યુપેએબલથી મળશે. પુસ્તક મળાવનારે પોતાનું સરનામું ચોક્કસ અને સ્વચ્છ અક્ષરે લખવું. ટપાલ ખર્ચ જે પડશે તે મળાવનારને શિર છે સામટી, મળાવનારને કમીશન મળશે.

(બિસ્મીલ કાવ્ય મળવાનું ઠેકાણું.

ઉમરભાઈ હસનભાઈ.

કરબે કલોલ-(ઉત્તર-ગુજરાત.)

૧૨૨૯૯
વિદ્યાનિધિ
ગુજરાતી સાહિત્ય સંસ્થા
ગુજરાતી સાહિત્ય સંસ્થા
ગુજરાતી સાહિત્ય સંસ્થા

આ પુસ્તકના સર્વે હક પ્રસિદ્ધ કરનારે,
પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે

યુનિયન પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ ક લી મા શા. મોહનલાલ
ચીમનલાલે છાપ્યું. ટકશાળ-અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

સન

૧૯૧૭-૧૮ ની સાલમાં જ્યારે હું મહુમ મુદ્દાં સાહેબ પાસે વીદ્યાભ્યાસ કરવા જતો, તે સમયમાં એઓ સાહેબના રચેલા કેટલાક કાવ્યો મેં માગણી કરવાથી મને એઓ સાહેબે

આપેલા અને જેમ જેમ રચતા તેમ તેમ મને લખી લખીને આપતા જતા. તેના ઉપર ટીકા વગેરે લખી, તે છપાવવાની મારી કોશિશ જારી હતી પરંતુ તે દરમીયાનજ આ મહાત્મા બીરમીલ સાહેબનો સ્વર્ગવાસ થવાથી તેના શોકાવરણના લીધે મારો હેતુ પાર પડ્યો નહીં અને પુસ્તક છપાવવાનું કામ પરિપુર્ણતાએ પહોંચ્યું નહીં (આ મહાત્માના મૃત્યુ હેવાલ માટે જુઓ મરહુમનું જીવન ચરિત્ર) માણસ કંઈ કામ કરી લેવાને ગમે તેટલી ઉતાવળ કરે પણ તેની સુદત પુરી થયા વગર અને માલીકની મરજી સીવાય તે કામ પુરૂ થઈ શકતું નથી, હાખલા તરીકે માળી બાગમાંથી કુસુમ (પુલો) પ્રાપ્ત કરવાની લાલસામાં છોડવાઓને ગમે તેટલું પાણી સોચે પણ મોસમ સીવાય તે કુસુમ મેળની શકતો નથી એવીજ રીતે આ પુસ્તકનું પણ થયું.

આ ચાલુ સુબારિક સાહેબ ઘણા મીત્રોએ અને ભાઈબધોએ ‘તમો બીરમીલ કાવ્ય છપાવવાના હતા તેનું શું થયું?’ એમ મને એકથી અધીક વખત કહેવાથી અને તે છપાવવા ખાસ આગ્રહ કરવાથી મેં તે કામ પાછું હાથમાં લીધું અને તે કામ પાર પાડવાને હું ભાગ્યશાળી થયો છું તેથી ખુદાતાલાનો ઘણોજ ઉપકાર અને આભાર વ અહેસાન માનું છું.

વાચકવૃદ્ધની સરળતાની ખાતર આ પુસ્તકના તમામ કાવ્યોને છ ભાગમાં ગોઠવી તેના છ બાળ (ભાગ) મુકરર કર્યા છે બાળ પહેલામાં સમાધો અને આત્મજ્ઞાનાદીથી રેલાતા કેટલાક કાવ્યોનો સમાવેશ કરેલો છે બાળ બીજામાં પરમાત્માના પ્રેમોદ્ધીમાં ગર્ક બનેલા ખરા આશક (પ્રેમી) એ પ્રેમની મસ્તીમાં રચેલી કેટલીક ગઝલો દાખલ કરી છે બાળ ત્રીજામાં ભક્તિ સૃગારરસની ગરબીઓ અને બાળ ચોથામાં આત્માનું કલ્યાણ થાય તેવા બોધદાયક અને આત્મજ્ઞાનથી ભીંજતા કેટલાક પદ્યોનો સંગ્રહ કરેલો છે બાળ પાંચમાં નિતિ અને મુખ પ્રાપ્ત કરવાનારી કેટલીક નસીહતો છે બાળ છઠ્ઠામાં મરહુમ કાજી અનવર મીયા સાહેબની ઝવિત્વ શક્તિ અતાવનારી અને ઉપમા અને અલંકારથી જળહળી રહેલી કેટલીક અલવદ્ધઓ દાખલ કરવામાં આવી છે કાવ્યોના ભાવાર્થ બરાબર સમજવામાં આવે એવા હેતુથી કાવ્યોના નીચે ટીકા અને અધરા શબ્દોના મીનીગો (અર્થો) આપવામાં આવ્યા છે, વળી આ લઘુ પુસ્તક ઘણું ઉપયોગી થઈ પડે એમ સમજી કેટલાક સ્થળે ન સમજાય તેવી બાબતોનું લખાણ પુર્વક વિવેચન કરી ટીકા પણ લખાણથી લખી તેના નીચે અથની પુષ્ટીમાં બીજા ડવીઓના કાવ્યના ઉતારા આપી સમજાવવામાં આવ્યું છે

રચનાર મરહુમ મુલ્લા સાહેબના રચેલાં ઘણાંક કાવ્યો છે પણ જેટલા મળી આવ્યા છે તેટલા આ પુસ્તકમાં દાખલ કરવામાં આવ્યા છે અને હવેથી મળી આવશે તે બીજી આવૃત્તીમાં દાખલ કરવામાં આવશે એવી અભિલાષા છે. રચનારની પાસે કોઈ પણ જન કાવ્ય માગે તેને તે પ્રેમપૂર્વક આપતા અને

સ ગ્રહ કરવાની બીલકુલ વૃત્તી ધરાવતા નહીં તેથી તેમના કાવ્યો ધાર્યા મળી આવતા નથી અગર કોઈ સાહેબની પાસે તેમના ભજનની નોટ યા જુના કાવ્યો ક્ષાથ આવ્યા હશે તે મોકલી આપવાની મહેરબાની કરશે કે બીજી આવૃત્તીમાં કાબલ કરવામાં આવે

આ પુસ્તક છપાવવામાં માસ્તર નબજુમીયા નન્નુમીયાએ અને પઠાણુ આજમખા સરવરખાએ મફત સુધારવામાં મદદ કરેલી હોવાથી હું તેમનો આભારી છું.

આ લઘુ પુસ્તકના કાવ્યોની ટીકા, ભાવાર્થ, અને અક્ષરા શબ્દોના અર્થ મેં મારી યથામતિથી લખેલા હોવાથી અને રચનારના હાથના લખેલા ઉદ્દું કાગળો મળી આવવાથી તે ઉપરથી કાવ્યો ઉતારવામાં આવેલા હોવાથી વખતે લખવામાં અગર ઉતારવામાં મારી ગેરસમજના લીધે ભુલ યા ચુક થઈ હોય તો આપ જ્ઞાનીજનો મુજ અદ્વપમતિ, ખાકસાર, પામર જીવને ક્ષમા કરશે અને ભૂલની દરગુજર કરશે એવી આશા રાખું છું કેમકે પ્રાણીમાત્ર ભુલને પાત્ર છે.

સવત ૧૯૭૯

હી સન ૧૩૪૧

}

બી.
ઉમરભાઈ હસનભાઈ.
કલોલ

મરહુમ મુલ્લાં દોસ્તમહમદમીયાં સાહેબનું

જીવન ચરિત્ર.*

વત ૧૯૧૫-૧૬ ની સાલમા વિસનગરમા હું શેઠ સુરજમલ લહેરચદના ડહેલામા નોકર હતો તે સમામા મહાનપુરૂષ કાજી અનવરમીયા સાહેબના મકાનનું ખાસજી જે ડહેલામા હું રહેતો હતો તે ડહેલાના કરા તરફ હતું જે ડહેલામા હું રહેતો હતો તે ડહેલાના આગળ થઇને જવા આવવાનો રસ્તો હતો ત્યા

* ઉપરનો લેખ રચનાર મરહુમ મહાત્મા મુલ્લા (ખીસ્મીલ) સાહેબે પોતેજ લખાવેલો હોવાથી તેઓશ્રીના લખાવ્યા મુજબ ઉપર પ્રમાણે અક્ષરે અક્ષર પ્રગટ કરવામા આવ્યો છે, ઉપરના લેખમા જીવનચરિત્ર વિષેની જાણવાજોગ હકીકતનો સમાવેશ થઇ જાય છે માટે ખીજી વધારે જીવન ચરિત્ર વિષે હકીકત આપી નથી મહાત્મા મુલ્લા સાહેબ સને ૧૯૨૦ ના નવેમ્બર માસમા મરહુમ શાની કાજી અનવરમીયા સાહેબના રોજના દર્શનાથે પાલણપુર તરફ ગયા હતા ત્યાંથી પાઞ્ચ ફરતા સને ૧૯૨૦ ના નવેમ્બર માસની તારીખ ૨૨ અને સોમવારે (લીજરી સન ૧૩૩૯ રખી ઉલ્લાઅવલ તારીખ ૧૦ રોજ ખીર) સવારના આઠ વાગ્યાના સુમારે (તોતેર વર્ષની ઉમરે) ઉપેરા ગામમા) તેઓશ્રીનો આત્મા ક્ષણભગુર દેહનો ત્યાગ કરી ચાલ્યો ગયો તેમને વિસનગરમા તળાવ ઉપર જોરાવરખાના આરા તરફના બાગમા આવેલા કબરસ્તાનમા દફન કરવામા આવ્યા છે પ્રશ્ન તેમના આત્માને અખડાનદ પ્રાપ્ત કરો.

થઈ મહાન પુરુષ કાજી અનવર સાહેબ જતા આવતા હતા તે અરસામા મારી વય તેરેક વર્ષની હશે અને કાજી અનવરમીયા સાહેબની વય વીશેક વર્ષની હતી જ્યારે ઘેર આવે ત્યારે જે હહેલામા હુ રહેતો હતો ત્યા થઈ જાય આવે કોઈ કોઈ વખત એક બે દિવસે ઘેર આવતા ત્યારે જતી વખતે મારી પાસે આવતા. ઉનાળાના સખત તાપથી જભરાયેલા આવેતે વખત મને કહે કે મુદ્દા “ ટાહુ પાણી કઈ છે કે ? ” તે વખત હુ તેમને પાણી પાતો પાણી પીને ઘણા ખુશી થતા અને દુઆ કરતા કે ખુશી રહો એમ કરતા કરતા રાત્રે નવ દસ વાગ્યાના સુમારે મારી પાસે આવતા અને પ્રભુ ભજનની વાતો કરતા વાતો કરતા કરતા મોટો પરોડીઓ થઈ જતો ત્યારે પોતે ઉઠી અરણ્ય તરફ થાડ્યા જતા, અને બપોરની વખતે પાછા આવતા એવી રીતે ઘણા દીવસ સુધી ચાલ્યુ સવત ૧૬૨૬ ની સાલમા એક દીવસે અમો બન્ને જણા બેઠા હતા તે વખત સાકરનુ સરખત બનાવી એક ખ્યાલો લયો તેમાથી થોડુક પોતે પીધુ અને બાકીનુ મને પાચુ તે વખતે ઘણી વાતો મને સમજાવી. કદ સમાધી, સુક્ષ્મ સમાધી, જોગ સિદ્ધિ, અજ પા જપ, અનવર કાવ્યમા બે સમાધોયો લખેલી છે પણ રાજ સમાધી તેમા લખેલી નથી. તે પણ મને સમજાવી, અને તેજ સાલના માખાન મહીનામા ભજન, ગજલ, ગરબી, વિગેરે કેમ બનાવવી તે પણ શીખવ્યુ અને તેજ વખતે બીરમીલ તખલ્લુસ (મુદ્દાના નામની સજા) રાખી નીચે લખેલા શેઅરો પોતે બનાવી હતી

શેઅર ૧

બીરમીલ જુમેઅ કે રોજ જહોરકો રખાહે નામ,
સાખાનકા મહીના ઉસીદીન હુવા તમામ.

શેઅર ૨

ખ ખીરમીલા કે ગોયદ નામ ખીરમીલ,
 રહે દુનિયા મેં દર દર કાર સામીલ
 પછી મને કહ્યું કે તું કોઈ શેઅર કેહ ? તે ઉપરથી આ
 શેઅર મેં બનાવી હતી

શેઅર ૧

બોલા કલામ ખીરમીલ બેપર ગુલામહે,
 તકસીર માફ કીજો હમારા સલામહે

હું હવે કંઈ કવેશર નથી તેમ શાયર નથી, અને ઈદમી
 પણ નથી ભજન, ગઝલ, ગરબી, બિગેરની જે બેતો બનાવવી
 પડે છે, તે બેતમા (કુક) રઢીફ કાશીઆ અને રગ એ ત્રણ
 વસ્તુ હોવી જોઈએ ત્યારે બેત કહેવાય છે. ઉપર કહ્યા પ્રમાણે મારી
 બુદ્ધિ નથી પણ ગુરૂ કૃપાથી સર્વ ચાલે છે

૪ સ ૧૯૧૬

હી. સ ૧૮૩૮

}

હી
 આપનો નમ્ર સવક
 ડામુ મુલ્લાં.

૭૮૬

અનુક્રમણિકા.

ભજન સંગ્રહ.

અ ન	વિષય	પૃષ્ઠ	અ ન.	વિષય	પૃષ્ઠ.
૧	ભાવે ભક્તિ કરીશ	૧	૧૯	ધરણુ ચાલે પનીહારી	૧૮
૨	કાયા તેરી કામ ના આવેજી. ૩		૨૦	બીજો નમર નહોં આવે	૧૯
૩	અભિમાન કયુ દીલપે લાતા. ૪		૨૧	કલમા પઢે મિના મુક્તિ.	૨૦
૪	માયામે મન કયુ લોભાયા	૫	૨૨	કલમા પઢાયા મુઝે	૨૧
૫	મોરલી બાજ રહી.	૬	૨૩	કોણુ કાયામે' આયા	૨૨
૬	ભેદ બ્રહ્મકા ના પાયા.	૭	૨૪	જ્ઞાન કપાન ચઢાઈ.	૨૨
૭	રમજુમ કરતી ચઢી	૮	૨૫	ખેલમે' ખોયા	૨૩
૮	સુરતીસે પતંગ વડાવો	૯	૨૬	ગુરુ કહેને તું લેલા.	૨૪
૯	તારી મોરલીએ મોહી	૧૦	૨૭	નોખત માજેજી	૨૫
૧૦	સખ્ત સુનો મેરા ભાઈ.	૧૦	૨૮	સાહેબ રમતાજી	૨૬
૧૧	ગુરુને મેરે શખ્ત સુનાયા	૧૧	૨૯	જીવન મુક્તિ પાવમા.	૨૭
૧૨	મે તો હું બાલક અભણા	૧૨	૩૦	ભજન કર ભગવાનકા	૨૮
૧૩	નામગીરીકા મેરેદીલમે સમજા. ૧૩		૩૧	રમજુ કરીલે ચારા પ્રેમની. ૨૮	
૧૪	હિંદુ મુસલમાન દોનુંહો ભાઈ	૧૪	૩૨	આરે નમર નહોં તારો.	૨૯
૧૫	ગુરુ મિના જ્ઞાન નહોં આવે. ૧૫		૩૩	રગ કુદગતકા જાયા	૨૯
૧૬	લુકતેને જોન બનાયા	૧૬	૩૪	ગુરુ તેરી નિરાકાગત ન્યારી. ૩૧	
૧૭	પ્રેમ વિના પીયુ નહોં પાવે	૧૭	૩૫	રચના ખૂન રચાઈ	૩૧
૧૮	તું સાહેબકા ખાસ બદા.	૧૮	૩૬	મોહનજીરે અમને માયા બ્રહ્માડી. ૩૨	

અ. નં.	વિષય.	પૃષ્ઠ.	અ. નં.	વિષય	પૃષ્ઠ.
૩૭	જાઉ વારી તારી છબ	૩૭	૪૪	ગુરુ મેરે લગી ચોટ બનન.	૩૯
૩૮	મુખડુ જોષને મોહારે	૩૭	૪૫	કોષ દમકાહે મેલાજી	૩૯
૩૯	પાતળીયો મને પ્યારો.	૩૪	૪૬	હવે તને નહી છોડું	૪૦
૪૦	પ્રીતમ પ્યારા વહેલા	૩૫	૪૭	મારી મોઢી માલાના મોઢા	૪૦
૪૧	તેરા દૂર નજરમે હમારે.	૩૫	૪૮	કિસ્તાદ સલામત રહો હમારે.	૪૧
૪૨	બોલ કલમા કાલકે જાય	૩૬	૪૯	મારા ગુરુએ શબ્દ દીયો	૪૧
૪૩	હરદમ હર રમડગા	૩૮	૫૦	મસ્તાના મન મેરાંરે	૪૨

ગઝલ સંગ્રહ.

૧	તેરી તેમ અમરને.	૪૩	૮	જલવા મોહમદીહે	૪૯
૨	ખૂલી આંખ મેરી ધસ	૪૪	૯	બેચેન મુઝે કરદીયા.	૫૦
૩	રસુમે પાક પેગમર	૪૫	૧૦	કાબે મે મુસલમાનકો જાના	૫૧
૪	તેરી તસ્વીરહે પ્યારી	૪૫	૧૧	અનવરજી સાની હમતો.	૫૨
૫	અજબહે સાનયે ઉસકી	૪૬	૧૨	માહર મેહતાયસા ચહેરા.	૫૨
૬	ન પાયે જીંદગી તેરી	૪૭	૧૩	એહમદ પ્યારે આઘયે.	૫૩
૭	યે મોલતાહે કોનહે.	૪૮	૧૪	તુમતો વફાદાર હો.	૫૪

ગરબી સંગ્રહ.

૧	વાંસલડી વાગીરે.	૫૫	૭	અમમથી તમે આવ્યા.	૫૯
૨	કહું વાતડીજો.	૫૬	૮	મુરતી બનાવી તમારી.	૬૮
૩	મોહન મોરલી વગાડી.	૫૬	૯	મારા મંદીર મોહ મદઆવજો.	૬૯
૪	આખલડી રમ રાતી	૫૭	૧૦	પાતળીયાજી મુજમ દિરે પધારો.	૬૯
૫	અલબેલો કાળજની કોર છે	૫૭	૧૧	ગોવિંદ ધેરઆવજો અલબેલાજી	૭૦
૬	વાસલડી કોણે વગાધ	૫૮	૧૨	હો મૈયારી ઉભી રહેને	૭૨

૫૬ સંગ્રહ.

અ. નં.	વિષય.	પૃષ્ઠ.	અ. નં.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧	બૂલ્યો બૂલ્યો મારા માધ	૭૩	૧૬	કુચ કર એકમાર રમદા	૧૦૧
૨	વાટો જોઉ છું તમારી	૭૪	૧૭	મદીનો શહેર વમાયો	૧૦૩
૩	સાહેબ નામ સમરોરે	૭૫	૧૮	કર જ મોજવાર.	૧૦૪
૪	મુલુજો કાન ધરીરે ધરી.	૭૬	૧૯	હાયરે અત્રેમલાહી આયા.	૧૦૫
૫	દર્શન કારણ આઈ દુરસે.	૭૭	૨૦	રનમે દુલેહી જાતી સ્વારી	૧૦૬
૬	ઉસ્તાદ હમારે પ્યારે.	૭૮	૨૧	હાયરે લડતેકો કાસમચલાહે	૧૦૭
૭	મુલ્લા મસ્તી છોડહે	૮૧	૨૨	જીખીલને ઝુલેકો ઝુલાયા	૧૦૮
૮	સારા ગૂર જહુર	૮૨	૨૩	મુના ક્ષમે મદીના	૧૦૯
૯	ગાઇ ભરમના ભાગ	૮૪	૨૪	સપકો સલામ હમારા.	૧૧૦
૧૦	કરતે હે અસનાન	૮૪	૨૫	સપકો સલામહો	૧૧૧
૧૧	આયે જહજ મુનસખ	૮૫	૨૬	ફાતેહા પડ લો તમામ.	૧૧૧
૧૨	સગા ન તેરા કોઇ.	૮૫	૨૭	ફાતેહાપડ નમીપરસદકદીલ.	૧૧૨
૧૩	માહે રમદા કુચ ફરમાને	૮૬	૨૮	કુલહો વધાહો અહલ.	૧૧૩
૧૪	આયે મહે મકબુલ રહેમા	૮૬	૨૯	કેસી ચલગમ હુસેનાપ તલવાર	૧૧૩
૧૫	આહ ચે રમદા ચલા	૮૮	૩૦	મેરેપ્યારે હુસેન વાવેલા	૧૧૪

નસીહત સંગ્રહ.

૧	દીખાયા	૧૧૨	હેરુકે	૧૩૨
૨	ફસલ ૧ લી બીચખયાન, નામાઝ કે.	૧૧૯	૬ ફસલ ૫. વી બીચખયાન. રોઝે કે	૧૩૩
૩	ફસલ ૨. મી મુરદેકે પાસ હાજર, રહેને વાહુકો ખતલાઅ	૧૨૩	૭ ફસલ. છઠી બીચખયાન ૧૪ી લત દુરદ શરીફકે	૧૩૮
૪	ફસલ ૩ રી બીચ ખયાન, મઝમત દુનિયા	૧૨૫	૮ ફસલ સાતવી બીચખયાન, મેરાઝ શરીફકે.	૧૪૧
૫	ફસલ ૪ થી બીચ ખયાન,			

ગુલઝારે અનવર.

અ. નં.	વિષય.	પૃષ્ઠ.
૧	અલવદા ૧ લી. નઝર આતા અજબ આસારહે	૧૫૨
૨	અલવદા ૨ રી યે કયા મજલીસમે કીલો કાલહે ?	૧૫૫
૩	અલવદા ૩ રી જરમે એક નયા મઝકુરહે ?	૧૫૭
૪	અલવદા ૪ થી કયા સખબ નાલાનકા	૧૬૦
૫	અલવદા ૫ વીં અબતો સીધાકર અલા રમઝન શરીફ	૧૬૫
૬	મુનાઝત બ દરગાહ દાઝીયુલ હાઝત	૧૭૦
૭	તારીખ	૧૭૧

ખીરમીઠા કાવ્ય.

બાબ અવલ.

ભજન સંગ્રહ.

ભજન ૧.

ભાવે ભક્તિ કરીશ.^૧

કેલ કરી જુગમા આવીયોરે ભાવે ભક્તિ કરીશ
 ભુલવણીમા ભુલી ગયોરે પીયુઝ પૂઝે શુ કહીશ ?
 જુગમા જઈ તું શુ' લાવીયોરે ? કેલ ૧
 જતને ઘડી બેને મુરતી શુદ્ધિ રાખોરે લગાર
 મનમા વિચારી જરા જુઓરે તારી શુ છે પેદાશ !
 કેણુ કારીગર માહી આવીયોરે કેલ ૨
 ઉંધારે મરતક ને અધર ઝુલેરે તપસા કીધી નવ માસ

૧ આ ભજનમા માણુને કરેલા કેલ યાને (વચનને) યાદ કરાવી
 રચનારે ભક્તિ કરવા બોલ આપ્યો છે, અને તેનો ભાવાર્થ નીચે આપેની

મળરે સુતરથી જુઠો થયોરે તપસા કીધી કેમ ત્યાગ ?

ખાલારેપણુમા શુમાવીયોરે

કોલ ૩

ખોલવા શીખ્યો તુ ખાલકારે જુગમા કીધો છે નામ

માયા ધણીને વિસાચોરે કુડા કીધા છે કામ

હાથેથી હીરલો શુમાવીયોરે

કોલ ૪

જુગને જુઓ જુજિત જુઓ લીલા અપર મપાર

સાચી સગાઈ સાહેબતણિ જુઠો જુગનો ઓધાર

બીરમીલના મનમા તું ભાવીયોરે

કોલ ૫

ઉરદ ગઝલને ધણોખરો મળતો આવે છે

“ગઝલ”

દુનિયાકી ચમક જમ આમ નજર વો અહદ ખુદાકા ભૂન ગયે

અફસોસ દુવે કયા જરો જમર વો અહદ ખુદાકા ભૂલ ગયે

દુનિયાને વો પરદા ડાલાહે વો પાઉં ગજબકા નીકાલા હે

કયુ જાલમે ઇસકી આયે બશર વો અહદ ખુદાકા ભૂલ ગયે

દુનિયાકી બહારે દીલમે બસી સબ ખૂબીયા ઉસકી યાદ રહી

સમ યાદ રહાકે હમકો મગર વો અહદ ખુદાકા ભૂલ ગયે

ખૂબીતકી તલમને ખોયાહે રાહતકી તલમને ફૂખોયા હે

ગઝલતને યે ડાલા હમપે અસર વો અહદ ખુદાકા ભૂન ગયે

બચુ કે લીયે બીબી કે લીયે હેશીકતો જીને જીકે લીયે

અઘાહકા કુચ્છબી ખોફો ન ડર વો અહદ ખુદાકા ભૂલ મયે.

અયે વાતીદ માજહ હજરતે આફમ કીસમે સુતાયે અપના અલમ

યે આપ કે મચ્ચે તુરે નજર વો અહદ ખુદાકા ભૂન ગયે

કયા તુમપે બી હે કુચ્છનો કહો કયા તુમપે પડી હે કુચ્છતો કહો

હમ હાકયે કયુ ખે ખોફો ખતર વો અહદ ખુદાકા ભૂન મયે

ભજન ૨.

(મતો સત્ અતલાનારે એ-રાહ)

કાયા તેરી કામ ન આવેળ^૧

હ સા ઉડ સરોવર જાવે કાયા તેરી કામ ના આવેળ ટેક
 સુદર કાયા મીનખા આયા આ અવસર નહી આવેરે ભાઈ
 કુડીએકી સોખતમે રહેકર હીરલા જન્મ ગુમાવે હ સા ૧
 કાયા સરખા કોટ બનાયા દસ દરવાજે લગાયારે ભાઈ
 હ સા હાલે તેરા ન ચાલે ઠાઠ પડા રહે જાવે હ સા ૨
 આ કાયાકા નહી ભરોસા પાણીકા પરપોટારે ભાઈ
 ગુરૂ વચન પર ચલોએ સતો મીનખા સફલ હોજાવે હ સા ૩
 ચાર વેદ તું ભણકર આયા પડીત હુવા તુ ડાહ્યારે ભાઈ
 હરિ ભજનકા ભેદ ન જાણે માયામે લોભાવે હ સા ૪
 જરણા^૨ રાખો ક્રોધ કાઠા એક ઘણીકો ધારોરે ભાઈ
 મોટાઈ નીંદા મત કર મૂરખ ગઈ પલ ના આવે હ સા ૫
 સતગુરૂ પાવે જ્ઞાન બતાવે દુખ સારા મીટ જાવેરે ભાઈ
 બીરમીલ કહે ગુરૂ જ્ઞાની ચરણે સચ્ચા શબ્દ સુનાવે હ સા. ૬

૧ કાયા ક્ષણબગુર છે, તેના દાઈ ભરોસા નથી જેવી રીતે પરપોટા
 ધ્રુટી જાય છે, તેવીજ રીતે આ કાયા પણ ક્ષણમા નાશ પામે છે ચંકાચાર્યે
 પણ પેતે બનાવેલા શ્લોકમા તેને અનુસરતુંજ જણાવ્યું છે શ્લોક (તરબુમો)
 આ શરીરરૂપી હોડી તારાથી ભારે પૂણરૂપી કીમત વડે દુખના દરિયાને
 પેલે પાર જવાને ખરીદાઈ છે તે ભગે તે પહેલા તરીજા ૨ જરણા
 સહનથીલતા.

ભજન ૩.

(મતો સત ખતલાના એ-રાહ)

અભિમાન કયુ દીલપે લાતા ?

ભજન તુ નિર્ગુણકે ગાતા અભિમાન કયુ દિલપે લાતા, એ ટેક
 ખાય પીયે તું રહે ખુશીમે મસ્ત હુવાહે માતારે ભાઈ
 સાહેબ નામકી સ્મરણ કરલે દેખ રહ્યાહે ઢાતા ભજન ૧
 જુઠેસે તેં કરી સગાઈ સચ્ચી રાહ ના પાતારે ભાઈ
 સાગર સરખા નીર છોડ કર આખોચીએ બનાતા ભજન ૨
 જીવ લેણેકો જમડા આવે અભિમાન તેરા કા જતારે ભાઈ
 મમતા માયા કામ ના આવે છોડ ચલે સખ નાતા ભજન ૩
 ખસ્તી છોડ ઉજ્જડમે રહેતા ઉજ્જડકે ખસ્તી કેતારે ભાઈ
 હીરે સરખી જોત છોડકર પથરે પર લલચાતા ભજન ૪

૧ અભિમાન તજવા વિષે ભજન છે સોમ પ્રભાચાર્ય સિદ્ધ પ્રકરમાં
 કહે છે કે (તત્ત્વમે.) વાયુ જેમ મેઘનો નાશ કરે છે તેમ અહ કાર સદા
 ચગ્ગુનો નાશ કરે છે. સાપ જેમ જીવનો હાથ કરે છે તેમ અહ કાર મનુ-
 ધ્યના વિનયનો હાથ કરે છે. હાથી જેમ કમળને ઉખેડી નાશ કરે છે, તેમ
 અભિમાન કીર્તિનો નાશ કરે છે અને નીચ પુરુષ જેમ ઉપકારના સમુહને
 હણે છે તેમ અહ કાર ધર્મ, અર્થ, અને કામ, એ ત્રણ વર્ગને હણે છે
 વળી અભિમાન ન કરવા સખધમા દીનશરીર સાહેબ કહે છે કે —

(કુડળીયા.)

ખદા બહોત ના ફુલીએ ખુદા ખમેગા નાહી
 જોર જુલમ ના કીજીએ મૃત લોકકે માહી
 મૃત લોકકે માહી તમાસા તુગત દીખાવે
 જોતા કરે શુમાન એતા નર ખત્તા ખાવે
 કહે દીન દરવેશ સુમર મન પેદા કુન ।

ખુદા ખમેગા નહીં બહોત ના ફુલીએ ખદા

વળી હજરત શૈખ સાદી સાહેબ ગહેમતુલા અલયલ્ કહે છે કે —

ભજન કુંડમે તુ પડ જાવે જલમે બેઠા નાતારે ભાઈ
સમ્યા મોતી ઘાવ ખમિગા ફોગટીઆ કુટ જતા ભજન ૫
ખીરમીલ કહેવે સુનો એ સતો ગુરૂ જ્ઞાની પાચારે ભાઈ
નિર્ગુણ મર્ગુણ^૨ એક મીલાકર પ્રદક્ષપ હેજતા ભજન ૬

(ભજન. ૪

(સતો સત જતલાના એ રાહ)

માયામે^૧ મનકુ લોભાયા^૩

ભરોસા પલકા નહીં કાયા માયામે મન કયુ લોભાયા ? ટેક.
ચતુરાધસે ચોલા^૪સીયા નહીં દોરા નહી ધાગા^૫રે ભાઈ
સીવનવાલા સીવ ચલાહે જનમ લીયા તુ જાયા ભરોઆ ૧
ખડે જતન સે ખનઈ મુરત નુરીરગ લગાચારે ભાઈ
આ કાયાકા નહી ભરોસા કચ્યા હેગા પાયા ભરોસા ૨
માત પિતા સખ કુટુબ કબીલા જીને જીકા^૭ મેલારે ભાઈ
અત વખત કોઈ કામ ના આવે છોડ ચલે સખ માયા ભરોસા ૩

અશઆર

તકબ્બુર અઝાઝીલ રા ખવાર કઈ
બજીન્દાને હાનત ગીરફતાર કઈ
તકબ્બુર મકુન ઝીનહાર અયેપીસર
કે રોઝે જે દસતગ બરઆઝ બસર

૧ નિર્ગુણ=મધા સત્ય ગુણવાળો ૨ મર્ગુણ=મધા સસારીક ગુણથી
ભરપુર ૩ આ ભજન મનુષ્યને માયારૂપી જળખાથી મુક્ત થઇ ભક્તિ
કરવા સમજાવે છે સાદી સાહેબ કહે છે કે (શેઅર)

નરખ ઉન્સ દુનિયાયે ફાનીસે ચાર
એહી ખાત રખ ચાદ સાદીસે ચાર

૪ ચોલા=શરીરરૂપી ચોળી ૫ ધાગા=દોરો ૬ નુરી=નુસ્તાળું ૭ જી=જીવ

જખતક તેલ ભરા દીપકમે તખતક રહે ઉજવાલારે ભાઈ
 તેલ ઘટે અઘેરા હોવે જુને ઘરકો ઘાયા ભરોસા. ૪
 ખીરમીલ કહે ગુરૂ જ્ઞાની મેરા કાયા કચ્ચા ડેરાંરે ભાઈ
 માની તો માટીકો ખાતી માટીમે મીલ જયા ભરોસા ૫

ભજન. ૫

(સંતો સત ખતલાના એ રાહ)

મોરલી બાજ રહી ન્યારી^૧

શબ્દકે તેરેતો બલહારી મોરલી બાજ રહી ન્યારી ટેક
 બિના અખસે આમ દેખતા વણ જીભીયા ગુણ ગાવેરે ભાઈ
 શ્રવણ^૨ નહી પણ સુણતા હેગા બતા લેદ પ્રહારી^૩ શબ્દ ૧
 ગુરૂ બિના ગમ કહાસે પાવે ઉલટ લેદ કયુ સમજવેરે ભાઈ
 હીરા મોતી વણજપ કરસે વડા હોય વહેપારી શબ્દ ૨
 સુનમે બાજે^૪ અનહદ બાજે શબ્દ ન્યારે ગાજેરે ભાઈ
 નાદ બજે તો નહી હોભાણા આગે રાહ તુમ્હારી શબ્દ ૩
 ગગનમહેલમે બસે જ્ઞાની ધ્યાન ધરે કોઈ ધ્યાનીરે ભાઈ
 નવ મારગ^૫ તો નજર નહી આવે દસમી ખૂલગઇ બારી^૬ શબ્દ ૪
 અગમપથ કે મારગ બવે તપ જપ કામ ના આવેરે ભાઈ
 નટડી દોર ચઢ ખેલ રહીહે દેખ રહે નરનાર શબ્દ ૫
 ખીરમીલ કહે ગુરૂ જ્ઞાની ચરણે^૭ જો જનમાસો મરણેરે ભાઈ
 નામ નીરજન નિરાકારહે તુ મીલજા મે વારી શબ્દ ૬

૧ દીપક=દીવો ૨ આ ભજન સમાધી સ્વરૂપ સમજાવે છે ૩ વણજી
 ભીયા=જીમ વગર ૪ શ્રવણ=કાન ૫ વણજ=વેપાર ૬ બાજે=ગાયા ૭ બાજે=
 અનહદ નાદરૂપી વાજા ૮ નાદ=અનહદનાદ ૯ ગહ=મારગ-રસ્તો ૧૦ નવ-
 મારગ=જો આખ, જો કાન, જો નાસીકા, એક મો, એક મળદાર, એક મુત્ર
 દાર, એ રીતે નવ દાર છે ૧૧ બારી=પ્રહારરૂપ બારી ૧૨ ચરણ=પગ.

ભજન ૬

(ગોડી, બહોત બડો હે બાપ અવમર બહોત એ રાહ)

લેદ બ્રહ્મકા ના પાયા^૧

લેદ બ્રહ્મકા ના પાયા, બ્રાહ્મણ, લેદ બ્રહ્મકા ના પાયા
શુદ્ધ અશુદ્ધમે ઉમર ગુમાઇ, પોલે પડી સીર આયા ૨ બ્રાહ્મણ ૧
પાચ વસ્તુમે અશુદ્ધ મનાદે, કંઈ વસ્તુ વટડાયા
માકે પેટમે રહ્યા માસ નવ કોનસા પદાર્થ ખાયા ? બ્રાહ્મણ ૨
વેદ વાચ્યા પણ નહી વિચારા, કન્યા રગ ચઢાયા
મનકા મેલતો ગયા ન તેરા તન ઉજલા કર દીખાયા બ્રાહ્મણ ૩
નામ નિરજન^૩ તુને ના નીરખા^૪ જા ગગામે નાહ્યા
અમર પુરૂષકો બોલખે મિના તુ ચોખુટ^૫ તીથ^૬ ધાયા બ્રાહ્મણ ૪
ગુરૂ હમારા બડાહે જ્ઞાની, જ્ઞાન બતાયા ઘર પાયા
બીરુમીલ^૬ કહે ગુરૂ જ્ઞાની ચરણે દેખ દર્શન સુખ પાયા બ્રાહ્મણ ૫

૧ આ કાવ્ય મનની શુદ્ધિ અશુદ્ધીની શકા દુર કરી આત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરાવે છે ૨ પોલે પડી શીર આયા=અર્થાત્ વરડો થયો ૩ નિરજન=કંઈ પણ કહી શક્ય નહી તેવો, લક્ષ્મી બાબી શકે નહી તેવો ૪ નિરખા=દેખા, બોલુ, સમરવુ ૫ ચોખુટ=ચોતરફ, ચોનીશ, ૬ બિરુમીલ=ચરનાર મરહુમ મુલાસાહેબે પોતાના નામની સગા તરીકે બિરુમીન શબ્દ વાપર્યો છે તેનો ખુલાસો ચરનાર પોતેજ પોતાના જીવનચરિત્રમાં કરેલો છે તે જોવાથી ખાતરી થશે ૬ જ્ઞાની=મરહુમ જ્ઞાની કાજી અનવરમીયાના નામની સગા, ખુલાસા માટે કાજી અનવર સાહેબે અનવર કાવ્યમાં કહ્યું છે કર્નેડી કહે કાજી અનવર નામ જ્ઞાની કવિતાની અદરે જુઓ અનવર કાવ્ય પાચમી આવૃત્તી પૃષ્ઠ ૧૫૨.

ભજન. ૭

(રાગ શ્રેણી, અવસર બહોત બડાહે બાદ. એ રાહ)

રૂમઝુમ કરતી ચઢીછ^૧

રૂમઝુમ કરતી ચઢી, જો નટડી, રૂમઝુમ કરતી ચઢીરેછ ટેક
 ચઢી દોરપર ખડીજા નહી, કે નટડી રૂમઝુમ કરતી ચઢીરેછ કે ન૦૧
 સમુદર જાવે સુરતી લગાવે, છીપડીયા હે પડીરેછ
 છીપ ઘસાવે મોતી પાવે લગે નુરકી ઝડી^૨ કે નટડી ૨
 પખી જાવે મારગ ના પાવે, મછીયા જલમે^૩ ખીહાવેરેછ
 બીન આધારે બરચે પાલે એ કુદરત હે બડી કે નટડી ૩
 હસારે હોય તો મોતી ખાવે, લઘણુ કર મરજાવેરેછ
 મરજાવે પણુ કરજીના ખાવે એ સમજણુ તો પડી કે નટડી ૪
 જલ માટીકી મુરત બનાઈ, પવનમાહી પધરાઈરેછ
 આ કાયા તેરી કામ ના આવે અતૂંવખત જાય પડી કે નટડી ૫
 કોસીટિમે જીવડા રહેવે, સાહેબ ખાણે દેવેરેછ
 પવન ના સાચરે^૪ વાધણી પાલે એ કુદરત હે બડી કે નટડી. ૬
 જલકે અદર કમલલી હોવે ભમર ઉપર લોભાવેરેછ
 ખીરમીલ કહે ગુરૂ જ્ઞાની ચરણે^૫ ગુરૂકીયા^૫ ગમ પડી કે નટડી. ૭

૧ આ ભજનમા સુરતીને નટડીની ઉપમા આપી સુમાધી સ્વરૂપ સ
 મળ્યું છે સુરતીની ઉપરની જગ્યાએ લીલા વિગેરેના ચમત્કાર જોવાનું
 ૨ ઝડી=મુડ ૩ પાનના સાચરે=પવન પણુ પેસી શકે નહીં તેવું ૪ ચર-
 ણુ=પગ ૫ ગુરૂ કીયા=ગુરૂ કીધા ૬ ગમ પડી=સમજણ પડી.

ભજન ૮.

(ગગ ગોડી, અવસર બહોત બડોહે માધ)

સુરતીસે પતગ ઉડાવો^૧

સુરતીસે પતગ ઉડાવો, સુરીજન, સુરતીસે પતગ ઉડાવો
તનકા પતગ કર સુરતાકી દોરી જ્યા ધારો વહા જાઓ-સુરી ૧
દોરી ગુરૂકે હૃદયકે માહી, દુમરી જગે કંઈ નાહીરેલ
ભુલા પડકર ફીરે બટકતા ઘર મૂલ કહા જાઓ સુરીજન. ૨
ગુરૂકે કહે પર ચેલા ન ચલના, દોજખમે ન જલતારેલ
સીંધી સ્વગકી દેવે ગુરૂલ ઉસે છોડ કહા જાઓ સુરીજન ૩
તનપર કપકા રગડર દીખાવે, લંબી ઝટા બડાવેરેલ
મનમે મેલતો બહોત ભગહે લોકનમે પુજાઓ સુરીજન ૪
બાળગરકે હાથમે દોરી, પુતલીયુક નચાવેરેલ
સખકી દોરી સાચકે હાથમે જ્યા ખેચે વા જાઓ સુરીજન ૫
જાનીકા સેવક હે ખીન્મીલ સચ્ચી વાણી સુણાવેરેલ
દુનિયાકી જંજાલ છુડાકે કદમુમે મુજકો બુલાઓ સુરીજન ૬

૧ સુરતીના મહીમા વિષે બજન છે સુરતીનો મહીમા વર્ણવતા સ્વામી
હેમાનંદે કહ્યું છે કે.—

(કુડળીયા.)

મન માયામે રહેત હે મુખસે ગોવિંદ ગાય
ગો વને ઘેર વાછડો દોણે દૂધ ન થાય
દોણે દૂધ ન થાય ગોડી હોવે વેલા
દોનારી સાવચેત બચ્યા ગોકુ મેલા
કયેછે હેમાનંદ દૂધ તો એસે પાય
મન માયામે રહેત હે મુખમે ગોવિંદ ગાય

૨ દોજખ=નર્ક ૩ કદમ=પમ, ચરણ

ભજન ૯.

(રાગ ગોડી, અવસર બહોત બડોહે ભાષ)

તારી મોરલીએ મોહીર^૧

તારી મોરલીએ મોહી, મોહન હું, તારી મોરલીએ મોહી
 જેબીર વાન્ન કયાથી વાગે ? શુદ્ધ શરિરની ખેધ મોહન ૧
 પ્રેમ પીયાલા ગુફાએ પાયા, પ્રેમ વિના પીયુ નહીરેળ
 અંતરબાની આવે અલખેલા મન હરખ્યુ મુખ જોઈ મોહન ૨
 ગોખુળવાસી ફર ઉદાસી, દુરીજન દુ ખડા દેહેરેળ
 આ ટાણે તમે વહેવા પધારો તમે વિના નથી કોઈ મોહન ૩
 વાંસલડી વગાડી વડ લે, અઘોર વનમા ગોપીયો બેઠી થઈરેળ
 શેષનાગને જ્યારે નાથો નાખી નાગણીયો રહી છે રાઈ મોહન ૪
 સોળસે^૨ ગોપીઓમા એક અલખેલો ઘેર ઘેર વસ્તી વસાઈરેળ
 બીરમીલ ઉપર મહેર^૩ કરીને પાપ નાખ્યુ સર્વે ધોઈ મોહન ૫

ભજન ૧૦

(રાગ ગોડી, અવસર બહોત બડોહે ભાષ)

શબ્દ સુનો મેરે ભાઈ^૪

શબ્દ સુનો મેરા ભાઈ, સુરીજન, શબ્દ સુનો મેરા ભાઈરેળ
 પચાસમે તું પહોંચ્યા પ્રાણી બાલકબુદ્ધિ જાણીરેળ શબ્દ ૧
 આ કાયા તેરી કાચકા કુપા ચુના દેવલ ગીર જાયરેળ
 અત વખત કોઈ કામ ના આવે સમજ સમજ મન માહી શબ્દ ૨

૧ સમાધીદ્વારાએ ભક્તિ સુગારમનુ વર્ણન કર્યું છે અનહદ નાદની સમજ આપી છે ૨ જેબી=અદખ્ય ૩ મહેર=વા, કૃપા ૪ આ ભજનમા મનને ઉપદેશ આપ્યો છે

કરોડ જતન કરો તોપણ મરના, લાશ કબરમે ધરનારેળ
વખત મોતકા બહોત કઠણ હે સુજત હે કે નાહિ શબ્દ ૩
ગોર અધારી વહા ડર ભારી, વહા નહી જન^૧ ફરજ દ^૨ નારીરેળ
સવાલકા વહા જવાબ દેના સચ્ચી એ ખાત સુનાઈ શબ્દ ૪
તીલ તીલકે ધણી લેખે લેવે, હીસાબમે ના દેર કરને દેવેરેળ
કયા સુતા ગફલતમે^૩ ખીરમીલ એસી નીંદ કયુ આઈ શબ્દ ૫

ભજન ૧૧

ગુરને મેરે શબ્દ સુનાયા^૪

ગુરને મેરે શબ્દ સુનાયા, મેરે તો મનમે વો ભાયા
જબ દુનિયાકી મોહ સખ છૂટ ગઈ પ્રેમકા^૫ ભોજન પાયા ગુર ૧
અગમપથકા^૬ મારગ અબાણા નહી ધૂપ નહી છાયા રહેળ
ભવસાગરમે^૭ નાવડી ચાહીયે ગુરને પાગ લગાયા ગુર ૨
નાગર પ્રદાણ નિશા કરકે મે હું ઢેડ યુ બોલે રહેળ
નિશા ઉતર ગયા વોહી પ્રાદાણ દુસરા કહાસે^૮ આયા ગુર ૩

૧ જન=માયડી, સ્ત્રી, ૨ ફરજ દ=કોકરા, પુત્ર, ૩ આ ભજનમાં આત્મ
જ્ઞાન સમજવવામા આવ્યુ છે જેમ કોઈ માણસ દારના નીશામા હોય
અને કહે કે હુંતો ઢેડ છુ હુંતો વાધરી છુ પણ જ્યારે નિશા ઉતરી
નય ત્યારે અખર પડ કે પોતે કાણ છે તેવી રીતે આ મા પોતાનું ધર
બુલી જઈ દુનિયાની મોહજામા પડવાથી તેને દુનિયાની મોહનો નીશા
ચઢી ગયો છે તેથી પોતે કાણ છે તેની અખર તેને રહી નથી પણ જો
કોઈ સાચો સદ્ગુર મળે અને પોતે કાણ છે તે સમજવે ત્યારે તેને આત્મ
જ્ઞાન થાય અને અને તેને પોતાનું સ્વરૂપ સમજાય એવો આ કાવ્યનો
ભાવાર્થ છે. ૪ કહાસે=કયાથી

સચ્ચા હીરા ગીરા ગોબરમે^૧ કીમત નહીં હોય ઓઢીરે હોળ
 પ્રેમકે પાનીસે ઘે સફા કર^૨ જળ હળ જ્યોત જગાયા ગુરૂ ૪
 સખ દાસુકા દાસ હે બીસ્મીલ સતુકે શિષ નમાયારે હોળ
 કાળ અનવર બહોત જ્ઞાની પાલનપુર ખૂશ આયા ગુરૂ ૫

ભજન ૧૨

મેંતો હું બાલક અબાણા^૪

ગુરૂકી મહીમા મેને ન જાણા, મેંતો હું બાલક અબાણા
 બિના લેહસે બહાર બટકાણા, ધરમે છુપા હે ન જાણા ગુરૂ ૧
 આ કાયા તેરી કાયકા કુપા, વણસતા વાર ના લાગેરે હેળ
 કયુ ગફલતને ઘેરાહે તુજકે આ અવસર હે ટાણા ગુરૂ ૨
 રૂપવંતી કઇ રાણીયા ચલી ગઇ, સોસો સ્વાગ^૫ ધરાવેરેહેળ
 નામ ધરાયા નર કોઇ ના રહેવે ભુલવણીમે^૬ ભુલાણા ગુરૂ ૩
 બીસ્મીલ તો એક મુકી^૭ આખહે દુનિયામે ફસાણારે હેળ
 એક દીન તેરે ચોકસ ચલણા સાથ લે આણે ભાણા ગુરૂ ૪

૧ ગોબર=બાણુ ૨ સફા કર=સાફ કર, ચોખુ કરવું ૩ જળ હળ જ્યોત=
 બહોતજ ૪ આ ભજનમા ગુરૂની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આની છે ગુરૂનો મહીમા
 વર્ણવતાં કોઇ કવીએ કહ્યું છે કે—

ચોપાઇ

પ્રથમ ગુરૂકરો પ્રણામ, તબહી પહોચો પુરણુ ધામ
 ગુરૂહી શોધો શખ્તોના પુત્રા, તમહી હોવે હેવટ સુરા
 ગુરૂહી ઇછદેવ ગુરૂ માનો, તબહી આતમગાન જાનો
 ગુરૂકા મહીમા બેઠ બખાના, ગુરૂકા મહીમા અશ્વત્થે જાના
 ગુરૂકા મહીમા જનકહી પાયા, દેહ છતા વિદેહી કહાયા
 ગુરૂકા મહીમા શુકદેવે શોધા, યયા નિર્મળ મન પ્રબોધા
 ગુરૂકા મહીમા જે જન જાણે, જીવનમુક્ત હોવે આ ટાણે
 ૫ સ્વાગ=રૂપ ૬ ખાખ=માડી

ભબ્બન ૧૩,

નામ નખીકા મેરે દીલમે સમાયા^૧

નામ નખીકા મેરે દીલમે સમાયા, વેતો નુર નજર વરતાયા,
મે બલહારી, પીયા મુખવારી, અતરમે ઓલખાયા નામ. ૧
જર્મી આરમાન બના જીનકે ખાતીર ચાહ મુરજને નવ લખતારા રેહેજી,
એસા ખ્યાત દુનિયા મે ઉતારા, છાયા જર્મીપર ના લગાયા નામ ૨
એક લાખને ચોખીસ હજાર નખી, એસા હુવા ના કોઇ હોવેરે હેજી;
ખતમે નખુવત સાયા ઉનપે કીતી અખડ જ્યોત જગાયા નામ ૩

૧ આ કાવ્યમા પેગમપર સાહેબ અને તેમના પરિવાર (કુટુંબ) ની ઉમદા તારીફ કરવામા આવેલી છે મુસલમાન કવિયો ઉરદુ અને ફારસી ભાષામા આવા ઘણા કાવ્યો લખે છે જેમકે—

(ગઝલ)

હીદાયતકી હો આલમકો હીદાયત હોતો એસી હો
રસાલત હોતો એસી હો નખુવત હોતો એસી હો
ખુરા કે બર્ક જોવા દમમે પહોચા અર્શ આબમપર
જો તેજી હોતો એસી હો જો સરઅત હોતો એસી હો
અલીને એકહી હુમલે મે તોડા ખાખે ખયખરકો
જો કુવત હોતો એસી હો જો તાકત હોતો એસી હો
સદાથી અશ્વહરો અન્ના મોહમદ સમ રેઝુકી
સદાકત હોતા એસી હો શહાદત હોતો એસી હો
જો તસરીર આપકી ખીંચી કહા નકાશે કુદરતને
જો નકશા હોતો એસા હો જો કુદરત હોતો એસી હો
શબ્દે મહેરાજ બક્ષા ઉમ્મતે આસીકા ખાલીફને
શકાઅત હોતો એસી હો જો રહેમત હોતો એસી હો
નિઝામી ખુશમયા કયા ખુશ કવામીહે જઝાખાહ
મજ્બીન હોતો એસે હો તમીયત હોતો એસી હો

૨ ખતમે નખુવત=પેગમ્બરી પુરી થવી હજરત મહમ્મદ સાહેબ
અપર પેગમ્બરી ખતમ થઇ છે હજરત મહમદ સાહેબ પછી કોઇ પેગમ્બર

ચાર ઇમામને^૧ ચાર હી કીબલે^૨ ચાર ચા^૩ બરહલ્લ^૪ જાનોરે હેલ
હમન હુસેન ફરજ દ અલીકે કરબલમે જાકર બસાયા નામ ૬
સવા નેજે પર લાઇયો સુરજ આવે જમીન તપેનં છવ ગમરાવેરે હેલ
જન ફરજ દ તેરે કામના આવે માયામે કયુ લપટાયા નામ ૫
મહેશ્વર કા રે^૫ ભાઇયો મેદાન હોવે કોઈ હસ્તાને કોઈ રોવેરેહેલ
નેકી બહી તેરી તોલીવા જાવે બીસ્મીલને શબ્દ સુનાયા નામ ૬

ભજન ૧૪.

હિન્દુ મુસલમાન હોતુ હે ભાઈ.

હિન્દુ મુસલમાન હોતુ હે ભાઈ, ઉસમે જુદાઈ કહાસેં આઈ,
એક ખીબકે સારે ઘાટ હે સમજ સમજ મનમાહી હિન્દુ ૧
પાય વસ્તુકા સખકા પુતલા છઠાં તો માહી નાહીરે હેલ,
માત પિતાતો^૧ સખકા એક હે એક સખકી જનુનાઈ^૨ હિન્દુ ૨
જા કાટો વહાસે દૂધ ના નીકલે જા નીકલે વહા લોહીરે હેલ
હાડ માસકા આવે ઝરણુ સખ મીટી કે મેવે મીકાઈ હિન્દુ ૩
તીન અવસ્થા હે સખકે શિરપર પશુ લોક ને લુગાઈરે હેલ,
જનમ મરણુ સખ એક સરીખા ફીર શકા કયુ આઈ? હિન્દુ ૪

થયો નથી તેમજ થઈ શકનાર પણ નથી ૧ ચા^૩ ઇમામ=આગેવાન,
મુસલમાનોમા શાસ્ત્રીય નિયમનો સંગ્રહ કરનાર ચાર આગેવાનો છે તેમના
નામ (૧) હઝરત ઇમામ આજમ, (૨) હઝરત ઇમામ આશી (૩) હઝ-
રત ઇમામ માનક (૪) હઝરત ઇમામ એહમદ મિન હમમલ ૨ કીબલે=
દીશાઓ ૩ ચાર ચાર=મીત્ર, દોરત (૧) હઝરત અયુબકર સીદીક (૨) હઝ-
રત કિમર આદીલ (૩) હઝરત ઉસ્માનગની (૪) હઝરત અલી અખી ૪
બરહલ્લક=સત્ય ૫ મહેસર=મહાપ્રલય ૫મી તમામ મરેલા પ્રાણીઓની પાપ
પુણ્યનો જવાબ દેવાને કુદવાની દશા= ૬ આ ભજન આત્મસ્વરૂપ મમ
જાવે છે ગહેણી કહેણીયા માણસોમા જુદાઇ આતી ગઇ નહીં તો કઇ પણ
ચીજ જુદી જેન નહી જેમકે ઘઉંના દાણા ૥ ફેટલી બંની ચીજો થાયછે
પરંતુ સર્વમા વઉંનોજ સોત હોયકે ૭ માતાપત્ન=મા માપ - જનુનાઈ=માતા

એક મરતા એક પેદા હોતા, ઘટમાલજી હે લગાધરે હેજી
ચલતી ચક્ષીમે ^૧ પીસ જાવે સખ કોઈ, રહેજાવે કોઇ ગાલે માહી^૨ હિન્દુ. ૫
સખ દાસુકા દાસ હે બીરમીલ અનવર સે રાહ^૩ પાધરે હેજી
નહીં રૂપ રંગ કદ^૪ હે છોટા છોડ દે માન બડાઈ હિન્દુ ૬

ભજન ૧૫

ગુરૂ વિના જ્ઞાન નહીં આવેજી^૫

એક સુરજડી હજાર કીરણ હે, ગુરૂ વિના જ્ઞાન નહીં આવેજી
શાસ્ત્ર મે સખ લીખા હે સમ્યા, પીર^૬ મુરશદ^૭ સમજાવેજી ટેક
લવસાગરસે પાર ઉતરના, મરને પહેલે મર જાવેરે હેજી
તનકું બુલજા મનકું વસકર, નૂર નજર વરતાવે એક ૧
ઈગલા પીગલા^૮ સુખમણી^૯ થ લા, અનહદકા ઘોર લખારે હેજી
જાપ અજ પા હરદમ જપલે ઉલટા આપ સમાવે એક ૨

૧ ચક્ષી=મોતરૂપી ચાલતું ચક્ર ૨ આ ચરણનો બાવાઈ કપ્પીર સા-
હેજના નીચેના રાહરાને મળતો છે.

(દોહરા)

ચાક્ર શીરતી દેખકે દીવા કપ્પીરને રોષ
દો પડ બીચમે આયકે સામીત રહ્યા ન કોષ
આરે પારે જો રહ્યા જીજ્ઞા પીસે સોષ
ખૂટ પકડકે જો રહે ઉસકો પીસ સકે ના કોષ

૩ રાહ=રસ્તા ૪ કદ=આકાર, શરીરનો બાધો ૫ સમારી સંબંધી
આ ભજન છે ૬ પીર=ગુરૂ ૭ મુરશદ=આચાર્ય, પીર ૮ ઈગલા=જ્યારે
ડાખી નાસિકામાથી સ્વર નીકળે ત્યારે છડા અથવા ચંદ્ર નાડી પણ કહેવાય
છે ૯ પીગલા=જ્યારે સ્વર જમણી નાસિકામાથી નીકળે ત્યારે પીગલા
અથવા સૂર્યનાડી કહેવાય છે ૧૦ સુખમણી=(સુખમણી) જ્યારે બન્ને ના-
સિકામાથી સાથે શ્વાસ નીકળે ત્યારે સુખમણી નાડી કહેવાય છે.

નવ મારગ તો બધકર એકે દસમી ખૂલ ગઈ બારીરે હેજી
 શોમ શિખર ગઢ ચઢકર સહેલ કર પ્રેમકા ભોજન પાવે એક ૩
 સારી રાતભર સોવે તું પ્રાણી બહોત પેટભર ખાવેરે હેજી
 કાજી અનવર જીત ગયા જુગ બીરમીલ તો શબ્દ સુનાવે એક ૪

ભજન ૧૬

નુકતેને ગેન બનાયાજી^૨

એન ગેનકા એક આકાર હે નુકતેને ગેન બનાયાજી
 નુકતા મીટ ગયા ઓહી એન હે દુસરા કહાસે આયાજી ટેક

૧ શિખર=મહાકાવ્ય શિખર ૨ આત્મજ્ઞાન વિષે આ કાવ્ય છે આ
 ભજનનો બાવાર્ય નીચે પ્રમાણે છે એન (૬) અને ગેન (૬) એ બે અ
 રબી અતરો છે તેઓ અને દેખાવમા સરખાજી માલમ પડે છે પરતુ
 એન કરતા એનપર એક મીકુ વધારે છે એનનો અર્થ ખુન, પોતે, ખાસ,
 એવો થાય છે એટલે શરીર સિવાયની વસ્તુ આત્મા, પરમાત્મા અને
 ગેનનો અર્થ બીજો પારકો એવો થાય છે એટલે આત્મા પરમાત્મા સિવા-
 યની વસ્તુ શરીર, પુદ્ગલ, વિગેરે અર્થાત માણસ પરમાત્માથી જુદો નથી,
 આત્મા એજ પરમાત્મા છે પરતુ ભ્રમણાઓ અને વાસનાઓ રૂપી નુકતા
 (મીકુ) લાગવાથીજ તું એન (આત્મા) હોવા છતાં ગેન (ગરીર) થઈ ગયો
 છે જે તું શરીરથી આત્માને જુદો કરીશ, તો તને ખપર પડશે કે તું જે
 જડ કાયાને અમન સમજી હુછુ એવું ધારતો હતો તેતો કંઈ પણ નથી
 પરતું હુતો પગમાટમાનોજ ભાગ છુ એવું તારી સમજમાં આવશે આવી
 સમજ એન અને એન ઉપરથી આ કાવ્યમા રચનારે સમજારી છે અનવર
 કાવ્યમા કાજી અનવર સાહેબ કહે છે કે -

(દોહરા)

શાની તુજમે હુકતુ જાત તેરી પેઠાન,
 મોઠા નુકતા દુર કર એનકી તુજકો જાન

ધીરે ભક્તને કહા કીરતનમે તરણેને ડુગર છુપાયારે હેલ
 સચ્ચી ખાતહે જૃઠ જરા નહીં, સાક્ષી ખાતર સુનાયા એન ૧
 ગુરૂં કહેપર ધ્યાન લગાવે, જીવત સુકિત પાવેરે હેલ
 જગમ, સ્થાવર, જીવ, જીનાવર, સખમે સાચા સમાચા એન. ૨
 કાશી જાવે, ગંગા નહાવે, શાસ્ત્ર વેદ ભણાવેરે હેલ
 બ્રહ્મજ્ઞાની^૧ ગુરૂવિના એ આતમ નહીં એલખાયા એન ૩
 સો સો કોસમે અનવર સરખા મુઝે નજર નહીં આચારે હેલ
 ખીસ્મીલ કહે ગુરૂ જ્ઞાની ચરણે કદમુમે શિષ નમાયા એન ૪

ભજન ૧૭

પ્રેમ વિના પીયુ નહીં પાવેલ^૩

સાહેબ સમરો પ્રેમ બડાવો, પ્રેમ વિના પીયુ નહીં પાવેરે જી
 દુનિયાકા એક જરરા ધંશકહે તોપણ શિષ કટાવે ટેક
 દુનિયા બીતર ફીરે દીવાને, મેરા મેરા કર મરબવેરે હેલ
 કેડ કહોરા કાટ લેવે સખ અગ્નિમે^૨ કુક જલાવે સાહેબ ૧
 સગા સખધો જેસા સપના, વિચાર કરો કોઈની અપનારે હેલ
 ચેતન આત્મા નીકલ ચલેગા હાડ માસ સુક જાવે સાહેબ ૨
 ગુરૂકા રૂતખા બહોત બડાહે, ગુરૂક શિષ નમાવોરે હેલ
 ગુરૂવિના નહીં ગોવિંદ મીલતા શાસ્ત્ર યુ રૂમાવે સાહેબ ૩
 માકે પેટસે પેઢા હુવા તું નામ નથા લે આચારે હેલ
 માતપિતાને નામ ધરાય. સુદ્ધાં સુદ્ધાં કડાવે સાહેબ ૪

૧ બ્રહ્મજ્ઞાની=બ્રહ્મને જાણનાર ૨ કદમ=પગ, ચરણ ૩ પ્રેમ પ્રાપ્તિ
 રાધે આત્મજ્ઞાન મેળવવા મનને કપટ છે ૪ ધંશક=પ્રેમ ૫ રૂતખા=હોહો,
 મગતબો

ભજન ૧૮

તુ સાહેબકા ખાસ બદા^૧

તુ સાહેબકા ખાસ બદા હરદમ સુખમે બોલ હરિ
પાણીકી પેદાશ બનીહે માનખા જનમ ના આવે ફરી. ટેક
ઉપર ઉજલા માહી અધારા, પ્રગટ દીપક મારરે હેલ
આ કાયાકા નહીં ભરોસા એક દીન જાવે મરી તુ સાહેબ ૧
જથું ગધા કીચડમે ફરતા જોર કરે માહી જાવેરે હેલ
એસા તુ દુનિયામે ફરતા બિચાર કર મનમે જરી તું સાહેબ. ૨
બુલા પડ તું યહા ભટકતા યહા કહેતા ઘર મેરારે હેલ
ગુરુ કરેતો ઘર મીલેગા, ભવસાગર જાવે તરી તુ સાહેબ ૩
સાહેબ નામકા સચ્ચા નાણા, દોષ મારગ વરતાણા^૨રે હેલ
સાચા સોદાગર વણજ^૩ કરલે હોય મોટા વહેપારી તુ સાહેબ ૪
બીરભીલ બોલા હુનો એ સતો સખ દાસુકા દાસહેરે હેલ
ગુરુ જ્ઞાનીકુ શિષ નમાલુ પાપ કાપો કીરપા કરી તુ સાહેબ ૫

ભજન ૧૯

ધરણ ચાલે પનહારીરેલ^૪

આદમી થઇ તુ ફરે અજાણો ધરણ ચાલે પનહારીરે હેલ
બેલીલા ઉપર સુરતા રાખે તેની બુદ્ધિની બલિહારી ટેક
સુરતીથી વહેપાર વધે છે સુરતીથી થયા મોટા ઋષીરે હેલ
સુરતીથી સસાર ચાલે છે માનીલો સતો વાત ખરી આદમી ૧

૧ ભક્તિ કરવા વિષે ભજન છે ૨ વરતાણા=આવે, પુણ્યરૂપી પૈસો
આલોક તથા પરલોક બન્નેમા કામ સારે છે ૩ વણજ=વેપાર. ૪ સુરતીની
મહીમા વિષે ભજન છે ૫ એ ભજન આદમી રીક. સુરતીના મનધર્માં
દોષએ કહ્યું છે કે —

નટી ઠોરપર ચાલે સુરીજન લોક જણે હવે શુ થાશેરે હેલ
 સુન્તીથી તે ચાલી જાય છે મનમા જુઓને વિચારી આદમી ૨
 જેમ બિલાડી ઉઠરપર તાકે તેમ કીડાની થાય ભમરીરે હેલ
 જ્યારે શિકારી ખડક ફેડે સુરના રાખે છે એક કરી આદમી ૩
 બિરમીલ તે છે બાળક જેવો મહુ પાપીને બહુ અપરાધી^૧રે હેલ
 ગુરૂ જ્ઞાની સલાળી લેજે જગો ચરણમા કરો મારી આદમી ૪

ભજન ૨૦

બીજે નજર નહી આવેરે હેલ^૨
 જ્ઞાન ચક્ષુ^૩થી જોને પીયુને બીજે નજર નહી આવે રહેલ
 આખો છે પણ ફરે આધળો દર્શન ગુરૂલ કરાવે ટેક
 અમૃત પ્યાલો ગુરૂલએ પાયો, પ્રીતમ નજરો નજર આયોરે હેલ
 આભવ તરશે ફેર ના મરશે પાપથી તને છોડાવે જ્ઞાન. ૧
 ગુરૂના કહેવાપર ચેલો ન ચાલે, કયાથી સ્વર્ગમા જઈ મહાલેરે હેલ
 આકરો ને ઘણો અજાણ્યો મારગ છે જોયાવિના કયા જાવે જ્ઞાન ૨

(કુડળીયા)

લગતી લાગી નામકી ધયો સુરતકો ધ્યાન,
 અખડઅજવાલા હોષરણાનરત ચંદા અસ્માન;
 નરત ચંદયો અસ્માન સ્યામકા દર્શન પાયા
 ભેટયા જ્યા ભગનાન નિરજન નજરે આયા,
 દયે છે હેમાનદ જ્ઞાનીકી ગુરૂમ જાગી,
 ધયો સુરતકો ધ્યાન નામકી લગતી લાગી

૧ અપરાધી=ગુન્હેગાર ૨ આ ભજન આત્મજ્ઞાન વિષે છે તેમ મનને
 મોઢ આપ્યો છે ચર્મચક્ષુથી જોતાં ખાલી વસ્તુઓ જોક જુગી દેખાય
 છે પણ જ્ઞાન ચક્ષુથી જોતાં આત્મા પરમાત્મા તિનાય ખીનું કઈ દેખાતું
 નથી એવો આ કાવ્યનો બાવાથ છે ૩ ચક્ષુ=આંખ.

પલ પલમા તુ સાહેબ સમરને કુહ કપટ મન ના ધરેનેરે હેલ
આ લાડાવો તારે લેવાય તો લઈલે ફેર મનખો નહીં આવે જ્ઞાન ૩
બીરભીલ તો દાસ જ્ઞાની તણો છે ગરૂળને શિષ નમાવેરે હેલ
સફગુરૂ વિનાતો સૌ જુગ ખોટો પોતાનુ મન સમઝાવે જ્ઞાન ૪

ભજન ૨૧

કલમા પડે બિના મુક્તિ ના પાવે^૧

કલમા પડે બિના મુક્તિ ના પાવેલ
હરે એતો કાલક^૨ સળ કટ જાવેલ ટેક
મોક્ષકા મારગહે કલમેકી કુચીલ
હરે વોતો નરૂં નજરૂ વરતાવેલ કલમા. ૧
કલમે વિનાતો રગ કીસકો ના લાગેલ
હરે એતો શાસ્ત્ર વેદ ભણાવેલ કલમા ૨
કલમેકી કલતો કોઈ વિરલા જ જાણેલ
હરે વોતો ગુરૂવિના ગમ^૪ નહીં આવેલ કલમા ૩

૧ આ ભજનમા મુસલમાનોનો મૂળ મત્ર કલમાનો મહીમા વર્ણુઓ
છે. કલમે એ મુસલમાની ધર્મનો ખાસ સ્થળ છે કલમા માટે કપીર
સાહેબ કહે છે કે —

(દોહરો)

કલમા કહું તો કલ પડે બિન કલમે કલ નાહી,
જો ખોલ દેખા ઇસ કલમેકો તો કનડે કલમે માહો

૨ કાલક=કાળાશ્વ ૩ નરૂ=કલતેજ ૪ વિરલા=વિર પુરૂષો, જ્ઞાની
નરો ગમ=સમજ

સોહ'ગ શબ્દકી જીને સડક બનાઈજી

હરે વોતો અગમપથ^૧ હોજીવેજી

કલમા ૪

જાની પરતાપે દાસ બિસ્મીલતો બોલેજી

હરે વોતો સમજ સમજ સમજીવેજી

કલમા ૫

ભજન ૨૨

કલમા પડાયા મુઝે કુચી બતાવજી^૨

કલમા પડાયા મુઝે કુચી બતાવજી

હરે મેતો તાલા બોલાને મણિ પાઈ

ટંક

મેલીહે ગોઢી તેરી સાજુ નહી લાગા જી

હરે એતો કયુ કર હોવે ઉજડી

કલમા ૧

પ્રેમ પીયાલા મેરે ગુરજીએ પાયાજી

હરે મેરી યુઢી રગમે^૩ રગાઈ

કલમા ૨

મનકુ તો ના રગા તુને તનપાતો રગાજી

હરે તેને ચોખુટ^૪ ધુણીયા ધખાઈ

કલમા ૩

તપસીરે બનકર તુને તનકે સુકાયાજી

હરે તેને ગુરજીકી સેવા કરી નાહી

કલમા ૪

સેવા કરેસે^૫ સાધુ મીલતાહે મેવાજી^૬

હરે મેતો સચ્ચીહે બાત સુનાઈ

કલમા. ૫

બીસ્મીલ તો બોલા ખરી વસ્તુહે છાનીજી

હરે એતો ગુરજીકે હૃદયકે માહી

કલમા. ૬

૧ અગમ પથ=નજરમા ના આવે તેવો પથ ૨ જુઓ ભજન.
૨૧ ની ટીકા ૩ ચોખુટ=ચારે બાજુ, ચોતરફ ૪ મેવા=પ્રદક્ષિણ મેવો.

ભજન ૨૩

કોણ કાયામે આયાળ^૧

ઓલખોને આતમ કોણ કાયામે આયાળ	
હરે એતો ઘટ પરઘટમે સમાયા	ટેક
પચરગી ^૨ તો પીયા મહેલ ^૩ ળનાયાળ	
હરે એતો રગ કુદરતકા લગાયા	ઓલખો ૧
આરે નગરમે ^૪ એક અનમોલ ^૫ હીરાળ ^૬	
હરે એતો ખોળ સો નર પાયા	ઓલખો ૨
ખીના આધારે સાધુ હીરોલા બાધેળ	
હરે એતો ગુરૂરે સ્નાનીને બતાયા	ઓલખો ૩
જે ઘર બસ્તી સાધુ તે ઘર દીવાળ	
હરે એતો ભૂલા પડાને ભટકાયા	ઓલખો ૪
સળ દાસુકા દાસ બીરમીલ તો બોલેળ	
હરે એતો ગુરૂરે સ્નાનીને સમજાયા	ઓલખો ૫

ભજન ૨૪

જ્ઞાન કબાન ચઢાઈ^૭

ગુરૂ મેરે જ્ઞાન કબાન ચઢાઈ	
હરે એતો તન મન ભૂલ્યો મેરે ભાઈ	એ ટેક

૧ આત્મજ્ઞાન સંબધી ભજન છે ૨ પચરગી=પાય તત્ત્વો પૃથ્વી, જળ, પવન, અગ્નિ અને આકાશ, એ પાય તત્ત્વોરૂપી રગ ૩ મહેલ=શરીરરૂપી મહેલ ૪ નગર=શરીરરૂપ નગર ૫ અનમોલ=અમુલ્ય, જેની કીમત થાય નહીં તેવો ૬ હીરા=આત્મારૂપી હીરો ૭ આ ભજનમાં સમાધી સ્વરૂપ વર્ણવવામાં આવ્યું છે

પાય પચીસ ^૧ ચોર બસ્તીમે ^૨ બસ્તેજી	
હરે એનો ખીચ ખડક ^૩ દો ધારી	ગુરૂ મેરે ૧
મુવે મેવાસી ^૪ પીછે લે સખ લાગાજી	
હરે વોતો સુરત ^૫ તુરત ^૬ સમજાઈ	ગુરૂ મેરે ૨
હર હરહમ ચલે જાપ અજ પાજી	
હરે એનો ત્રવેણી નાહ સુણાઈ	ગુરૂ મેરે ૩
શાસ્ત્ર પુરાણ સખ સચ્ચાકર માનોજી	
હરે એનો ગુરૂ બિના નહી સમજાઈ	ગુરૂ મેરે ૪
જ્ઞાનીકા સેવક એક બીરમીલ બોલેજી	
હરે એનો છોડ દે માન બડાઈ	ગુરૂ મેરે ૫

ભજન ૨૫

ખેલમે ખોયાજી

તે અવસર તેરા ખેલમે ખોયાજી

બુઢાપા^૬ આયા અખતક કયા સોયા ? એ ટેક

૧ પાય પચીસ ચોર=પાય તત્વના દરેકના પાય પાય ગુણ એ પ્રમાણે
પચીસ ચોર પૃથ્વીના ગુણ=હાડકા, માંસ, ચામડી, રંગ અને વાગ,
પાણીના ગુણ=વિચ્છેદ, મૂત્ર, થુક, ખર્સેવો અને લોહી વાયુના ગુણ=ચાલવું,
દોડવું, પાછું વળવું, લામુ થવું અને ટુંક થવું આકાશના ગુણ=કામ, ક્રોધ,
શોક, મોહ અને બધા એ પ્રમાણે પાય તત્વના પાય પાય મળી પચીસ
ગુણ છે ૨ ખડક=તરવાર (જ્ઞાનકાંડી તરવાર) ૩ મેવાસી=કામ, ક્રોધ,
લોભ, મોહ, મદ અને માત્સર એમને આ ટેકાણે મેવાસીરૂપે કલ-
પ્યા છે ૪ બે=મીક ૫ સુરત=ધ્યાનમાં બેસી દીર્ઘદલીત મસ્તકમાં જવું
૬ તુરત=સુરતને ઠરવાનું સ્થાન ૭ ત્રવેણી=મે ભખરો વચ્ચેની જગા ૮
મનને ઉપદેશ આપ્યો છે ૯ બુઢાપા=વૃદ્ધપણ

સરપર ઝટા અગ લલુન લગાયાળ
 હરે દાગ^૧ દીવકાર તો તે ના ધોયા તે અવસર ૧
 નાહ્ય ધોયને કરે તુતો ચતરાઈળ
 હરે એનો ડહાપણમે જનમ તે ખોયા તે અવસર ૨
 હાડ માસકી ગદી હે આ કાયાળ
 હરે બલમે માયાકી તું કયા મોહ્યા તે અવસર ૩
 દાઈ^૩ માદરખી દૂધ નહી દેતીળ
 હરે એનો ખચ્યાપ જખતક નહી રોયા તે અવસર ૪
 દાસ મુલ્લાં તો એસા વેણુ^૫ ખોલાળ
 હરે મેતો પ્રીતમળ સગ ચીત પ્રોયા^૭ તે અવસર ૫

ભજન. ૨૬

ગર કરલેને તુ ઘેલાળ^૬

અલ્લ જ્ઞાની ગુરુ કરલેને તુ ^૭ઘેલાળ

હરે એતો ગુરુ વિના નહીં પાવેલા એ—ટેક

૧ દાગ=કાળક. ૨ દીલ=મન ૩ દાઈ=દૂધ પાનાર સ્ત્રી
 ૪ માદર=માતા, મા ૫ ખચ્યા=નાતુ ખાળક ૬ વેણુ=શબ્દ,
 વચન ૭ પ્રોયા=પરોવ્યુ, લગાવ્યુ ૮ આ કાવ્ય સમાવી સગ
 ધીતું છે ૯ ઘેલા=માયારૂપી સુરા પીને ખેભાન થયેનો, માયામા
 રસાઈ રહેલો

ઓહ ગ સોહ ગકી હોરીહે ખાસીલ
 હરે એતો જાપ અજ પા જપેલા પ્રહ્ન ૧
 નાલી કમળસે જીને નાવ^૨ ચલાઇજી
 હરે એતો ભવમાગર પાર પહોચેલા પ્રહ્ન ૨
 શિખર^૩ લીનર એક અનહદ ખાજા ખાજેજી
 હરે એતો ખાદલ^૪ સરખા ગાજેલા પ્રહ્ન ૩
 નવ મારગ^૫ જે કોઈ બધકર બેઠેજી
 હરે એતો દસમા દવાર ઉઘડેલા પ્રહ્ન ૪
 અગમપ થકે મારગ દાસ ખીરમીલ તો જતાજી
 હરે એતો શુકરે જ્ઞાનીકા હે ચેલા પ્રહ્ન ૫

ભજન. ૨૭

નોખત ખાજેજી^૬

જાંગડ જાંગડ દાતા નોખત ખાજેજી
 હરે એતો ગેખી^૮ અવાજે માહી ગાજેજી એ ટેક
 ઇગલાને પિગલા દાતા સુખમણી^૯ આવેજી
 હરે એતો રણુકાર રણુકાવે જાંગડ ૧

૧ ઓહ ગ સોહ ગ=શ્વાસોશ્વાસ, પાસઅનદામ, અજપાજપ
 ૨ નાવ=નાવડી, હોડી ૩ શિખર=મસ્તકરૂપ શિખર ૪ ખાદલ=નાદ
 જની ગર્જના. ૫ નવ મારગ=ગુઓ ભજન પાચની ટીકા ૬ સમાધીનું
 ભજન છે, અનહદ નાદની સમજ આપી છે અનહદ નાદ દસ છે. તે ન.ચે
 પ્રમાણે—૧ ચીણીચીણી પ્રથમ ૨ ચીણીચીણી ૩ ઘટનાદ ૪ ચખનાદ.
 ૫ તંત્રીનાદ ૬ તાલનાદ ૭ વેણુનાદ બેરીનાદ ૮ મૃદગનાદ ૧૦ મેઘનાદ
 ૭ નોખત=નગારૂ (અનહદ નાદરૂપી નોખત) ૮ ઇગલા પીંગલાને સુખ
 મણી=એ નાડીઓના નામ છે, ગુઓ ભજન પદરની ટીકા.

બાળ અજ પા દાતા હરદમહે ચલતાજી
 હરે એનો ઉપર જાતાને નીચે વલતા જાગડ ૨
 ઉલટ સમાવે દાતા આપકુ જાણેજી
 હરે એતો જ્ઞાતી પુરૂષ મોજ માણે જાગડ ૩
 નવ મારગને દાતા દસમી હે બારીજી
 હરે એતો દોરે ચઢીહે નટકી ન્યારી જાગડ ૪
 દાસ બીરમીલ તો દાતા મોજમે આયાજી
 હરે એતો સમજ સમજ સમજયા જાગડ ૫

ભજન ૨૮

સાહેબ રમતાજી^૩

શિખલ વનમે^૧ સાહેબ રમતાજી
 હરે એનો રમતારે રમતા રમતાજી એ ટેક
 તેરી લીલાતો સાહેબ લીખી ના જાણેજી
 હરે કોઈ અપાસીને કોઈ જમતા શિખલ ૧
 કોઈ તો મકકે જાણે કોઈ જાણે કાશીજી
 હરે એતો મન માને વા નમતા શિખલ. ૨
 કારીગરો તેરી કોઈ ના જાણેજી
 હરે એતો લાગી ધમણને ધમતા શિખલ ૩

૧ ઉલટ સમાવે=મનની બાલ ભમતી વૃત્તિએને કમજે કરી પોતાનામાં સમાઈ દેવી. ૨ આપકુ જાણે=કહ્યું છે કે —

(શરૂઆત)

મન અરસે જમકે ગાફીલ હોગયા, પમ હુવા લાગીમ ઉસે ખર બોલના
 ૩ પરમેશ્વરની અકળીત લીલાની પ્રશંસા કરી છે. ૪ શિખલવન
 =આખી દુનિયા —

એસા સાખીર^૧ મેરે દેખમે ના આયાજી
હરે એતો સહન કરેને સગ ખમતા શિખલ ૪
સમ દાસુકા દાસ ળીસ્મીલ તો બોલેજી
હરે મેતો ગુરૂ સાનીકુ ગમતા શિખલ ૫

ભજન ૨૯

જીવનમુક્તિ પાચગા^૨

મનપવનકો રોક પ્રાણી જીવનમુક્તિ પાચગા
ગુરૂ બિના રસ્તા કઠણ હે બિન દેખે કહા જાયગા ? દેક
લડકા^૩ લડકી^૪ ભણુને બાવે મહેતાજી ભણુવાયગા
કહ્યા ભણુકે પદ ભણુવે પડીત વો કહેલાયગા મન ૧
સ્વર્ગમે નહી હાટ બનીયા વહા ગયે કયા ખાયગા
ભાતા^૫ તેરે સાથ હે ચલ ચહા મુકત મીલ જાયગા મન ૨
ગુરૂ શરીરકા રોગ નીકાલે ચઢન દેહ બનાયગા
સ્વર્ગકી વો સીડી દેવે સ્વર્ગમે પહોચાયગા મન ૩
સખ દાસુંકા દાસ હે ળીસ્મીલ એસા શબ્દ સુનાયગા
સીડી બિના નહી પહોચે સ્વર્ગમે ગુરૂજી પહોચાયગા મન ૪

૧ સાખીર=સહન કરવાવાળો, સમુરી કરવાવાળો ૨ ગુરૂ વિના કાંઈ
પણ કામ પાર પડી શકતું નથી નાના બાળક હેય તેમનાથી મહેતાજીના
ભણાવ્યા વગર પડીત થવાતું નથી તેનીજ રીતે ગુરૂ વિના જ્ઞાની થવાતું
નથી. ૩ લડકા=છોકરો ૪ લડકી=છોકરી ૫ ભાતા=પુણ્યરૂપી ભાતું.
૬ રોગ=કામ ક્રોધ, મોહરૂપી રોગ ૭ સીડી=નિસંગી

ભજન ૩૦

ભજન કરે ભગવાનકા^૧

ભજન કરલે ભજન કરલે ભજન કર ભગવાનકા
 તુ સમજતા અમર રહુ ગા નહી ભરોમા જાનકા^૨ એ ટેક
 પાણીકી પેદાશ તેરી પરપોટા ફુટ જાયગા
 ચદન સરખી દેહ તુમારી સમજલે તુ સાનકા ભજન ૧
 ત્રીયા^૩ રોવે તીન દીન સગા સળધી જાયગા
 તુજકો જગતમે લેખવે રહેવાસી મેદાનકા ભજન ૨
 જુઠી કાયા જુઠી માયા સળ પડા રહે જાયગા
 એક કીન ઉઠકર ચલેગા રખ દીકાના ભાનકા ભજન ૩
 બીરમીલ તેરા દાસ હેગા જહાં ખે ચે વહા જાયગા
 સાથ કલમે કે ઉઠાલે અજાહે ઈમાનકા ભજન ૪

ભજન ૩૧

સ્મરણ કરલે ચારા પ્રેમની^૪

આરે કાચારો નહી વિશ્વાસો, મારી બડેલી, સ્મરણ કરીલેયારા પ્રેમની
 ટેક
 સ સાર સારો, પ્રાણી નહી કોઈયારો, કાલ કપટને તુ માર મારી ૧
 ગગનમા ગાજે ઘણી મારો પવનમા વાજે લીલા છે અપર મપાર મારી ૨

૧ મનને ભજન કરવા સળધી ઉપદેશ આપ્યો છે ૨ જનન=જીવ
 ૩ સાન=ઈસારો, એધાણ ૪ ત્રીયા=માયડી ૫ ભક્તિ કરવા સળધી ઉપ
 દેશ આપ્યો છે બાપા શુજર મારવાડી છે. ૬ વહેવી=કાયા, સરીર

ખોજ કરી લે કાયા તારી પ્રાણી બવુ ધણીરા દરખાર મારી ૩
કાચો છે ડેરો પ્રાણી ઘોર અ ઘેરો પ્રગટ દીપકને તુ સાર મારી ૪
અરજી ખીસ્મીલ ધણી, લીલા તુમારી, ખુડી નાવડીઓ તુ તાર મા ૫

ભજન ૩૨

(રામ માતમ)

આરે નગર નહી તારો^૧

હ સા રાજા આરે નગર નહી તારો. એ ટેક
આરે નગર નહી તારો મને સ સાર લાગે છે ખારો હ સા. ૧
કાચારે રગમા તુ શુ રગેરે ! તારો રગ છે ન્યારો હ સા ૨
ભુલનણીમા ભુલી ગયોરે ઉતરવાનો એ આરો હ સા ૩
લોભ લાલચને મોટ ધમારે કુઠ કપટને તો કાઢો હ સા ૪
સુરા થઈ ઘઠ ઘેરવુ રે કાયર થઈ કેમ હારો ? હ સા ૫
સુખીયો સ ત કોઈ થઈ ગયોરે દુઃખીઓ સ સાર સારો હ સા. ૬
ખીસ્મીલ કહે ગુરૂ અનવર ચરણે એક સાહેબ મન ધારો હ સા. ૭

ભજન ૩૩

રંગ કુદરતકા છાયા^૨

રંગ કુદરતકા છાયા, કોટડીમે, રંગ કુદરતકા છાયા એ ટેક.
હરે રંગપર હેત હમારા પીલે ને બલ આયા,
સીયા રંગકે સખમે મે હુ લાલીમે લપટાયા કોટડી. ૧
સુફેદ રંગ કુદરતકા હેગા બહોત સુફેદી લાયા,
પચરગી તેરી બની કોટડી પીયુને ખાસ ખસાયા. કોટડી ૨

૧ દેહ અને જીવને કઈ મંમ ધ નથી જેવી રીતે ૫ખી માણો ગુથી
હડી જમ છે અને માણો ખાલી પડ્યો રહે છે તેવી રીતે આત્મારૂપી
૫ખી દેહરૂપી માણને મરી ચાલ્યો જાય છે ૨ હમારાજ=આત્મા ૩
આ ભજનની ટીકા રચનાર મસ્તુક મુઘાપારેબે પોતેજ લખાવેની હોવાથી
તેમના લખાવ્યા મુજબ નીચે પ્રમાણે અક્ષરે અક્ષર છપાવવામાં આવ્યા છે.

તાલ પખાવજ ખજરી^૧ બાજે દોલકને ભીરમાયા,
 અલખેલા એક તારા બાજે ટીલ તુગરકાર^૨ જલાયા કોટડી ૩
 કહીતો દરદી કહી દીવાનને જો આયા સુખ પાયા,
 હાથી ઘોડે ચલે પવનન દેખ દીપક લલચાયા કોટડી ૪
 હાર કુલ ચોરગજરે શોભતે તુરરા કર લટકાયા,
 જો દેખેસો ખુશી હો બને ફૂલ ગુલાબી લગાવ કોટડી ૫
 પ્રેમ પીયાલા ગુરજને પાયા જ્ઞાન ધ્યાન સમજાયા,
 કાલ મુદ્દાં રહો ખુશીમે પરવીન^૩ ને ગુણ ગાયા કોટડી ૬

વિવેચન—આ ભજન કાયારૂપી કોટડી ઉપર બનાવલું છે, તેનું થોડુંએક વિવેચન કરવામાં આવ્યું છે નામીકમળનો રંગ પીળો છે, હૃદયકમળનો રંગ ભજનમાં હરો લખ્યો છે તે લોકો છે કામી માણુની ધાધના નીચે કમળ છે, તેનું સ્વરૂપ કમળ જેવું છે તેનો રંગ રાતો છે, કે જેને ભજનમાં લાલ રંગ તરીકે ઓળખાવવામાં આવ્યો છે જમણી બાણુની ધાધની નીચે કમળ છે, તેનો રંગ સફેદ એટલે ઘોળો છે જે ધરમાં દીવો પ્રગટ થયો નથી તે ધરમાં અધારજ છે, તેથીજ કાળો રંગ લખવામાં આવ્યો છે કમળે દેવતા બળે છે, તે વખતે તેનો રંગ ભુદો હોય છે, અને દેવતા હે વસાયા પછી દેવતા એટલે કોયવો કાળોજ થઈ જાય છે એના ધણુજ દાખના છે કે આખની પૂનળીમાં કાળક ન હોય તો કેવી દેખાય? એથીજ રીતે ભવો, માયાના વાળ, એ સર્વે કાળોજ છે, તેથી કાળક સૌકિમાં મળેલીજ છે આ કાયા કોટડી પાંચ વસ્તુની બનેલી છે, માટીનો રંગ પીળો છે, લાચુનો રંગ લીલો છે, અગ્નિનો રંગ કાળો છે, અને પાણીનો રંગ લાલ છે, તેજનો રંગ કંઈ કહેવાની જરૂર નથી આ ભજનમાં તાલ, પખાવજ, દોલક, વગેરે લખેલા છે, તેનો સમાવેશ અનહદ નાદમાં થાય છે

૧ ખજરી=એક જાતનું વાજી. ૨ તુગન=ગુરૂ વિતાના. ૩ પરવીન=જુઓ ભજન ૪૨ ની ટીકા.

ભજન ૩૪.

શુરતેરી નિરાકાર ગતન્યારી^૧

નિરાકાર ગત ન્યારી, શુરતેરી, નિરાકાર ગત ન્યારી એ ટેક
 ઝાહી પુરખને ખેલ રચાયો, શુરને જ્ઞાન ખતાયોરે હોજી,
 ઉલટ સુલટકો લેઢ જો પાયો, તેરી કલા ખલહારી શુર ૧
 પરખત હોય શુર પાણી કરદે, પાણી પરખત હોવેરે હોજી,
 સુકે પાઘરમે મોજ ચઢાવે, જો તેના મનમા ધારી શુર ૨
 એક પલમે તુને જીગત ખનાઈ, કુદરત તેરી રચાઈરે હોજી,
 વણ થલે આપાશ ખડા હે, જોયુ મેતો મનમા વિચારી શુર ૩
 ચદ્રમા, ધુરજ, ને સર્વે તારા, જીવ જનાવર સારારે હોજી,
 તેરે હુકમસે મુખના^૨ મોડે, કુદરત હે ખલહારી શુર ૪
 આ માગમે સુરા જાગે અધુરા પાર ના પાવેરે હોજી,
 ખીરમીલ કહે શુરજ્ઞાની મીલીયા, કુખતી નાવડી તારી શુર ૫

ભજન ૩૫.

રચના ખૂખ રચાઈ^૩

રચના ખૂખ રચાઈ, માલીક મેરે રચના ખૂખ રચાઈરે હોજી એ ટેક

૧ આ ભજનમા શુરતી પ્રથંસા કરી છે શુરનો મહીમા વર્ણવતા
 તુળસીદાસ કહે છે કે -

(ટાહરા)

શુર ગોવિંદ દોતુ ખડે મે કીમકે લાગુ પાય,

ખલહારી શુર દેવકી જીને ગોવિંદ દીયે ખનાય

૨ મુખ=મો ૩ સુગ=કામ, ક્રોધ, મોહ, એના ચતુષ્કોણે જોણે જીત્યા
 છે તેવા બહાદુર ૪ આ ભજનમા નિરજન ગિરધાર પરમેશ્વરની સર્વ
 વ્યાપકતા ખનાવી તેની અમાધ રચનાની પ્રથંસા કરવામા આવી છે.

તુહી ચલતા તુંહીં માયા હવતાડે, તુંને એ ભુક્તિ જમાઈરે હોજી,
 ઘટ પરપટમે તેરાહે વામા, તુંને એ જાન મુણાઈ માલીક ૧
 જલ માટીકી મુગ્ત બનાઈ, પવનમાહી પધગઈરે હોજી
 તન મનમે સાયા^૧ તુંહી છુપાહે, તેરી કલા ના કલાઈ માલીક ૨
 નામ ધરાયા, નગર બસાયા, બસ્તી બબ બસાઈરે હોજી,
 કોઈ સોઢાગર સોદા કરલે, કોઈને તો મુડીયા ગમાઈ માલીક ૩
 કહી અઘેરા કહી ઉજાલા જલપર માટી જમાઈરેહોજી,
 બીન આધારે આલામડલ, સુરજજોત^૩ લગાઈ માલીક ૪
 કહીં નિદમે કહીં જગતા, કહી માન માયાને મોટાઈરે હોજી,
 બીરમીલ કહે કોઈ ગગનમહેલમે જ્ઞાનીસે ગત પાઈ માલીક ૫

ભજન ૩૬.

(હેવારી)

મોહનજીરે અમને માયા લગાડી^૪.

મોહનજીરે અમને માયા લગાડી મેલી ગયા નિરધારરે^૫ એ ટેક.
 હવે ને વહાલા અમને ધરતા ગમે છે સુની લાગે છે સ સાર મોહન ૧

કવિ દલપતરામ કહે છે કે —

(હોહરા)

આસપાસ આકાશમા અતરમા આબાસ,
 ઘાસ ચામની પાસ પશુ વિશ્વપતિનો વાસ,
 ગુણ તાગ ગાતા કદી ઠેક ન આવે કામ,
 અદ્ય બુદ્ધિ રુ ઓચરે રચીને દલપતરામ

૧ સાવા=પરમેશ્વર ૨ ખૂન=વર્ણી, અગાધ, ૩ જોત=પ્રકાશ, તેજ
 ૪ ભક્તિ નૃગારરસનું ભજન છે ધ્યાન પ્રેમીના વિગેગ દુખના ઉદ્ધાર
 છે ૫ નીરધાર=આધાર નગર

પ્રથમ બહુતી તો પ્રીત ના કરતી માયા લગાડી મન માર મોહન ૨
અતિશે ૧ અવગુણ મુજ અબજાના ગુણનો તમારા નહીં પાર મોહન ૩
મેલી કરીને મને સ્વામી સીધાવીયા દરની દીવાની થઈ નાર મોહન. ૪
દેખા વિનાતો મારી દેહ ૨ ઘણી દાઝે જોયા તમારા દીદાર મોહન. ૫
મોજમે ૪ રહેણા મુઝાં સાયા સમરના અદલ ઘણીનો ૫ આધાર મોહન. ૬

બનન. ૩૭

બાઉ વારી તારી છબ ન્યારી. ૧

બાઉ વારી, તારી છબ ન્યારી, મારા શ્યામલીયા ગીરધારીરે એ ટેક
પ્રેમ કરીને વહાલે પ્રીત જો કીધો મેલી ગયા છે મોહન ન્યારી મારા. ૧
હાંને દીલાસા વહાલા દુર ગયા છે સુદ્ધી ના લીધી સ્વામી મારી મારા. ૨
પ્રેમ પીડાથી વહાલા દેહ ઘણી દાઝે તમે જીત્યાનેહુ તો સ્વામી હારી મા. ૩
જીગલ ૮ કરે જોડી ખીસ્મીલ અરજ કરે છે તીરલાગ્યે છે તનમા કારી. મા. ૪

બનન ૩૮

મુખડુ જોધને મોહીરે ૧૧

(મોહન તારા મુખડાની માયા લાગીરે એ રાહ)

મુખડુ જોધને મોહીરે રગીલા તારૂં એ ટેક.

મુખડુ જોધને મોહી, રાતલડી કાઢી રાઈ,

શુદ્ધ શરીરની ખોઈરે. રગીલા ૧

પ્રેમની પીડા છે ભારી, શુ બાણે વજ નારી,

પ્રેમની કટારી મારીરે. રગીલા ૨

૧ અતિશે=ઘણા, અસ ખ્ય, ૨ દેહ=શરીર. ૩ દીદાર=દર્શન. ૪ મોજ=ખુ-
શી, આનંદ ૫ અદલઘણી=પરમાત્મા. ૬ આ બનનની ટીકા બનન ૩૬
પ્રમાણે છે ૭ દાઝે=મળે ૮ જીગલ=ખતો, બે ૯ કર=કાથ. ૧૦ તન=શરીર
૧૧ ભક્તિ શૂગાર રસનું બનન છે વળી પ્રેમ સ્વરૂપની સમજ આપે છે.
૧૨ વજ=વૃદ્ધાવન.

વૃદ્ધાવન વેણુ વાગી હરિ હરિ કરતી જાગી
 દર્શન લીધા માગીરે રંગીલા ૩
 મુખથી માગો તે લાવુ પ્રાણ છોડી પાસે આવુ
 પ્રેમના ભોજન પાવુ રે રંગીલા ૪
 બીરમીલ કહે અનવર વાણી પ્રેમરસ પીયો છાણી^૨
 છબીલાની વાતો જાણીરે રંગીલા ૫

ભજન ૩૯

પાતળીયો મને પ્યારો^૩

પાતળીયો તો મને પ્યારો મારી સુજની
 અમથી રમે છે ન્યારો ન્યારો મારી સુજની પાતળીયો. ૧
 દર્શન લીધા વહાલો મન હરિ^૧ લીધા વહાલો
 મળવાના વાયદા કીધા મારી સુજની પાતળીયો ૨
 કેમ રહેવાશે વહાલા ? શી ગતિ થાશે વહાલા
 દર્શન ક્યારે મને થાશે મારા સુજની પાતળીયો. ૩
 કાયા બળી ગઈ વહાલા શુદ્ધિ ના કાઈ રહી વહાલા
 ગોકળીયામા થેલી થઈ મારી સુજની પાતળીયો ૪
 મનડુ રૂધાવે વહાલા ભોજન ના ભાવે વહાલા
 સદેશા કહાવે વહેલા આવે મારી સુજની પાતળીયો ૫
 શુફળના પાંચે લાગી ઈચ્છાઓ મનની માગી
 નિદ્રાથી હુતો જાગી મારી સુજની પાતળીયો ૬
 બીરમીલતો બોલે વાણી જળનો કોઈ નથી જાણી
 પાતળીયાની વાતો મેતો જાણી, મારી સુજની પાતળીયો ૭

૧ છાડી=ગોડી, તજ ૨ છાણી=ગાળી ૩ ભક્તિ શૃંગારરસનું
 ભજન છે, પાંચલ પ્રેમીયે પ્રેમાવેશમા રસ કરી પોતાના મનનો ઉભરો
 બહાર કાઢ્યો છે ૪ હરિ=નમ, હરણુ કયો

ભજન ૪૦

પ્રીતમ પ્યારા વહેલા પધારોરે ૧

પ્રીતમ પ્યારા વહેલા પધારોરે દુખેલી નાવ તારોલ
સ સાર સર્વે ખારોરે નેણુ^૨ ઠેરા બાણુ ના મારોલ એ ટેક.

મેંઠા વચન વહાલાતણા બીલ શી મીઠાશ
જેને લાગી પ્રીતડી તે જાણે છે ખાસ પ્રીતમ ૧

અ તર જાગી આવશે હવે ના કરશે વાર
અબળા રહી ગઈ એકલી તેને શુ આધાર પ્રીતમ ૨

કાળજી બળી લાળો થયો શરીર સુકાઈ જાય
ત્રેહ અગ્નિથી હુ બળુને મુજથી કેમ રહેવાય પ્રીતમ ૩

તન તારામા ખોળજે બૂલો ફરે વિદેશ
તારાથી ન્યારો નથી તુજમા છે પ્રવેશ પ્રીતમ ૪

શુરૂ મળે તો ગોવિંદ મળે દર્શન તેને થાય
શુરૂ જેના માથે નથી તે તુગરો કહેવાય પ્રીતમ ૫

દર્શનથી દુઃખ જાય છે આનંદ હોય અપાર
ખોરમીલ રહેતા મોજમા અનવરનો આધાર પ્રીતમ ૬

ભજન ૪૧

તેરા નુર નજરૂ મેં હમારે^૧

તેરા નુર નજરૂ મેં હમારે અલખ તણિ ગતહે ન્યારીલ એ ટેક.
પાય તત્વકા^૨ પુતલા બનાયા, કોણુ પુરૂષ માહે આયારે હોલ ?

હિસ પુરૂષકી ઠરે ખોજના હિસ નરકે બલહારી તેરા ૧

૧ ભક્તિશ ગાર રમ સાથે આત્મજ્ઞાનનો બોધ આપ્યો છે ૨ ને-
ણુ=ખાખો, નયન, ચક્ષુ ૩ લાળો=કોયલો

૧ આત્મજ્ઞાન સાથે નમાધી સ્વરૂપતુ ભજન છે, ૨ પાય તત્ત્વ=અમિ,
પવન, પાણી, પૃથ્વી અને આકાશ,

આ કાયામેં નહીયા હે કીલની ખતા જ્ઞાની હે જીતનીરે હોજી
 નીરં નહી ઓર હરદમ જરી કહે કોઈ શબ્દ વિચારી તેરા ૨
 બિના પરમે એક પ ખી આયા માત પિતા નહી એ જાચારે હોજી
 ઇસ પ ખીકી કરે ખોજ ના ઉસ નરકે જાઉ વારી તેરા. ૩
 પ ખી જાવે મારગના પાવે મછીયા જલમેં ખીહાવેરે હોજી
 એ મારગ કોઈ વિરલાજ જાવે એક ઘણી મન ધારી તેરા. ૪
 ખોજકો જાવે વો નર પાવે બીસ્મીલ ખાલી કયું જાવેરે હોજી ?
 કાલ કપટ સુમતાકો મારો હોલત દુનિયા કર ખારી તેરા ૫

ભજન ૪ર

ખોલ કલમા કાલક જાય દીલકી

ખોલ કલમા કાલક જાય દીલકી નખી નામ નિર્ગુણુ લારી એ ટેક
 અબ્બલ કલમા પઢ આસાવન રખ દીલમે તુ ચારીજી
 જો આહેસો ઇસીમે પાવે કોણ પુરૂષ કોણ નારી ખોલ ૧
 હોયુમ કલમા દીલસે પઢવે એક ઘણી ઘટ ધારીરે હોજી
 કાલ કપટકો દીલસે કાઢો એહી ભજન હે લારી ખોલ ૨

૩ નીર=પાણી ૪ આ ભજનમાં કલમાનો મહીમા વર્ણવી
 કલમાની પ્રમશા કરી છે (મયાન પજ કલમે ઓર આમ
 નતોકો અબ્બલ કલમા તેયમ લાખતાહો ઇલલલલાહો મોહમ્મ હુર રસુ
 લુલલાહ મોગમ કલમા ગદાદત અશહદો અન્લાહલાહો દંલલલલાહો વહ
 દહુના શરીમ લહુવ અશહદો અન્ના મોહમ્મદન અબ્દોહુ વરસુલોહ. સૈયુમ
 કલમા તમજીહ સુમહાનલાહે વન હમગેયીલાહ વલા હલાહો ઇલ
 લલાહો વલ્લા હો અહખર વલા હવલા વલા કુવતા ઇલા બિલા
 હીલ અલીહલ અજીમ આહરમ કલમા તરહીન લાખતાહો ઇલલલ લાહો
 વહફુલા શરીકો લહુ લહુવ મુલકો વલહુન હમદો ચોહમ વયોમી તો જો

સૈયુમ કલમા સાથુત પઢલે સેતાનકાં ખ્વારીરે હોળ
 લે કીલ્લી ચઢમ કીલ્લેપર ખોલ અગમકી^૩ ખારી ખોલ ૩
 ચાહરૂમ^૩ કલમા ચાર ચારસે હુવાદીન^૪ રોશન^૫ ખારીરે હોળ
 કીલ્લે ખેખરકો જાકર ઘેરા રૈયત ધુજે સારી ખોલ. ૪
 પજમ^૬ કલમે નખી સલલહા મારે કુફર^૭ ખડે અકારીરે હોળ
 કહીં ગુકા શિર ઘરમે આયે તેગ^૮ ચલે દો ધારી ખોલ ૫
 આમતો અનવરને પઢાઈ પ્રેમ ચઢા મન હોશિયારીરે હોળ
 કેહ પરવીન^૯ ગુરૂ ખ્યાલા પાયા ડુખતી ખેડલી તારી ખોલ ૬

પદે હીલખયરો વહોવા અલા કુલ્લે શયખન કદીર પજમ કલમા ૨૬૬
 કુફર અધા હુમ્મા ઇત્તી આકિઝો ખેઠા મીનઅન કગરેઠા ખેકાશય અવવ
 અના આ મો ખેડી અસતગ ફેરો કાયે માવા આ અનમો ખેડી તુમતો
 વર જઅનોવ અસલમતો વઅકુયો અશહદો અનલા ઇલાહા ઇલિ લલલાહો
 વહ દહુલા શીકા લહુ વઅશ હરો અત્રા મોહમ્મદન અમદોહુ વ રસુલોહ
 ઇમાને મુજમીલ આમતો ખીલાહે કમા હો વા ખેઅસમા એહીવ સીદા
 તેહીવક ખીલતો જમીઆ અહકા મેહીવ અરકાનેહી મિદતે ઇમાને
 મુદરસલ —આમનતો ખીલાહે વ મલાયેકતેહી વકા તોખેહીવ રોસો લેહી
 વલ ચવમીલ આખેરે વલ કદરે ખય રેહી વ શરેહી મીનધાહ તઆ-
 લા વલ ખઆસે ખઆદલ મોત હકકુનલામલાહા ઇલલલલાહો મોહમ્મ
 દુર રસુલુલાહ. ૧ કીલ્લી=કુલી ૨ અગમ=અગમ્ય, જેની ગમ ન પડે તે. ૩
 ચાહરૂમ=ચોથો ૪ દીન=ધર્મ ૫ રોશન=પ્રગટવું ૬ પજમ=પાંચમો. ૭ કુફર
 નાસ્તિકપણું ૮ તેગ=તરવાર ૯ પરવીન આ બજન તથા “કાટડીમે રગ
 કુદરતકા હાયા” એ બન્ને બજનો મદહુમ મુઘા સાહેબે તથા પરવીન
 સાહેબ એ મન્નેએ મળી બનાવેલ છે આ બન્ને બજનો વાચી વાચક
 વ્રદને પરવીન કોણુ હતા એ વિષે હકીકત જાણવાની ઉત્કૃષ્ટ થાય એમ
 સમજી તેમનો દુક હેવાલ આ સ્થળે આપ્યો છે

પરવીન —પરવીનનું અસલી નામ શોબેઆ હતું તેઓ ખેરાળના વતની

ભજન ૪૩

હરદમ હર સમરૂગારે

હરદમ હર સમરૂગારે સમ હર સહેજ તીરૂગાણી એ ટેક
 આપ રહુ હો ચારકો મારૂ પ્રેમસે લોજન પાઉરે ભાઈ
 હસ હરવાજે હવાઈ ફીરાવુ તબ સુખીઆ કેહલાઉ હરદમ ૧
 જ્ઞાન દયાનકી ઘટમે માલા હરદમ હય હલ્લ તઆલારે ભાઈ
 પાયા નરતો પ્રેમ બતાલે ખેલ બ્રહ્મ ઉજવાલા હરદમ ૨
 નુરત નુરતકી નાવ બનાકે જા મતસાગર છોડુરે ભાઈ
 મનવે ગરકો ભીતર ખીઠાકે ભવસાગર તીર જાઉ હરદમ ૩
 સોખનકા ફૂલ સુગરા પાવે નુગરા નામ લખવેરે ભાઈ
 સોખન સતગરૂ અનવર પાયા પરવીન તો ગુણુગાવે હરદમ ૪

હતા અને વિમનગરમા વહીવટદાર કચેરીમા પટાની નોકરીમા હતા તે દર
 મીયાન વિસનગરમા કાજ અનવરમીયાનો દોર હતો ધીમે ધીમે અનવર
 મીયા સાથે તેમનો પરીચય થયો ત્યાગ્યાદ “ જાનકોટડી ” ગ્રંથાપાઠ તેમાં
 પ્રથમ ભાગ લેનાર તેઓજ હતા તેઓ ગાવામા બહુ પ્રખ્યાત હતા તેમ
 ના ગાવાથી કાજસાહેબ પણ ખૂશ થઈ જતા અને કહેના કે વાહ શેખે
 ખા તુંતો પગવીન માણસ છે સારથી તેઓએ જે વાણી કહી તેમા પોતાનુ
 નામ “ પરવીન ” મથહુર કર્યું તેઓ પચાસ વરસની વયે મરણ પચ્યા
 અને તેમને પણ વિસનગરમા જે કબરસ્તાનમા મરહુમ મુશા સાહેબને દફન
 કરવામાં આવ્યા છે તેજ ડેકાણે જોરાવરખાના આગ તરફ તળાવ ઉપર
 આવેલા કબરસ્તાનમા દફન કરવાના આવ્યા છે પરમાત્મા તેમને જન્મત
 નસીબ કરે આમીન તેમની વાણી કેવી છે તે વાચકજ્ઞતા જાણુવા માટે
 તેમના યોગ્યક કાવ્યો અને ગ્રંથો છે

ભજન ૪૪

ગરૂમેરે લગી ચોટ ભજન લહેર તનમે
 ગરૂ મેરે લગી ચોટ ભજન લહેર તનમે ઘર નહીં ચેન
 ખુસલ નહીં મેરે મનમે જી. એ ટેક
 ગરૂ મેરે આરે કાયામે એક અમરત ખોયા
 વણુ ભક્તિએ મુકલ ખોયાજી ગુરૂ. ૧
 ગરૂ મેરે તમ હોગે પુલકા તો હમ હોગે ભમરા
 પ્રેમ રસપીયો જખ મારે જમકાજી ગુરૂ ૨
 ગરૂ મેરે તમ હોગે દાંપક તો હમ હોગે બતીયા,
 વહાલો હસ્તીતો હમહે ખેવડીઆજી ગુરૂ ૩
 ગરૂમેરે અનવર પરતાપે દાસ પરવીન ખોલા,
 ભુગો ભુગ રાખો અમને લેલાજી ગુરૂ ૪

ભજન ૪૫

કોઈ દમકાહે મેલાજી
 ભુગ દર્શનમા દાતા કોઈ દમકાહે મેલાજી
 હવે તમે ચેતોને સખ સતો સવેળાજી ટેક
 ગુરૂમેરે નહીં કોઈ નાતી નહીં કોઈ જાતીજી
 હર એતો સરભગી અતિત કહાવેલા જુગ ૧
 આરે કાયામે નવ દરવાજા દસમેકુ લાગાહે તાલાજી
 હરે એતો ગરૂજી ખાલે તો હોય ઉભાજી જુગ ૨
 આરે કાયામે એક બાગ બનાયાજી
 હરે એતો લાગી કલીને ગુલ ખીલા જુગ ૩
 ગુરૂ મેરે જ્ઞાની પરતાપે દાસ પરવીન ખોલાજી
 હરે એતો ભય ભાગીને દુખ ટાલા જુગ. ૪

ભજન ૪૬

હવે તેને નહીં છાડુ છખીલડી.

હવે તેને નહીં છાડુ છખીલડી હવે ૨ એ ટેક.
 ઘણા દિવસથી ઘણ ચોરીને જાય છે રે
 તેની ખખરો તને પાડુ છખીલડી ૧
 કહ્યા પ્રમાણે કરતી નથી કામની રે
 વણ સમજે શીદ ઓહુ છખીલડી ૧
 પૂન્ય કરતી હોય તો પૂછીને કરજે રે
 નહીં તો તારા માટ ફેડુ છખીલડી ૩
 પરવીનના સ્વામી તમે હસી હેત આલોરે,
 શીદને કરે છે વગોડુ છખીલડી ૪

ભજન ૪૭.

મારી મોઘી માલનાં મોંઘા મોતી.

કાઠને જડેલ હોયતો ફેજેરે મારી ઝીણી માલાના ઝીણા મોતી,
 મારી મોઘી માલાના મોઘા મોતી એ ટેક
 સેરીએ સેરીએ સાદ પડાવુ મારા મનમદોરમા જોતી કોઠને. ૧
 ગલીએ કુચાએ હુ તો ફરતી મારા હસ દરવાજે જોતી કોઠને ૨
 અનવર પરતાપે પરવીન ખેલા હરખે હાર પડોતી કોઠને ૩

ભજન ૪૮,

ઉસ્તાદ સલામત રહો હમારે અનવર

(રાગ લાવણી)

ઉસ્તાદ સલામત રહો હમારે અનવર,
 હમદમ ભરતે દીન રાત પડે ભવસાગર એ ટેક

જીસ રોજ ચલે મઠકેડી તૈયારી કરકે,
કંઈ હોસ ખોયે બેહોશ ખડે સખ મીલકે
તુમ કળતા હમકો યાદ મદીના મનોવર, ઉસ્તાદ ૧
સખ દોમ રહે રસ્તા અનવર કળ આવે,
વો નૂરબરી પેશાની સુઝે દીખલાવે,
ખીન દેખે સુઝકો ચેન પડેગા કયુ કર ઉસ્તાદ ૨
સખ હિન્દુ મુસલમાન મીયાકુ બાણે,
હમ સખી સાગરીદ આપ હુકમકો માને,
ભલા કોઈ બતલાવેગા ઉસી ધરમકા સાયર ઉસ્તાદ ૩
હર બાત સખાવત દીલ હાતમ હઝરતકા,
બે બાને સો માને ફકીરી ચુટકા;
એસે મુજમ દીલકા ઓર નહી કોઈ બહાદર ઉસ્તાદ ૪
એક તુરત ખ્યાલ પરવીન બનાકે કહેતે,
હમ ઉસ્સી રોજસે યાદ બુઝમે રહેતે,
તુમ જલદીસે ફીર આના બિસાનગર ઉસ્તાદ ૫

ભજન ૪૯.

મારા ગુરૂએ શબ્દ દીધો

પ્રેમગુરૂએ શબ્દ દીધોને સુરતા ધરી, એ ટેક
જ્ઞાનના ગોલા ગુરૂએ ગગનમા માયા વારી,
ગોલાની સુરતાએ સુરતા લડી પ્રેમ ૧
આરે કાચાનો સતો ભરોસો ન કરીએ વારી,
પલમા બવે પડી પ્રેમ ૨
ઉઠી ચાલ્યો વાણીયો પડી રહી હાટડી વારી,
તાલાની કુચીઓ ના જડી. પ્રેમ. ૩

પિરમીલ કાવ્ય.

બાબ હોયમ.

ગઝલ સંગ્રહ.

ગઝલ ૧

તેરી તેગ અબઝને અય સનમ^૧.

(શબ્દ)

ઇસાઝ મે ઇક્રાર^૨ સારે હુવે હે,

હમ ઉનકે હુવે ટે હમારે હુવે હે

તેરી તેગ^૩ અબઝને^૪ અય સનમ મેરે દીલપે દાગ લગાદીયા,
તેરે અહેરે નૂર જમાલને^૫ મુઝે ખવાબમે સે જગા દીયા ૧
તેરે છુતકે કાબેમે દીલ લગા કીયા સીજદા મેને ઉસી જગા,
ચેહીદીનથા મેરામે મગા સબ કુદ્દ દીલસે હઠાદીયા ૨
તેરે ગમમે હમ રોયા કરે દીદે ખૂન^૬ મુખ ધોયા કરે,
નહી ચેન કયા સોયા કરે^૭ ખેવફાને કેસા દગા દીયા ? ૩
તેરે ઇશકને કીયાહે મુખમ તેરે ગમમે ફીરતા શુબ્હો શામ^૮
તુ પીલાહે વસ્લકા^૯ મુઝકો જમ પીરમીલકો સાફ જગા દીયા ૪

૧ આ ગઝલમા સમાધી સ્વરૂપ સમજવી ભક્તિગૂનારસનું વર્ણન
દર્શુ છે આવી ગઝલોના ભાવાર્થ ખરાબર સમજી ઉઠો વિચાર કરવાનો છે.
અસાની અણસમજી માણસો સમજ્યા જણાવગર આવી ગઝલોનો અર્થનો
અર્થ કરે છે. માટે ખરાબર સમજી તેમથી તત્ત્વ ગ્રહણ કરવા ધ્યાન
આપવું આવી ગઝલોમા પરમેશ્વરને કોઇક વખત પરી એટલે અપસરારૂપે
દેહી કોઇક વખત ખૂબસુરત છોકરાની ઉપમા આપી તેની ખૂબસુરતીનું
વર્ણન કરવામા આવે છે તે તરફ ખાસ લક્ષ રાખવું ૨ ઇક્રાર=કોલકાર.
૩ તેગ=તરવા ૪ અબઝ=અમર ૫ સનમ=પરમેશ્વર ૬ જમાલ=કાન્તિ
૭ દીદે=અક્ષી, આંખો ૮ શુબ્હોશામ=સવાર સાજ. ૯ વસ્લ=મેળાપ.

ગઝલ ૨.

ખલી આંખ મેરી ઇમ ખવાખમે

(રાએર)

ખીમારે મહોખત કલો અચ્છા નહી હોતા
ગર અર્ખ ચહા રૂમસે મસીહા^૧ ઉતર આયે

ખૂલી આંખ મેરી ઇમ ખવાખમે દેખા દીલસે યે દીલદારહે,
નવો સમજાહે ના કમર^૨લી હે વોતો હુશનમે^૩ બે પારહે ૧
અખ ઉઠ ચલા સખરો કરાર દીતાના દીલ તુ ના કર પુકાર,
ચલા અશ્મમે લહુ એકે ખાર હુવા ગમઝદા^૪ ગમ ખવારહે ૨
તુને હંસકે મુહ શીરા લીયા ગમદાગ હીજરાતકા^૫ દીયા,
લગા ઝખમ^૬ તુને ના સીયા બેચેન હે બેકરાર હે ૩
આતાહે દીલમે ખીસ^૭ ખામરૂ તેરા નામ લેકે દમ ભરૂ
જા^૮ મૂખપે તેરે કુરખા કરૂ તેરી અખરૂનો તલવારહે ૪
તેરે ઇશ્કી નહિ થી ખખર પેગામ લેજા બા એક દીગર^૯
અખ તુ છપા જા કીસકે ઘર કેસા વસલ કેસા પ્યાર હે ૫
અયે પ્યારે! જખ તુ આયગા ગમ સારાહી મીટ જાયગા,
ખીરમીલકે મનકો તુ ભાયગા તુ આયાતો સખમે બહારહે ૬

૧ આ ગઝલમા પરમાત્મા પરબ્રહ્મનો સમાધીમા મેળાપ થયા જાન
તેના વિયોગમા ખાયલ પ્રેમીએ વિયોગ દુખના ઉદગાર કાઢ્યા છે ૨ અર્ખ=
આસમાન ૩ મહારૂમ=ચોથો ૪ મસીહા=હઝરત ઇસાતુ નામ છે ૫
શમસ=સૂર્ય ૬ કમર=ચદર ૭ હુશન=કન્તિ, જોત ૮ ગમઝદા=વૈરાગ્ય ૯
હીજરાત=પ્રવાસ ૧૦ ઝખમ=ધા, ૧૧ ખીસ=ઝેર ૧૨ જા=જીવ ૧૩
પેગામ=મદદશી ૧૪ ખાયકદીગર=એકે પછી એક

ગઝલ ૩.

રસુલે પાક પેગમ્બર^૧

(શયર)

કરૂ અહેરે મુબારકકા ને મજકુર,

સદા હર સીમ્ત^૨ હો નૂરન અલાનૂર

રસુલે પાક પેગમ્બર સના^૩ ઉતકી કરૂ કયુકર,
 જુમા અલતી નહિ મેરી કલમ અલતી ન કાગજપર. ૧
 ખુદાકે લેલકા સાની બદનથા નૂરનૂરાની,
 વો શોલા^૪ નરકા નીકલા જહા^૫ કે હો ગયે રેહમર^૬ ૨
 વો અહેરા નૂર દીખલાવે મલાયક^૭ હુર^૮ સરમાવે,
 કોઈ કયા રમઝૂયે^{૧૦} પાવે હમારે એસે હે સરવર^{૧૧}. ૩
 હયાતુનહે^{૧૨} નખી કહેતે મદીને શહેરમે રહેતે,
 મુરાદા માગીયા હેતે નીજેહ બાનીહે^{૧૩} ખીસ્મીલપર ૪

ગઝલ ૪.^{૧૪}તેરી તસ્વીરહે ખ્યારી^{૧૪}

(શયર)

ખુટી નહિ ઇસ સાપકે કાટેકી કહીલી,

બિમાવે મહોબતકી^{૧૫} દવા હો નહીં સકતી

તેરી તસ્વીર^{૧૬} હે ખ્યારી કટારી પ્રેમકો મારી,
 કલેબ ખોલકર દેખો યે કપસી હયગી દીલહારી

૧

૧ આ ગઝનના પેગમ્બર સાહેબની સ્તુતિ કરવામા આવી છે ૨
 સીમ્ત=દીશા, બાગુ ૩ સના=તારીફ ૪ જુમા=જમ ૫ શોલા=મકડો
 ૬ જહા=દુનિયા ૭ રેહમર=રસ્તો દેખાડનાર ૮ મલાયક=દેવતા ૯ હુર=
 દેવાગના ૧૦ રમઝૂયે=મર્મ ૧૧ સરવર=સદ્ગાર ૧૨ હયાતુન=કાયમ,
 હમેશ રહેનાર ૧૩ નજેહમાની મલાગ રાખી. ૧૪ આ ગઝલ પ્રેમસ્વરૂપી
 છે ધાયલ પ્રેમીના હૃદયાર છે ૧૫ મહોબત=પ્યાર, પ્રેમ. ૧૬ તસ્વીર=ચિત્રી.

ન દીલ લગતા હે દુનિયામે ન સહેરા^૧ દીલકો લાતા હે
 કહા હુકુ અરે દીલખર^૨ ! નકી આ કર તે ગમ ખવારી^૩ ૨
 લુભાયા દીલ મેન ખ્યારે રૂખે ગુલ તેગ અખરૂને^૪
 ચશમ^૫ તલવાર હે તેરી કલેજે ધાવ હે કાગી ૩
 ચે કુરકત^૬ બીચ રાતાહુ તડકતે રેન^૭ સોતાહુ
 સખર સખ ઉઠ ચલા મેરા ચશમસે ખૂન હે જારી ૪
 અગર હોગા ઇશક કામીલ કોઈ દીન હોવગે વાસીલ^૮
 નક્કા દેગી ચકી^૯ બિરમીલ તુમારી આહ ચોર જારી^{૧૦} ૫

ગઝલ ૫.

અજબ હે શાન ચે ઉસકી^{૧૫}

(શબ્દર)

પીલા સાકીયા સાગીરે સુશકબુ^{૧૬}

કેહે મુજકો દરપેશ તારીફે મુ^{૧૭}

અજબ હે શાન ચે ઉસકી કે નાગલી^{૧૮} મોતી ગલતે હે
 ચે નાગન ઉસ ગઈ જીસકો તરફતે હાથ મલતે હે ૧
 નીગાહ^{૧૯} તલવાર હે કારં કટારી પ્રેમકી મારી
 નદી હે ખૂનકી જારી ચશમસે હો નીકલતે હે ૨
 પત્થર રોરો લીગોયા હે ધૂપમે ખૂબ સોચા હે
 આસુસે મૂખકો ઘોચા હે જીગર^{૨૦} બીરયાન^{૨૧} જલતે હે ૩

૧ સહેરા=જગલ ૨ દીલખર=દીનને ખેચનાર ૩ ગમ ખવારી=ખખર
 પૂછવી, બીજની સલામ રાખવી ૪ રૂખ=મો ૫ ગુલ=ફુલ ૬ તેગ=તરવાર
 ૭ અખરૂ=અમર ૮ ચશમ=આંખ ૯ કુરકત=જુદાઈ. ૧૦ રેન=રાત ૧૧
 કામીલ=પૂર્ણ ૧૨ વામીલ=મળવું ૧૩ ચકીન=તશ્ત્રય ૧૪ આહજારી=નિસાસો
 મૂકી રડવું ૧૫ આ ગઝલમા પ્રેમલાવણ્યતાવવામા આવ્યો છે ૧૬ બુ=વાસ
 ૧૭ સુ=વાળ ૧૮ નાગ=માથાના કેશ ૧૯ નીગાહ=દ્રષ્ટિ ૨૦ જીગર=કાળજી
 ૨૧ બીરયાન=નળીડું

મિબલ^૧ પર હુવા કાયમ હકીકી^૨ પર ગયા એકદમ
 ઉસે દુનિયાકા કયા હે ગન વો ઉલટી રાહ^૩ ચલતે હે ૪
 ઇશકકી^૬ આગમે જલના કદમ સાબિત નહી હીલના
 પીયાસે^૫ તળ હોવે મીલના કલામ^૬ ખીસ્મીલ નીકલતે હે ૫

ગઝલ ૬.

ન પાયે છુટી તેરી^૧

(શબ્દ)

બા ચુકે અંયામ^૨ કુચ્છ બોયા નહી

મુહ સે ચાહીસે^૩ અલી થોયા નહી

ન પાયે છુટી તેરી ખુદાકો કયા મૂહ દીખાવોગે
 ન બોયા ખીજ ઇસ પલમે તો પ્રીર ફલ કહાસે ખાવોગે ૧
 મવજ્જલ મોત^{૧૦} આવેગા કઝાકા^{૧૧} જામ લાવેગા
 બે દીલ રોરો જગાવેગા તબી લજ્જતકો^{૧૨} પાવોગે ૨
 અઘેરી કુચ્છમે સોના ન કુચ્છ કામ આયગા રોના
 ચેહી પલ ખીચ ફલ બોના જહા ચાહો વા ખાવોગે ૩
 ચે મહેશ્વર ખીચ કયા કહોગે? જવાબ રળકો^{૧૪} તો કયા દોગે?
 કહા તક વા ખડે રહોગે? કીયા વેસાજ પાવોગે ૪
 રઝા^{૧૫} પર હક્કી રાઝી હો ન ગફલત ખીચ અગ તુ સો
 સીયાહી દીલસે અપને ધો તો પ્રીર અસરત^{૧૬} ઉઠાવોગે ૫

૧ મિબલ=ગમારી ૨ હકીકી=સત્ય ૩ રાહ=રસ્તો ૪ ઇશક=પ્રેમ
 ૫ પીયા=પરમેશ્વર ૬ કલામ=વાત ૭ જેવું વાસ્તો એવું લલુશો એવો
 આ કાવ્યનો ભાવાર્થ છે સદ્કર્મ કરવા ઉપદેશ આપ્યો છે ૮ અંયામ
 =વખત, દાવસો ૯ સેયાહી=કાળ ૧૦ મવજ્જલ મોત=વમદેવ ૧૧ કઝા=મૃત્યુ
 ૧૨ લજ્જત=મળ ૧૩ મેહશ્વર=હિસામ આપતાની સ્થિતિ. ૧૪ રમ=પરમેશ્વર,
 ૧૫ રઝા=હુકમ, મરણ ૧૬ અસરત=સુખ, મોજબા

યે દુનિયા ઝુઠકી બાણુ યે સખ ઉસપર હુવે રાણુ
કહે બીરમીલ મુનો કાણુ^૧ યે ખાદીમકોર નીલાવોગે ૬

ગઝલ ૭.

યે બોલતા હે કોન હે^૨

(શ્રમેર)

કુચ્છ ન થા તખ થા ફક્ત એક નૂર આત
એકલી કહેનેસેથી બાકી વેા ખાત

યે બોલતા હે કોન હે તુજકો ખબર નહીં
રહેતા હે તેરે ઘરમે ભટકતા તુ કહી કહીં ૧
યે નહનો અકરબચ રખય કહા કુરઆન મે સહી
નઝદીક હે નેરેસે દીખાતા નહીં નહીં ૨
ફૂલમે જેસી ખાસ હે મેઘીમે રગ હે
ઘોટે બિનાના રગ દીખાવે તેરી દેહી ૩
કયા આઝ પાન શુવ જનાવરમે તુર હે
કીસીકાના દીલ હુ ખાના કીતાબુ સે હે સહી ૪

૧ કાણુ=કાણુ અતવર મીયાનુ નાન ૨ ખાદીમ=ચાકર ૩ આ કાવ્ય
આતમગાન મંથધી છે પરમાત્માને ખોળવા માણુસ દ્વારે દ્વારે ભટકે છે તે
પરમાત્મા તેની પાસેજ છે પણ તેની તેને ખબર પડતી નથી એવો આ
ગઝલનો બોધ છે આ સખધી મેા પુઅલી કલંદર સાહેબ કહે છે કે.—

યાર દર પશ તું ચીરાઇ બે ખબર,

યાર દર ખૂદ તુ એ ગરદી દરખદર ?

બાવાર્થ=પરમાત્મા તારંગ છે અને તું શા માટે બેખબર છે, પરમા-
ત્મા તારંગા ડેજ અને તું શામાટે દ્વારે દ્વારે ભટકે છે ૪ નહનો અકરમ
=હું તારી પાસેજ છું એવો પવિત્ર શ્લોક ૫ રખ=પરમેશ્વર. ૬ મુન્તઝર=રાહ
બોવાવાળો

ખિસ્મીલતો મુન્તઝર^૧ હે હરસકા બે આપકે
દીદાર^૨ અબ દીખાદો કે દીલકો સખર નહીં ૫

ગઝલ ૮.

જલવા મહમદી હે જહાંમે ચે સરખસર*
(શબ્દ)

કયા શાને એહમદીકા ચીમનમેં જહુર હે
હર શુલમે હર શજરમે મોહ મદકા નૂર હે

જલવા મહમદી હે જહાંમે^૧ ચે સરખસર
મીઠે નખીકે નામપે કુરબાન બાન^૨ કર ૧

૭ દીદાર=દર્શન * આ ગઝલ આત્મજ્ઞાનની છે અને તેમાં પેગ
મ્બર સાહેબની અને તેમના પરિવારની ઉમદા તારીફ કરવામાં આવી છે.
કહ્યું છે કે:—

મોહમદ સીરે કુદરત હે કોઇ રમઝ ઇસકી કયા જાને
શરીયત મેંતો બંદા હે હકીકતમે ખુદા જાને ૧
ખુદા ઓર મુરશીદી કુનેહમે ઇદરાક આજીબ હે
મોહમદકો ખુદા જાને ખુદાકો મુસ્તફા જાને ૨
અહદને સુરતે એહમદમે અપના જલવા દીખલાયા
બલા શીર કીસ તરાહસે કોઇ ઉનકા મરતબા જાને ૩
હોવલ અવલ હોવલ આખર હોવજ ઝાહર હોવલ ખાતન
ઉસીકો ઇમતેદા જાને ઉસીકો ઇન્તેહા જાને ૪
વહી હે એક દરીયા ઓર દો આલમ ઉસકી મોઝે હે
ગરીકે બેહરે ઇસીયા હોતો ઉસકા માજરા જાને ૫
મોહમદ શીલ હકીકત આશતાબે લાખઝાલી હે
ઉસીકે નૂરકા દેલું જહાંકો પરતવા જાને ૬
૧ જહાં=દુનિયા. ૨ બાન=શવ.

હુરાં કહે સલવાત^૧ મલાયક કેહ મરહમા^૨
 એ ધૂમ મચી રહી હે સાતુ આસમાન પર ૨
 ઉમ્મત કે ખાતીર સરકે કટાયા હે જાખજા
 બે કદન જીનકી લાશ હે કરબલમે પૂનતર ૩
 પીરમે બડે પીર કરામતકે ઠોટ હે
 કુખી હુધ જો નાવ તીરાઈ હે નામવર ૪
 બિરમીલકી ઇલતોજ^૩ હે આસાન મોતહો
 મહેશરમે છુડાઇગે મેરે પાક પય મ્મર ૫

ગઝલ ૯.

બેચેન મુઝે કર દીયા દીલ તુને લગાકર^૧

(શરર)

ઇશક હે અસલમે એક નાગ કાલા

ઉન્હે કઈ આશકુ કો માર ડાલા

બેચેન મુઝે કર દીયાદીલ તુને લગાકર
 ખિમાર તડકતા હુ મેરી અબતો દવા કર ૧
 આતા નથા ઇસ રસ્તેમે^૧ પેગામ^૫ આતે હમાર
 મુખડા દીખાકે મુહકો છુપાયા નથી ખખર ૨
 તસવીર^૬ તેરી નજરમે પ્રીરતી હે રૂખરૂ
 કખતક જલાઈ દીલડો કહા તક કર સખર ૩
 ખ્યાલા ઇશકા જીસને પીયા ઉસકો હે ખખર
 આશક તો ઇન્તેજારીમે^૭ પ્રીરતે હે દરખદર^૮ ૪

૧ સલવાત=પાર્શ્વના ૨ મરહમા=શામનાથ, આફગીન. ૩ ઇલતોજ=અરજ ૪ આ ગઝલમા ભક્ત પુરુષનો પરમેશ્વર પ્રત્યેનો અતિ પ્રેમભાવ જણાવવામા આવ્યોછે વિયોગી પ્રેમીના વિયોગ દુખના ઉદ્દગાર છે ૫ પેગામ=સંદેશો ૬ તસવીર=છબી ૭ ઇન્તેજારી=રાહ જોવા. ૮ દરખદર=દારે દારે.

ખીસ્મીલ તો ખાકસાર હે એસે સુખનકો સુન
કલમા જે મોસે નિકલે સુનો લખે બનપર ૫

ગઝલ ૧૦.

કાબેમે^૧ મુસલમાનકો જાના જરૂર હે^૧

(અંજર)

યારખ હજારે અકબરકી શરાફત નસીબ કર
તેરે હબીબે પાછી શકાઅત નસીબ કર

કાબેમે^૧ મુસલમાનકો જાના જરૂર હે
ધમાનમે^૨ ઘે કુદ્રે^૩ દીલ લાના જરૂર હે ૧
કાબાતો ગુન્હેગાર કે બક્ષીસકા હે સમર
સીજદેમે^૪ અપને સરકો ઝુકાના જરૂર હે ૨
સમ્મત હે અઘેરી ગોરમે^૫ દેના પડે જવાબ
મરનેકે બાહ મોમીનો ઉઠના જરૂર હે ૩
મેરાજ હુધ અપને મોહ મદ રસુલકો
હીજરત^૬ હે પ્યારે કો ખુલાના જરૂર હે ૪
મહેશરમે^૭ તો ખીસ્મીલકા વસીલા હે મુસ્તફા
ઉમ્મતમે^૮ મોહમ્મદકી લીખાના જરૂર હે ૫

૧ આ ગઝલમા મુસલમાનોને કામામા જવાનો ઉપદેશ આપવામા આવ્યો છે કાબાનુ ધામ મક્કા શરીફમા આવેલું છે ત્યાં દર વરસે હજ કરવા મુસલમાનો જાય છે. ૨ કુદ્રે=નાસ્તીકપાર્થ ૩ સમર=ક્ષળ. ૪ હીજરત=જુદાઈ

ગઝલ ૧૧

અનવરકી સાની હમતો કહાંસે જો પાઇંગે^૧
 (શરર)
 અનવર તેરી મહોખત મુઝકો સતા રહી હે
 આફ તરફસે^૨ અખતો મુઝકો જલા રહી હે.

અનવરકી શાની હમતો કહાંસે જો પાઇંગે,
 સો કોસમે નહીં હે કોઈ કહાંસે લાઇંગે. ૧
 શહેરૂ મે સોરા હો ગયા અનવરકી વફાતકાર^૨
 રોબહે પાલનપુરમે અચારતકો બાઇંગે ૨
 શાગીર્દ^૩ હંસારે હાજરથે વકતો વફાતકે
 તાફ પે તાર છોડે હે કીસકો બુલાઇંગે ૩
 અનત^૪ કીયા નવાખને જનાજેકી દેખીયે
 ખોલેકે લેચલો તુમ અખ હમબી આઇંગે ૪
 બીરમીલકી ધલતીબ હે હીદારમે રહુ
 ફનિયાકો મેરે હીલસે શીતાબી છુડાઇંગે ૫

ગઝલ ૧૨

માહરૂ મેહતાબસા ચહેરાના છુપાઇયે,^૫
 (શરર)
 મરીજે ઇશક્કો દરમા^૬ અખસ કરેહે તુ
 હવા હમારી અરસતુ બલા તું કયા બને.

૧ આ ગઝલમાં રચનારે પોતાના ગુરૂ અનવરમીયાના મરણ વખતનું વર્ણન કર્યું છે. વધારે બુલાસા માટે જુઓ પદ ૬ ૨ વફાત=મૃત્યુ. ૩ શાગીર્દ=શિષ્યો. ૪ અનત=સમારવુ ૫ આગઝલમા પરમેશ્વરની પ્રાથના કરવામાં આવી છે ૬ દરમા=હવા. ૭ અખસ=ખેદાયદા, નાહક. ૮ અરસતુ=એકહકીમતુ નામ છે.

- અયે માહરૂ^૧ મેહતાબસા ચેહરાના છુપાઇયે
પત્થર લીઝેયા રા રા અબના રૂલાઇયે ૧
- ચેહરા મુબારિક દેખકર ગશ^૨ મુજકો આગયા
અબ થામલો દીલદાર નાજર્મીપર ગીરાઇયે ૨
- અબરૂ^૩ તેરી તલવાર હે ચશ્મુસે ચલે તીર
કયા બે કલોહે દીલકો કીસે જા સુનાઇયે ૩
- દીન રાત ઇતેજરીમે જાતાહે આપકી
તનમનતો તુમકો દેલીયા કયુ કર ભુલાઇયે ૪
- દીલાર દેખકર કે સખર મુજકો હો ગયા
ખીસ્મીલતો^૫ હે કયા કહેના હે દીલમે જમાઇયે ૫
- ખીસ્મીલકીયે અરજ હે દીલારમે રહુ
કદમુ મે સર ઝુકાયા હે અબ ના ઉઠાઇયે. ૬

ગઝલ ૧૩

એહમદ ખ્યારે આઇયે.

(શરર)

તકરારકા અલ્લાહસે સામાન હે સારા
મેહબુબ બે થા ઉસકા હુવા અબવો હમારા

- એહમદ ખ્યારે આઇયે તશરીફ લાઇયે
ફુનિયાકા ગમ બડા હે દીલસે^૧ ભુલાઇયે ૧
- દીલમે હે ઇતેજરી સુરત દેખુ^૨ તુમારી
નેનુસે નેન આકર જલદી મીલાઇયે. ૨
- સુરત દેખુ તુમારી દીલકો લગે હે ખ્યારી
દીલદારી^૩ કેસી હોતી હે મુજકો બતાઇયે ૩

૧ માહરૂ=ચંદ્ર જેવા મુખવાળો. ૨ મેહતાબ=ચંદ્ર જેવો ઉજ્જવળ. ૩ મગધ=મુઝા ૪ અમરૂ=અમર ૫ ખિસ્મીલ=વ.મલ, મુલેલા જેવો. ૬ કદમ=પગ. ૭ આ કાબમા નખી સાહેબની સ્તુતી કરવામાં આવી છે ૮ મેહબુબ=પ્યારો. ૭ દીલદારી=મહોબત.

હીજરતને^૧ દીલ જલાયા આખુમે ખુન^૨ આયા,
 બેચેન યહા તડકતે કબતક ફલાધયે ૪
 મુઝકો વિરદ^૩ તુમહારા દુનિયામે નહીં ખ્યારા,
 દુનિયાકી પડા બલમે જલદી છુડાધયે ૫
 અપના મુઝે જનાલો ખાદીમકો અખ નીમાલો,
 ખીદમતમે આ ખડાહે શીતાખી સુનાધયે ૬
 બીરમીલકી યે અરજ હે દીલદારકી ગરજ હે,
 રાબા, નીમાજ, ફરજ હે સરકો ઝુકાધયે ૭

ગઝલ ૧૪.

તુમતો વફાદાર હો ૫

(શબ્દ)

હીદાયતકો કેસા નખીયા હમારા,
 ખુતુનેલી અદલાહ હો અકબર પુકારા

સો બાર બે વફાહુ મે તુમતો વફાદાર હો
 મેતો મુશ્તર^૧ ખાક હુ તુમ સરવ રે^૨ સાલાર^૩ હો ૧
 અર્દ^૪ ચોર અફલાક^૫ બનાયાહે તુમ લીયે,
 અખીયા^{૧૧} કે પેશવાહો સબકે તુમ સરદાર હો ૨
 કયા તાકાત હે જખાકુ સના આપકી કરે,
 ખાદીમપે મહેરબાન હો હરદમ ખ્યાર હો ૩
 દમ બદમ હરદમ હમેશા યાદમે રહેના,
 માસીયત^{૧૩}મે આ પડા હુ બહોતસા લાચાર હો ૪
 બીરમીલ કેતો મયાધયો મેહાન મહેશરમે,
 તુમસા વસીલા શરપે હે ગુન્હે હબ્બર હો ૫

—ગઝલ સમ્રહ સમાપ્ત—

૧ હીજરત=બુઝાઈ ૨ ખુન=સોહી, રક્ત ૩ વિરદ=ખ્યાન ૪ શીતાખી
 જલદી ૫ આ ગઝલમા પેમખર સાહેબની પ્રશ્ન સા કરવામા આવીછે, ૬ મુશ્તર=
 મુઝીબર ૭ સરવ=સરદાર ૮ સાલાર=આગેવાન ૯ અર્દ=જમીન ૧૦ અફ
 લાક=આકાશ ૧૧ અખીયા=પેગંબરો ૧૨ સના=તારીફ ૧૩ માસીયત=ગુન્હા.

બીરમીલ કાવ્ય.

બાબ સૈયુમ.

ગરબી સંગ્રહ.

ગરબી ૧.

વાંસલડી વાગીરે.^૧

(મોહું મોહું મોહનના સાથરે મન મારું મોહુરે-એ રાગ.)

વાગી વાગી મદિરીયા માદરે વાસલડી વાગીરે
સખી સુતીથી સ્પનામાંદ્ય ઝબકીને જાગીરે વાગી૦ ૧
કહાન ઉસો છે જુમના તીરે બસી બબલેરે
સૌ ગોપીઓ મળી છે ઠાઠ મગળ આવેરે વાગી૦ ૨
તારી વાસલડી વાગી વનમાદરે ગોપીઓ ઘેલીરે
શુદ્ધ નથી શરીરની કાય પ્રીત કરી પહેલીરે વાગી૦ ૩
આવી જુવે જશોદા પેરે ગોપીઓ બીહારીરે
સૌ ગોપીઓ બની શુદ્ધાર^૨ રાધકા ન્યારીરે વાગી૦ ૪
સૌ ગોપીઓ ચાલી ઘેરે સ્યામ ઝોશિયાળારે
સમજાવે જશોદા પેર^૩ વનમા ચાલ્યારે વાગી૦ ૫
જઈ પકડે જશોદા હાથ રે ઘેરે ચાલોરે
શુભુ ગાવે તો બીરમીલદાસ ગોપીઓમા મહાલોરે વાગી૦ ૬

૧ આ ગરબીમાં ભક્તિશુભારસ વાપરવામાં આવ્યું છે. આત્માને
કહાન મનની વૃત્તિઓને ગોપીઓ વિગેરે કહેલી છે તે તરફ લક્ષ રાખી
પંચવુ ૨ શુદ્ધાર=સુદર ૩ પેર=રીત, રસ્તા

ગરબી ૨ છ.

કહું વાતડીજેમા ૧

(હરી આવોને આપણે સુખ માણીએજે-એ રાહ)

આવો આવોને અલખેલા કહું વાતડીને	
મેતો તમ માટે પાડી મારી જાતડીને.	અલખેલા ૦ ૧
હમવુ મેહુ લાગે મને શામળાને	
હુ તો વનરાવન ફરીને હરિ ના મધ્યાને	અલખેલા ૦ ૨
તારા વચન વહાલા હીરદા મા વાગ્યા હરિને	
કોલ આપ્યા હરિ ના જશો ફરી ને	અલખેલા ૦ ૩
ખાણુ પ્રેમના હરિ વહાલા વાગીઆને	
સુવે શરીર સખી મનતો જાગીઆને	અલખેલા ૦ ૪
દાસ ખીરમીઠા ઉપર દયા કરી આવજેછ	
હોતે પ્રીતે કરીને બેલાવજેછ	અલખેલા ૦ ૫

ગરબી. ૩ છ

મોહન મોરલી વગાડી ૪

(હરિ આવોને આપણે સુખ માણીએજે એ-રાહ.)

મોહન મોરલી વગાડી વહાલે વનમાજે,	
ખાણુ શબ્દોના વાગ્યા મારા તનમાજે	મોહન ૦ ૧
પ્રેમ પ્રીતડી છે દીવાના પતંગને ને,	
પ્રીત તેની ખરી કે બાળે અગને ને	મોહન ૦ ૨
પ્રેમ વિના તો પીયુષ તને નહી મળે ને,	
પ્રેમ પ્રેમી પીયુષા જઈ લાળે ને	મોહન ૦ ૩

૧ ભક્તિશૃંગારરસની ગરબી છે ધાયલ પ્રેમીના વિયોગ દુઃખના ઉદ્દગાર છે ૨ હીરદા=હૃદય ૩ કોલ=વચન ૪ ભક્તિશૃંગારરસની ગરબી છે

ગરબો ત્રીજું સધાણ.

પ્રથમ પ્રાતની તે રીત તને ના આવડી ને

મુખે બંસરી બજાવે ચારે ગાવડી ને

દાસ બીરમીલ ઉપર દયા કરી આવજો

હરે પ્રેમ પ્રોતે કરીને બોલાવજો

મેહનઠ ૪

મેહનઠ ૫

ગરબી. ૪

આંખલડી રંગરાતી ૨

(બોલમા બોલમા બોલમારે-એ રાગ)

આંખલડી રંગરાતી, છબીલા તારી, આંખલડી૦
 મુખડું ભેડે તો મદમાતી છબીલા૦ એ ટેક.
 પ્રેમની પીડા જઈ પૂછો પતંગને રે,
 દીવા ઉપર બળે સાથી૩ ? છબીલા૦ ૧
 પ્રીતમ પીયુ પર એવો પ્રાણ મૂકે રે,
 ત્યારે તો થાય એકે નાતી છબીલા૦ ૨
 અતરમા ભાઠી નીકાઓ નાઠી,
 વેહની ઝાળો ઘણી વાતી છબીલા૦ ૩
 જ્ઞાનીનો સેવક બીજમીલ તો બોલે,
 ગુણ હરિના હું તો ગાતી૪ છબીલા૦ ૪

ગરબી ૫

અલબેલો કાળજની કોર છે ૪

(રાગ ઉપરનો)

અલબેલો કાળજની કોર છે રે, બેની, અલબેલો૦
 કોર છે કોર છે કોર છે રે બેની એ ટેક
 તન મન હતું તે સોંપ્યું તમોને રે,
 હાણવીલાતું બહું ભેર છે રે. બેની૦ ૧

૧ ગાવડી=ગાય ૨ આ કાવ્ય ભક્તિશૃંગારસસતું છે. ૩ સાથી=શ્યામારે, કેમ. ૪ ભક્તિશૃંગારસની ગરબી છે.

વૃદ્ધાતે વનમા વહાલો વાસળી વગાડે રે,	
બહુ ભરેલો તેનો ઘોર છે રે	ઁની૦ ૨
હુ થઈ છુ ઘેલી કયા ગઈ સાહેલી રે,	
અનહલ વાસલડીને શોર છે રે	ઁની૦ ૩
ખીસ્મીલતો બોલે અનવરનો સેવક રે,	
સતોથી સીધો દોર છે રે	ઁની૦ ૪

ગરબી ૬

વાંસલડી કોણે વખાઈ

(ગમ ઉપરનો)

વાસલડી કોણે વખાઈ, છખીલાલ, વાસલડી૦	
શુદ્ધ શરિરની ગમાઈ	છખીલા૦ ટેક
ઇગલાને પિગલા સુખમણ ચાલે,	
અનહલ નાદે જગાઈ	છખીલા૦ ૧
જાપ અજ પા સુરત નૂરતથી,	
બેસોને શુરતા લગાઈ	છખીલા૦ ૨
બકનાલ થઈ ત્રવેણીમા બબુ,	
જલહલ જોત જગાઈ	છખીલા૦ ૩
ઉલટ સમાઈને આપને વિસારો, ^૧	
સુન મહાસુનમા બાઈ	છખીલા૦ ૪

૧ ભક્તિનૃમાર રસ દ્વારાએ સમાધીના ધ્યાનની હકીકત જણાવી છે
 ૨ સુખમણ નાડીનું નામ છે ખુલાસા માટે વાચો બજન ૧૫ની ટીકા
 ૩ સુરત=ત્રીર્ષ દષ્ટિ મરતકમા જબુ, નૂરન=સુરતીને કરાના સ્થાન ૪ જળ
 હળ જોત=અલતેજ ૫ વિસારો=ભૂલો

દસમો દ્વાર તારો કેમ ઉઘડશે ?

ખીરમીલો સાન બનાઈ

છળીલાં ૫

ગરબી ૭

અગમથી તમો આવ્યાર.

(રાગ ઉપરને)

અગમથી તમો આવ્યા, નળીજી વહાલા, અગમ ટેક

સીધો મારગ તો બતાવ્યો સ્વર્ગનોરે,

પ્રેમથી કલમો પઢાવ્યા

નળીજી ૧

નરનારી જે કોઈ માગે તેને મળશેરે,

રાધો તો થાય છે ખાવા

નળીજી ૨

જનમ તમારો વહાલા મકકે ઘરો છે રે,

મદીનો શહેર જઈ વસાવ્યા

નળીજી ૩

વ્યાપક^૧ છો તમો સૌમાં રમો છો રે,

સતોના મનમા સમાવ્યા

નળીજી ૪

અપરાધી ઉપર તમો દયા ભાવ કરજોરે,

ખીરમીલને હેતે બાલાવ્યા

નળીજી ૫

૧ દસમો દ્વાર="બ્રહ્માંડ"ને દસમો દ્વાર કહે છે ૨ આ ગરબીમાં નળીજીની એટલે હજરત મોહમદ પેગમ્બર સાહેબની પ્રશ્નસા કરવામાં આવી છે. આ અને આ પછીની બે ગરબીઓ વાચી વાંચકજીને મોહમદ સાહેબ કોણ હતા ? ક્યા પેદા થયા ? ક્યારે પેદા થયા ? એ જાણવાની અભિલાષા થાય એમ વાગવાથી અને અહીંના ઘણા મુસલમાન બાઇઓએ આ ઘણું પુસ્તકમાં હજરત મોહમદ પેગમ્બર સાહેબનું જીવનવૃત્તાંત દાખલ કરવાના લાલસા જણાવ્યાથી તેમના જીવનનો ટુક હેવાલ આ સ્થળે નીચે પ્રમાણે લખવામાં આવ્યો છે ૨ પઢાવ્યા=મળાવ્યા, શીખવ્યા ૩ વ્યાપક=સર્વેમાં મળી રહેલું ૪ અપરાધી=ગુન્હેગાર

હઝરત મોહમદ પેગંમ્બર સાહેબનું કુંક જીવનવૃત્તાંત.

ઈસ્લામી ધર્મના સ્થાપનાર આ મહાન પેગમ્બરનો જન્મ ઇ સ ૫૭૦ના અગષ્ટ માસની તા ૨૬ મીએ સોમવારના દિવસે પ્રાત કાળમાં મક્કા શહેરમાં થયો હતો. (હીજરી ૨૭-મીકુલઅબ્દલ મહીનાની તારીખ ૧૨) તેમના પેદા થયાની વાત તેમના દાદા અબ્દુલ મુતલીબના જાણવામાં આવવાથી તેમને ધણી ખુશી હાસલ થઇ અને તેઓએ બધા લોકોને એકઠા કરી મીજબાની આપી આ મહાન પુત્રનું નામ મોહમદ રાખવામાં આવ્યું “મોહમદ” નો અર્થ વખણાએલ, પ્રતાપી, તેજસ્વી એવો થાય છે તેમના પિતાશ્રીનું નામ હઝરત અબ્દુલ્લા હતું અને માતાનું નામ ખીની આમીના હતું પિતા આ પ્રતાપી પુત્રનું મુખ જોવાને ભાગ્યશાળી થયા નહોતા કારણ કે તેઓ તેમના પેદા થયા પહેલાં કેટલાક દીવસ પહેલા ૨૫ વર્ષની યુવાન વયમાં દેવલોક પામ્યા હતા રૈતાળ જમીનની સ્વચ્છ હવામાં રહેવાથી શરીર પુષ્ટ અને છે વિશાળ રેતીનું રણ જોવાથી મન ઉદાર અને વિશ્વવ્યાપી થાય છે એવું ત્યાના લોકો ધારતા હોવાથી તેઓ નાનપણથીજ તેમના બાળકોને માતાથી વિખુટા પાડી દાખને સોંપતા એજ રીવાજ પ્રમાણે હઝરત મોહમદને તેમની માતાથી વિખુટા પાડી હલીમા દાદા નામની બાઇને સોંપવામાં આવ્યા હતા.

હલીમા દાદા—તે એક પર્વતની તળેટીમાં રહેતા હતાં સ્વચ્છ હવામાં રહેવાથી તેમનું શરીર દહાડે દહાડે ધણું વધવા લાગ્યું ત્રણ વર્ષ સુદીમાં તો કુદરતે તેમના અંત કરણને સાફ કરી, નિર્ભજ નૂરથી ભરપુર કરી દીધું તે મહાન પુત્ર ઉપર કુદરતના આવા રહેમત રૂપી સંજોગો થવાના સમયે અને દૂધ છોડાવાનો વખત નજીક આવવાથી દાદા હલીમા આ બાળ પુત્રને લઇ મક્કા ગયા.

બીબી આમીના—જ્યારે હજરત મોહમદ છ વર્ષના થયા ત્યારે બીબી આમીના તેમને લઈ યસરખ પોતાના સગાને ત્યા ગયા ત્યા એક માસ રહ્યા પછી તેઓ મઝે આવવા પાછા નીકળ્યા, રસ્તામા બીબી આમીનાની તબીયત બગડવા લાગી અને તેઓ રસ્તામાજ રરણુ પામ્યા. બીબી આમીનાનો સ્વર્ગવાસ થયા પછી હજરત મોહમદ તેમના દાદા હજરત અબદુલ મુતલીબ પાસે રહેવા લાગ્યા દાદા ગૃહસ્થ માણસ હતા, અને કાખાની આગેવાની પણ તેઓજ કરતા વળી ઝમઝમ નામના કુવામાંથી યાત્રા-જુઓને પાણી પાવાનું કામ પણ તેઓજ કરતા હતા હજરત “મોહમદ” ધણીવાર તેમની સાથે કાખામા જતા આ વખતે કાખામા મુર્તિપુજનનું જોર બહુજ હતું કેટલાક ખુશીથી દેવની પુજા કરતા હતા વળી સ્ત્રીજાતિનો મુર્તિઓ આગળ નાગી થઈ નૃત્ય કરતી હતી. હજરત મોહમદ સાહેબ નાનપણથીજ ધણા ઉડા વિચાર કરનારા એકસ અને ચાલાક હતા. તેથી તેઓને લાગ્યું કે કાષ્ટ પાપાણના દેવો આ અદ્ભુત સૃષ્ટિને સરજી શકે નહીં પરંતુ તેનો સર્જનકાર સર્વે શક્તિમાન અનાદી અને અનત એકજ ખુદા હોવો જોઈએ વળી તેઓ મુર્તિપુજા તરફ તેમજ સ્ત્રી નૃત્યો અને એવાજ મક્કાના ક્ષેત્રના જ ગલી રીવાજો તરફ તીરસ્કારની દૃષ્ટિથી જોતા અને આવી ખરાબ ચાલો કાઢી નાખવા ધણી કોશિશ કરતા

હજરત અબુતાલીબ—હજરત અબદુલ મુતલિબ બીબી આમીનાનો સ્વર્ગવાસ થયા પછી બે વર્ષે દેવલોક પામ્યા તે વખતે તેઓ હજરત મોહમદને તેમજ કાકા હજરત અબુતાલિબને સોંપતા ગયા હતા. તેથી આ પ્રતાપી પુત્ર તેમના કાકા પાસે રહી મોટા થવા લાગ્યા તેઓ હજરત “મુસા” ની માફક ઢોરો ચારવા જતા, ખુદાની અકળ લીલાનું અવલોકન કરતા અને ઉડા વિચારો બાધતા.

સામની સફર—આ પ્રમાણે હજરત મોહમદ સાહેબ ચોવીસ વર્ષના થયા ત્યા સુધી તેમના કાકા સાથે કામદાજમા સામેલ રહેતા ચોવીસમા વર્ષે તેઓ અને તેમના કાકા હજરત અબુતાલીબ કેટલોક માલ લઈ બાપારગયે

મુલે સામ(સીરીયા) તરફ જવા નીકળ્યા ન્શનામા ખસના શહેરમા તેમને બહીંગ નામનો શાસ્ત્રી મળ્યો તેણે કહ્યું કે શાસ્ત્રમાં પેગમ્બરની જે નિશાનીઓ કહેલી છે તે આ યુવાન માણસમા છે તેથી તમેા તેમને સામ દેશ તરફ લઇ જશો તો યહુદીઓ તેમને હેંગા કરશે આથી તેઓ બધા માલ વેચીમારી સારો નફો મેળવી પાછા ફર્યા

હઝરત ખીખી ખદીજ રહી૦—હઝરત મોહમ્મદ સલ્લલ્લે પેતાના પ્રમાણિકપણાની ભેદા ઉપર એવી છાપ પાડી કે ભોલો તેમને “અલ અમીન ” એટલે ઇમાનદાર કહી બોલાવવા લાગ્યા તેમની આટલી બધી પ્રતિભા જોઇ ખીખી ખદીજ નામની એક વિધવા શ્રીમંત બાઇએ પેતાના પાસેથી કેટલોક માલ આપી તેમને વ્યાપારાર્થે સામ તરફ મોકલ્યા રસ્તામા તેમને બહીરા શાસ્ત્રીના મઠમા નરતરનામનો સાધુ મળ્યો તેણે તેમને સામ તરફ જવાની ના પાડવાથી તેઓ બધા માલ વેચી મારી ધણો નફો મેળવી પાછા ફર્યા અને ખીખી ખદીજનો કાડી કાડીનો હીસામ ચુકવી દીધો તેમનું આટલું બધું પ્રમાણિકપણું, સત્યતા, અને જ્ઞાત, પ્રેમાળ સ્વભાવ જોઇ ખીખી ખદીજ ના મનમા તેમની સાથે પુનર્લસ કરવાની ઉત્કંઠા થઇ પડી / સ્ત્રીધારાએ તે સ્ત્રી દેશે હઝરત મોહમ્મદ સલ્લલ્લે વસ્ત્રસલ્લમને મળતા તેઓએ તેમના કાકાનો મત દેઇ ખીખી ખદીજ સાથે પુનર્લસ કરી લીધું ખીખી ખદીજને કાસમ અને ઇબ્રાહીમ, નામના બે પુત્રો અને જેનબ, રકેયા, હિમ્મકુતસુમ, અને ખીખી કાતમારદો નામની ચાર પુત્રીઓ થઇ (રહી=રહીઅલ્લાહોતઆલા અનહા) તેમા ફક્ત ખીખી શતમા જીવ્યા તેમનું સમ યોથા ખત્રોશ હઝરત અલી સાથે થયું હતું

ઇ૦ સ૦ ૬૦૫ માં કુરેસ ભોલોએ કાખાની ઇમારત જે જર્ણુ થઇ ગઇ હતી તેને રીપેઈ કરવાનું કામ માથે લીધું હતું તે તૈયાર થઇ ગયા બાદ હજરે અસવદને તેની સુળ જગાએ ગોડવવાનો વખત આપ્યો ફરેક કુટુંબના ભોલો કહેતા હતા કે એ ગોડવવાનો અમારો હક્ક છે તકરાર ધણી નધી પડી આખરે સા ભોલોએ એકાનુ મતે થઇ કહ્યું કે જે કોઇ કાખાની મસજીદમા સનારે સૌથી પહેલો આવે તે આ ખાખતનો તોડ પાડે

પરમકૃપાળુ પરમાત્માની કૃપાથી ત્યા હઝરતમોહમદ સૌની પહેલા આવી પહોચ્યા તેમણે પોતાની પાસેનું લુગડુ પાથરી તેના હજ્જે અસવદને મુકી કહ્યું કે આ લુગડાને દરેક કંટુખનો મુખ્ય માણસ પકડે અને મને વહીવળ બનાવી મુખત્યાર આપે તો હું તેને અસલની જગોએ જોડવી હઉં આ વાત સૌ લોકોએ કબુલ કરી અને હઝરત મોહમદ સાહેબે હજ્જે, અસવદ (એ નામનો પત્થર) ને તેની મૂળ જગોમા જોડવો દીધો..

આ અરસામા મક્કામાં બારે દુષ્કાળ પડ્યો હતો તેમાં મોહમદ સ. લ. અ. મે ખરીબ લોકોને ધણીજ મદદ કરી હતી હવે હઝરત મોહમદ સ. લ. અ. ને ખુદાનું ધ્યાન બરોબર લાગ્યું હતું તેઓ કોઇ કોઇ વખતે જમ લખા ચાલ્યા જતા અને ફેટલાક દિવસ સુધી બૂખ્યા તરસ્યા પર્વતની શુદ્ધામા પડ્યા રહેતા હતા. તેઓ રાત દિવસ ખુદાની બદગી કર્યા કરતા અને ફેટલાક દિવસ સુધી ખજુરના અહાર ઉપરજ ગુજરાન ચલાવતા ખુદાની બદગી છોડી તેમને ખાવાનું પણ ભાવતું નહોતું, તેમણે પોતાની ૬૩ વર્ષની ઉંમરમા ફક્ત સવા મણુ અનાજ ખાધું હતું

કોહ “ હિરા ” પર્વતની શુરામા તું માણસ છે તું ખુદાનો પેગમ્બર છે એવા અવાજે થવા લાગ્યા. શએકદની રાત્રે આ મહાન પુરુષ ખુદાની બદગીમા તક્લીન થયેલા હતા તેવામા બે વખત અવાજ આવ્યો કે “વાય” પણ હઝરત સ. લ. અ. મે કંઇ પણ જવાબ આપ્યો નહી. ફરી ત્રીજી વાર અવાજ આવ્યો કે “વાય” ત્યારે તેઓએ બાર દઇ કહ્યું કે મને વાયતા આવડતું નથી, ત્યારે જવાબ મળ્યો કે “જે સાહેબે આ સર્વ બીજો બનાવી છે તે સાહેબનું નામ લઈ વાય ” આવા શબ્દોનો ક્ષવની તેમના કાને પડતાજ તેમનું હૃદય નિમળ નરથી બરપુર થઇ મથુ “ તું ખુદાનો પેગમ્બર છે ” એવા શબ્દોનો ક્ષવની તેઓ અનુભવવા લાગ્યા ઘેર આવી તેમણે આ વાત બીમી ખપીજરદીં આગળ જાહેર કરી થોડે થોડે આ વાત લોકોના ફેલાઇ અને પેગમ્બરની જે નિશાનીઓ શાસ્ત્રમા કહેલી છે તે તેમનામા મળી આવવાથી તેઓ ખુદાના પેગમ્બર મનાયા. (જુઓ કુરાન શરીફ સુરે ઇકરા)

આવી રીતે એકવાર આવેલી વહી બધ થઈ જવાથી હજરત મોહમદ સં. લ. અ. ને બહુ ખેદ થવા લાગ્યો. અને કોહો હિરા પર્વત આગળ જો દીવ્ય માણસ જોયો હોતો તે ફરી જોવાની ધણી આતુરતા થવા લાગી. હજરત મોહમદ સં. લ. અ. કમલ ઓઢી સૂતા હતા. તેવામાં તે દીવ્ય પુરુષ દેખાયો અને કહેવા લાગ્યો કે હે કથાધારી ! ઉઠ, તારા માલીકના ગુણ ગા અને લોકોને તવહીદને રસ્તો દેખાડ (જુઓ કુરાન શરીફ સુરે મુઝમમીલ)

હવે હજરત મોહમદ સં. લ. અ. ને પેગંબરનો મરતમો મળ્યો તેથી તેઓએ સ્ત્રીજાતિ ઉપર થતો જુલમ, કામામા થતી સુર્તિપુન, એક નિરજન નિરાકાર ખુદાને નહિ માનતા અનેક મનાતા દેવો, અને કાખામાં નૃત્ય કરતી સ્ત્રીઓને અટકાવવા કમર બાધી

કુરેશ લોકો અને ખાસ કરી હજરત મોહમદ સં. લ. અ. ને કહિા અખુન્હેલ પોતાની સુર્તિઓની થતી અપકીર્તિ સાબળી બહુ નાખુશ થયા, અને મોહમદ સં. લ. અ. ને ધણી ધણી તકલીફો આપવા લાગ્યા કેટલાક તેમને જાદુગર કહેતા કેટલાક ખરાબ નામ દખ બોલાવતા અને કેટલાક તેમને કાંકરા મારી હેરાન કરતા. જે તોફ હજરત મોહમદ સં. લ. અ. ઉપર ઈમાન લાગ્યા હતા તેમને પણ તેઓએ હેરાન કરવામાં બાકી રાખી નહોતી કેટલાકને ગરમ રેત પર ચત્તાપાટ સુવાડતા, કેટલાકને જૂખ્યા તરસ્યા રાખતા, કેટલાકને ધમકાવતા, અને કેટલાકને મારી મારીને અધમુવા કરી નાખતા પરંતુ તેઓ મુખમાથી ઉફ સરખુ બોલતા નહીં અને તેમના પાક દીન “ ઈસ્લામ ” ને છોડતા નહીં.

મેરાજ—જ્યારે આ હજરત સં. લ. અ. ૫૧ વર્ષની ઉંમરના થયા ત્યારે તેમને મેરાજ થઈ (જુઓ પાન) એક દીવસ પથારીમાં તેઓ સૂતા હતા તેવામાં જામરીલ શીરસ્તા પુરાક નામનું જાનવર લખ તેમની પાસે આવ્યા અને તે પર આ હજરતને સવાર થઈ ખુદાની મુલાકાત કરવા ચાલવા કહ્યું તેઓ સવાર થઈ સીનાઇ પર્વત ઉપર બેથને હેમની જગ્યાએ આવી પહોંચ્યા અને ખુદાની ખંદગી કરી. રસ્તામાં તેમને લલચાવવા ઘણા મ

મ કારો થયા પછી તેઓ નહીં લલચાતા આગળ ચાલ્યા અને બેતુલ સુકદદસ (જેડસલેમ) સુધી આવી પહોંચ્યા ત્યાં તેમણે હઝરત ઇસા. અ. સં. અને હઝરત મુસા અ. સં. ની મુલાકાત લીધી અને ખુશની નમાજ અદા કરી ત્યાંથી તેઓ સાત સ્વર્ગમાં ગયા અને ત્યાંથી ખુદા તાલાની હજુરમાં ગયા ત્યાં તૂં સીરાય ખીલુ કબજા દેખાતું નહોતું અલૌકીક સમાગમથી તેમનું શરિર કપવા લાગ્યું. તેમણે ઇશ્વરી સમાગમમાં રહી અનતજ્ઞાન મેળવ્યું અને પોતાની કામના હાજરો પુરી પાડવા ઇશ્વર આગળ યાચના કરી તે તે દયાળુ કીરતારે કબુલ કરી પથારીમાંથી ઉઠી મેરાજ થયાની વાત લોકો આગળ કહી

એક દિવસે કુરેશના તમામ સરદારો એકઠા થઈ આપના કાકા હઝરત અબુતાલિબ પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે આપના ભત્રીજાને મના કરો કે અમારી મુર્તિઓને અને અમારા રીત રીવાજોને પુરા કહે નહીં નહીં તો અમે તેમના કતલપર તૈયાર થઈ જઈશું આ વાત સાંભળી અબુતાલીબના મનમાં ધાસ્તી પેઠી અને તેઓ મોહમદ સં. લં. અં. ને બોલાવી કહેવા લાગ્યા કે હવે જીવ જવાની શીકર છે તેથી આપ લોકોને નસિયત કરતા અટકો, અને ખામેશ રહો તો બહેતર છે. આ સાંભળી હઝરત મોહમદ સં. લં. અં. મે કહ્યું કે “જો આ લોક સુર્યને મારા જમણા હાથ પર અને ચંદ્રને મારા ડાબા હાથ પર મુકી દે તો પછી હું ઉપદેશ કરતા જરાપણ અટકીશ નહીં અને ખુદાના હુકમમાં એક અક્ષર પછી કમી કરીશ નહીં, અગર મારૂં મસ્તક ત્હોં યા જય” એમ કહી ચાલવા માડ્યું, આ સાંભળી અબુતાલિબે કહ્યું ‘ઓ મારા ભત્રીજા કયા ચાલ્યા, અહીં આવ, તારા દીવમાં જે આવે તે ખુશીથી કહે, હું જ્યાં સુધી ખાખમાં મળી જઈશ નહીં ત્યાં સુધી તારો સાથ કદીપણ છોડીશ નહીં.

કુરેશ લોકો હવે હઝરત મોહમદ સં. લં. અં. ને બહુજ દુઃખ દેવા માડ્યું. તેઓ તેમના પસાર થવાના રસ્તા ઉપર કાઠા પાથરી દેતા, તેમના ઉપર ગમોડી નાખતા પથુ આં હઝરતે તેમની ખીલકૂલ દરકાર નહીં કરતા ઉલ્ટા બેર પોતાનું કામ ચાલુ રાખ્યું તેઓએ તેમને પૈસાની

બારે લાચ આપવા માડી પણ તેઓએ તુચ્છકારી કાઢી અર્થ કુરેશ લોક બહુજી ચીડાયા અને આ હજરતને મારી નાખવાનો ઘાટ ઘડવા લાગ્યા, એક ત્રે જ્યારે આ મહાન પેગમ્બર પોતાના ઘરના એકલા સુનેલા હતા તે વખતે આ બધા લોકો એકઠા મળી હજરત મોહમદ સં. લં. અંના ઘરના ચોતરફ ફરી વળ્યા અને હજરત નીકળે કે તરતજ તેમનો ઘાટ ઘડી નાંખવો એવા વિચારથી રાહ જોતા હતા.

પરંતુ જે માલીકે આ રચના રચી છે જેણે માણસને એક પ્રજાની ખુદથી પેદા કર્યો છે જેણે “કુત” રાખ્યો પોતાની આ બધી ખુદાઇ જાહેર કરી છે તેણે પોતાનો ખરો ધર્મ જાહેર કરનાર પોતાના ખ્વારા હખીમને કંઈ પગુ ઇજા આપવા દીધી નહીં જ્યારે આ લોક ઉધમા મગ્ન થઈ રહ્યા હતા ત્યારે આ હજરત યુવકીથી તેમની પાસે થઈ જતા રહ્યા અને પોતાના વશાદાર દોરના હજરત અમામકર સીદીક અબેન ને લઈ મારે “સોર”મા જઈ સતાર્થ રહ્યા કાફરો જઈ જુએ છે તો આ હજરતને ન જોયા પણ તેમની પથારીમા હજરતઅલી મુરતુઝા રહી ને જોયા કાફરોએ હજરતઅલી રહી ને લખ્યા ધમકાવ્યા, ડરાવ્યા, પણ આ હજરતનો કંઈ પણ પત્તો લાગ્યો નહીં કુરેશ લોક અને ખાસ કરી અમુ જહુલે લોકમા સાફ પડાવ્યો કે જે કાંઈ હજરત મોહમદ સં. લં. અં. નું માથું કાપી લાવે તેને તે જે ચીજ માગે તે આપીશું લોક શોધ કરતા કરતા અવલસોર સુધી આવી પહોંચ્યા કે જ્યાં આ હજરત તથા અમુમકર સીદીક રહી સંતાઈ રહ્યા હતા પણ તેઓ તેમને ગોધી શરૂ નહોતી, કારણકે ગારના હારે કળોળીયાએ જાળ પાથરી હતી અને કપુતરે ત્યાં ઇડા મુક્યા હતા તેથી આખરે તેઓ નિરાશ થઈ પાછા ફર્યા. ચોથે દીવસે હજરત અમામકર સીદીક રહી નો ગુલામ બે ઉંટ લઈ હાજર થયો તે ઉપર ખેસી હજરત મોહમદ સં. લં. અં. અને અમામકર સીદીક રહી મદીનામા સહીસલામત દાખલ થઈ ગયા મદીનાના લોકોએ તેમનો બહુજી આદર સત્કાર કર્યો અને હવે મુસલમાનો આરામથી રહે તેની જગ્યા મળી ગઈ અહીંયા હજરત મોહમદ સં. લં. અં. મે એક મસજીદ બનાવી અને પોતાના અનુયાયીને ખોલાવી તેમા ખુદાની બદગી કરના ફરમાવ્યું.

અહીંઆ પણ કુરેશ લોકોએ હઝરત મોહમદ સ. લ. અ. ને આ રામ થેવા દાંધા નહીં તેઓએ તેમના સાથે લડાઇઓ આરબી પણ તેમ તેઓ ની-પશ થયા તેઓએ મુસલમાનો સાથે ધણીજ લડાઇઓ કરી પણ તેઓ તેમા જરા પણ ફાયા નહીં. મુખ્ય લડાઇઓ નીચે પ્રણાણે હતી જંગેમદર, જંગે ઓહોદ, ખંડકની લડાઇ, જંગે ખૈબર અને જંગે હુનેન વિગેરે

આવી મોટી મોટી લડાઇઓમા હઝરત મોહમદ સ. લ. અ. મે ફતેહ મેળવી તેથી કુરેશ લોકોની ખૂનખવાર કોમો નાશ પામી અને લડવાને અશક્ત થઇ ગઇ તેથી હઝરત મોહમદ સ. લ. અ. મે કુરેશ સાથે સુલેહ કરી લીધી. કુરેશ લોકો લડવાને તદ્દન અશક્ત હતા તેથી મુસલમાનેએ મક્કા શહેર સહેલાઇથી સર કરી લીધુ, અને જ્યા આજ સુધી મુરતીપુત્ર ચાલતી હતી ત્યા એક ખુદાના મહીમા ગવાના લાગ્યા. જા અસત્યનુ ગજ ચાલતું હતું ત્યા હવે સત્યના રાજે જોર કીધુ અને હવે કાળા કે જ્યા બેરા નાગા થઇ નાચતા હતા તે મુસલમાનોનું પરીત્ર યાત્રા રામ ખન્યુ હીજરી સન ૮

મક્કા શહેર ફતેહ થયા માઠ હઝરત મોહમદ સ. લ. અ. બે વર્ષ સુધી જીવ્યા અને તે દરમીયાન મુસલમાનું નૂર આખા અરબસ્તાનમા પ્રસરી ગયુ અને હવે કરી ન મટે એવો પરીત્ર મુસલામી ધર્મ જમારી હઝરત મોહમદ સ. લ. અ. નો આત્મા હીજરી સન ૧૨ રમીડેલ અવધ મહીના ની ૧૨ તારીખે (૪ સ ૬૩૨ તા ૮ માહે જુન)ના રોજ આ ક્ષણમ શુર દેહનો ત્યાગ કરી જડ શરીરનો મેખધ છોડી પરમાત્માના અનંત સમા ગમમા તેજસ્વ થઇ સમાઈ ગયો આખો મીયાઇ ગઈ અને આત્મારૂપી પક્ષી શરીરરૂપી પાંજરાનો ત્યાગ કરી ઉડી ગયુ અને જીવગી પુરી થઇ ગઇ પેગમ્બર જ્યા મરે ત્યાજ દફન કરવાનો રીતજ હોવાથી હઝરત સ. લ. અ. ના જનાઝની જમાજ પડી તેમને ખીંગી અ એશાં રહી. ના હુજરામાં દફન કરવામા આવ્યા.

કાલુ ધન્ના લીલ્યાહે વ ધન્ના ધલિયહે રાજેઉન

ગરબી ૮

મુરતી બનાવી તમારી ૧

(હારછો હાગ્છો હારછો એ રાગ)

મુર્તિ બનાવી તમારી, નખીજી વહાલા, મુર્તિ૦
મતિના પહોચે અમારી નખીજી૦ એ ટેક-

બ્રહ્મરૂપની એક મુરતી બનાવી.

અરણસ્તાનમા ઉતારી નખીજી૦ ૧

વાદળ છાંય કરતો માખી ના બેસે^૨

એવી છે લીલા તમારી નખીજી૦ ૨

છટ્ટ દેવને જે માને મુસલમાન,

સાબળજો નરનારી. નખીજી૦ ૩

જગત ગુરૂજી તને પાપથી છોડાવે,

ખોટી વસ્તુ દે વિસારી નખીજી૦ ૪

શરીરના સૌ ભાગ જુઠા છે,

તને તું જોને વિચારી નખીજી૦ ૫

જેયા વિના મારો જીવ ઘણો કલપે^૩

નામ ઉપર બલહારી. નખીજી૦ ૬

પાગર જીવ એક બીરમીલતો જોલે,

મુખડા ઉપર જાડે વારી નખીજી૦ ૭

૧ આ ગરબીમા મોહ મદ પેગમ્મર સાહેબની તારીખ કરી છે. ૨
મોહ'મદ પેગમ્મર સાહેબ ઉપર વાદળ છાંય કરતો હતો અને માખી તેમના
શરીર ઉપર ઠદીપણુ બેસતી નહોતી એવા તેમના ધણા મોઅજીઝા છે.
૩ કલપે=આકુળવ્યાકુળ થાય, બેચેન રહે

ગરબી ૯

મારા મંદિર મોહ મદ આવજો^૧

(ગગ ઉપરને)

આવજો આવજો આવજોરે, મારા મંદિર મોહ^૨મદ
પ્રિતમ પ્યારને સાથે લાવજોરે, મારાં ટેક-
બાલપણામા^૩ મારે પ્રીત બધાણી,
સદેશો વહેલા વહેલા કહાવજોરે. મારાં ૧
નિદ્રા ના આવે મને ભોજન ના ભાવે,
હેતે કરીને બોલાવજોરે. મારાં ૨
તમારા વિના મારૂં મન ઘણું કંદ્યે,
કાગળ લખીને મોકલાવજોરે. મારાં ૩
બ્રહ્મ અવતારી હું તો દાસી છું તમારી,
સદા મારા મન ભાવજોરે. મારાં ૪
અનવર તમારો હું અનવરનો,
બીરમીલ નામ ધરાવજોરે. મારાં ૫

ગરબી ૧૦

પાતળીયાળ સુજ મંદિરે પધારોરે^૧

(સખી કોઇ કથને સમજવેરે એ રાહ.)

પાતળીયાળ સુજ મંદિરે પધારોરે. એ ટેક.
સોમવારે ગયા રયામ મુકીરે, કાયા મારી સાળ^૨ થઈ સુતીરે;
આશા મેતો મળવાની મૂકીરે, પાતળીયાળ^૩ ૧

૧ ભક્તિ સુંગાર રસની ગરબી છે, ધાયલ પ્રેમીના વિષેમ દુઃખના ઉદ્ગાર છે ૨ બાલપણુ=નાનપણુ, બચપણુ. ૩ ભક્તિ નૃગાર રસના સાતવાર છે.

મંગળવારે સુજ અળખા નાનીરે રમી નાસ બાળ બ્રહ્મચારીરે,
 ગયા શીઠ સ્વામીજી વિસારી પાતળીયાજી ૦ ૨
 ખુદ્ધવારે તે સુદ્ધિમે ખેંધરે નયણા ભરી આસુકે રોમરે,
 ઉભી ઉભી વાટપ્રીઓ જોઈ, પાતળીયાજી ૦ ૩
 ગુરૂવારે ગોવિંદ ઘેર આવેરે, વધામણી વહાલા તણિ લાવેરે,
 વહાલા મારા હૃદયમા ભાવે, પાતળીયાજી ૦ ૪
 શુક્રવારે શામલોયાના જેવોરે નથી કોઈ નવખડમા એવોરે,
 વહાલો મારો કાખુલનો મેવો, પાતળીયાજી ૦ ૫
 શનીવારે સુરતાઓ લાગીરે જોયા મેતો સ્વપનામા જાગીરે,
 પ્રીત નને તે દિવસથી લાગી, પાતળીયાજી ૦ ૬
 આદીતવારે અળખાને મળજેરે, આખ્યા કોલ હાથે તેવા પલજેરે,
 વહાલા મારા વહેલેરા વલજે, પાતળીયાજી ૦ ૭
 સાત વર બીરમીલ તો ખોલેરે, અમીરમ પાપ પીયે ઢાળેરે,
 વહાલા મારા આવ્યા માતા મહોલે, પાતળીયાજી ૦ ૮

ગરબી ૧૧

ગોવીંદ વેર આવજો અલખેલાજી

(રાગ ઉપરનો)

ગોવિંદ ઘેર આવજો અલખેલાજી એ ટેક.
 કારતકે કથ ગયા છે મેલીરે, સુના મહિર ગમે ના સાહેલીરે,
 મેતો પ્રીત કરી વહાલા પહેલી ગોવિંદ ૦ ૧
 માગશર માસે મહા હુ ખ સહીએરે, વાતો મનની તે કયા જઈ દહીએરે,
 પ્રીત લાગી પીયુ સાથે રહીએ ગોવિંદ ૦ ૨
 પોષ માસે પીયુ મને ખ્યારારે વહાલા મૂકી ગયા છે ન્યારારે,
 ચાલી આખે આસુકાની ધારા, ગોવિંદ ૦ ૩

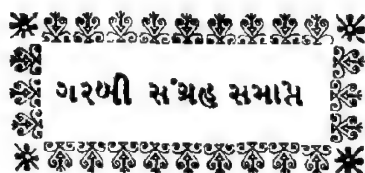
૧ બકિત ગુગાર રસના મહીના છે વિયોગ હુ ખના ઉદ્ધાર છે

મહા માસે મે હન ક્યારે મળશેરે, ત્યા સુઢી કાળજડાનો બળશેરે,
કેલ હાથે આપ્યા તેવા પળગે, ગોવિંદ૦ ૪
ચાર માસ ગયા હવે વીતીરે, કાગણુ આંચે પ્રીતમ રાખે પ્રીતીરે,
હુ તો હારી તમો ગયા છતી, ગોવિંદ૦ ૫
ચેતર ચિન્તા લાગી મારા મનમારે, બાણ નેણુના વાગ્યા છે તનમારે,
હુ તો ઘેલી ફરે વન વનમા, ગોવિંદ૦ ૬
વૈશ્યાખ માસે વહાલા ગીરધારીરે, હાથ નેડી કહે મજનારીરે,
તારા મુખડા ઉપર બહિ વારી, ગોવિંદ૦ ૭
જેઠ માસે જોખનીયાની ઝાળોરે, આ ટાણે નથી મારો વહાલોરે,
શરીર સુકીને થઇ ગયો લાળો^૧, ગોવિંદ૦ ૮
અસાડ આંચે વાઢળીયો ગાજેરે, વિજ અમકે બહુ સુડ^૨ વાજેરે;
વહાલા વિના કાળજડાં તો દાઝે ગોવિંદ૦ ૯
શ્રાવણ માસે તે શુદ્ધ વિસરાઈરે, કેવો સગપણ તમારો સગાઈરે,
મોહન મળવાનુ મારગ પાઈ, ગોવિંદ૦ ૧૦
ભાદરવે તો શ્રમણાઓ લાગીરે, સુતી સ્વપનામા અમકી બગીરે,
વીણા વહાલાતણી કયા વાગી ? ગોવિંદ૦ ૧૧
આસો માસે અલખેલાળ આંચારે, હેતે પ્રિતે કરીને બાલાંચારે,
મહા સુદર મુખ દેખાવ્યા ગોવિંદ૦ ૧૨
અધિક આંચો કરો પુન્ય દાનરે, ખીરમોલ બેદ્યો તે સમજોને સ્થાનરે
મારા મુખના વચન હરિ માન ગોવિંદ૦ ૧૩

ગરબી ૧૨

હો મૈયારી ઉભી રહેને?

હો મૈયારી ઉભી રહેને અમળા ગોકુળ નારી એ ટેક
 મારે મહી ગોરસ વેચ્યાનુ કામ, કદી અહીં દાણીનું નહોતું નામ,
 મને આજ મળ્યો તું મોરારી^૧, હો મૈયારી૦ ૧
 ગોકુળ મથુરામા મારૂ દાણ, હોય ભૂપપતિ તો રોકુ વહાણ,
 સુણ ગોપી કહે છે ગીરધારી, હો મૈયારી૦ ૨
 હરે મહી ગોરસ ઢોળાશે મારૂ, મેલો પાલવ મોહન નહીં સારું;
 તારા હૃદયે જોજો વિચારી, હો મૈયારી૦ ૩
 તારા ધુધટની લાગી છે માયા, તે કારણ પાલવ સાચા^૨
 તારી બોલી લાગે છે મને ખ્યારી, હો મૈયારી૦ ૪
 મને મોહીની લગાડી મોહન વહાલો, વહાલા તમ વિના ઘડીએ ના થાલો,
 જુગજીવન છૂટ્યા હું હારી, હો મૈયારી૦ ૫
 બીરમીલના સ્વામી તમે છો ત્યારા, સૌ જુગને લાગો છો ખ્યારા,
 છો ગુણવતા બહુ ગુણકારી હો મૈયારી૦ ૬

૧ બડિન રૂંગાર રસનુ કાવ્ય છે ૨ મોરારી=કૃષ્ણ કહાન. ૩ સાચા
 =જાણ્યો, પકડ્યો.

ખિરમીલ કાવ્ય.

બાબ ચાહરૂમ.

૫૬ સ ગ્રંથ.

૫૬ ૧ હું.

ભુલ્યો ભુલ્યો મારા ભાઈ.^૧

(પરભાતીઉ ૧)

શુરે સુનો સુખ ચેનમા ભુલ્યો ભુલ્યો મારા ભાઈ એ ટેક
દિવસની સરોરે ચઢીઓ બે ઘડી, આવી નિદ્રાઓ આવી.
માથે મરણની મારછે સુખની સેજે બીછાઈ શુરે૦ ૧
ઘરે ધધામા ઘેલો ફરે શુદ્ધ બુદ્ધિ ક્યારે ગમાઈ,
પાછલી રાત છે એક પહોરની શુભ કરી લે કમાઈ^૨ શુરે૦ ૨
કાચારે વહાલા તારી કદા હતી નહોતી રતી એક રાઈ,
પેસાબનોરે તારો પડ^૩ બધાણો અકળ લીલારે સમાઈ શુરે૦ ૩
મરઘોરે બોલ્યો માણસ જગરે ચકલા બોલે સાહેબ તુંહી,
માણસ થઈને તું ઉંઘતોરે તારી મતીઓ સુંઝાઈ શુરે૦ ૪
ખીરમીલતો દાસ જ્ઞાનીતણોરે દીધો પલમા સમજાઈ,
ચાતુરને એક પલ ઘણી છે મુરખ રેન^૪ ગમાઈ શુરે૦ ૫

૧ આ પદમા સુખશયા પર બર ઉંઘમા સુતેલા જનને જાગૃત
કરી બકિત કરવા ઉપર આપ્યો છે ૨ કમાઈ=પરમાત્માના ભજનરૂપી
કમાઈ. ૩ પડ=શરીર. ૪ રેન=રાત

પદ ૨ જી.

વાટો જોઉં છું તમારી.^૧

મુખ શર્યાપર (પરભાતીઉં ૨)

જુગજીવણ વહાલા ઘેર પધારો વાટ જોઉં છું તમારી એ ટેકો
 ભોલપણમા તમને ન જાણ્યા છમ્મલેદ કરી રહ્યા છાના,
 પ્રાણ હરિ^૨ હવે તમે ચોલખાણા મુખપર જાઉં બલહારી જુગ ૧

૧ શુભાર ગસતું પદ છે (ગ્રીષ્મી પ્રેમીના કદગાગ ૩)

ઝામ સ્ત્રીનો પતિ પરદેગ ગયો હાથ અને તે સભળી આવવાથી સ્ત્રી
 જેમ વિરહ વેદનાથી દુખ પામે છે તેમ પરમાત્મા િ જીવથી દુખ
 પામતા અંગ પ્રેમી ભક્તો આ કાવ્યમા પરમાત્માને પોતાનો પ્રેમીપતિ કહી
 પોતે તેની પ્રેમાગ સ્ત્રી બની પરમાત્મા આગળ પોતાનું દુખ જાહેર કર્યું
 છે આવા ધણા પ્રેમી ભક્તો (આશકો) થઈ ગયા છે કે જેમણે પરમાત્મા
 ને પોતાનો માનીતો ભરથાર ગમ્મી પોતે તેની પ્રેમાગ નાર થઈ તેના
 ગુણના કાવ્યો લખેના છે. નીચે તપ્પેલું, કાવ્ય વાચનાથી આ આમતનો
 બરાબર પ્રયાત આવશે

(પરભાતીઉં)

પ્રીતમજીરે તમને શુ કહું વહાલા મારી પીડાયુ ન જાણી
 ઘણારે દિવસની મારી ચાકરી મોહન તમે લેખે ન આણી
 હુંતોરે જગલ જેરી હરણી વનવગડે ઘેરાણી
 વાલીડે મારીરે મુજને બાલડી મારી પાસળીયુ વેવાણી
 હુંતોરે દરિયાવ કેરી માછલી જળ દરિયાવ મહિ રહેતી
 પીયુડે નાખીરે અમ પર જાલડી હુંનો પ્રેમ ફાસે ફસાણી
 કાળ મહેમુદશાહના વલામણે વહાલા મારા વડેભેરા વળજે
 તમે તો સુલણા છો સ્વામીજી હુંતો નાર અજાણી.
 ૨ હરિ=યોબાવી, યોગી

વાયદો વડાવે મળવા કીધો દર્શન ફરી ના દીધો,
 સોઠલડીના વહાલે મદિર સેવ્યા સુદ્ધિ ના લીધી હુમારી જુગ૦ ૨
 દુરીજન^૧ દુખડા નિતનિત દેછે તમવિના પ્રાણ કેમ રહેશે,
 જોગણ થાઉ તો જુગ નિંદા કરશે જોજો મનમા વિચારી જુગ૦૩
 બીરમીલિતો મનને એમ સમજાવે પ્રેમ વિના પીયુ નહીં પાવે,
 પ્રેમના લોજન જે કાઈ પાવે નૂર નિરજન^૨ નિરાકારી જુગ૦ ૪

૫૬ ૩ જી.

સાહેબ નામ સમરો રે^૩

(કીરતન ૧)

(ધીરાના પદની રાહ પુલ્યો શુ ફરે છે રે એ-રાહ)

સાહેબ નામ સમરોરે, સમરોને સાથે તારે આવેજી,
 અખડ રાત ઉઘેરે તેમા તો ફલ કયાથી પાવેજી એ ટેક૦
 નાભી કમળસે નિસરોને ઉડી આકાશે જાય,
 જે જોવા જેવી જુક્તિ બનીને સુખથી નહીં કહેવાય,
 એ વાતો છે ઝેણીરે શુરૂ વિના નહીં પાવે સાહેબ૦ ૧
 જ્ઞાન ગુરૂના હૃદયે વસે ને શાસ્ત્ર જુઓ પુરાણ,
 ભુખ્યાને લોજન^૪ આપજોને મળે તો આપો દાન,
 એતો સાથે આવેરે, બીજી સાથે નહીં આવે. સાહેબ૦ ૨
 ઇગલા પીંગલા સુખમણીને^૫ બંકનાલ થઈ જાય,

૧ દુરીજન=દુરજન, દુષ્ટશ્રેણી. ૨ નિરજન=કંઈ કહી શકાય નહીં તેવો.
 ૩ સમાધી સાથે બોધદાયક પદ છે. ૪ લોજન=અહાર, ખાવાનું. ૫ ઇગલા,
 પીંગલા, સુખમણી=એ નાડીઓના નામ છે

ત્રવેણીમા^૧ તીર્થકઠેને ગેમી અવાજે થાય,
 સુન મહાસુનમા જાણુરે દસમો તો દાર દેખાવે સાહેબ૦ ૩
 નટણી દોર ઉપર ચઢીને જ્યા ધારે ત્યા જાય,
 અકળ લીડા અતિ^૨ ઘણીને પ્રેમના રસ પીવાય,
 અતરજાની^૩ એળખોરે, ચોરાસી ફેર નહો આવે સાહેબ૦ ૪
 રાતદીવસમા બે ઘડીને બદલી^૪ કેમ ના કરે,
 મીવા મીઠાઇઓ ખાય છે તું જાણે નહીં મરે,
 માટીમા માટી જળશેરે, બીરમીલતો મનને સમજાવે સાહેબ૦ ૫

પદ ૪ થું.

સુણજો કાન ધરીરે ધરી પ

(કીરતન ૨)

(રાગ ઉપરનો)

સુરીજન ભાઈઓરે સુણજો કાન ધરીરે ધરી,
 અવધી^૧ વરસ સોની રે તો પણ જાણું મરીરે મરી એ ટેક૦
 માયાની મોહ જાગમા જીવ ફસાયો જાય,
 કરોડ જતન^૨ કરી રાખશે તો પણ નહી રહેવાય;
 બૂલ્યા ભમે છેરે મુખથી બોલો હરિરે હરિ. સુરીજન૦ ૧
 કાયા કુપો કાચનો પડને ના લાગે વાર,
 પાણીપર પરપોટો ફેરે તેને શું આધાર ?
 એવી કાયા તારીરે એતો ના આવે ફરીરે ફરી. સુરીજન૦ ૨
 કાયા પુછે જીવને તુ મૂકીને જાય,

૧ ત્રવેણી=એ ભમરો વચ્ચેની જગા ૨ અતિ=ઘણી, વધારે ૩ અંતર-
 જાની=મનની વાત જાણનાર, આત્મા=પરમાત્મા ૪ બદલી=ભડિત, ભજન ૫
 આ પદમા ભક્તિ કરવા સખધી ઉપદેશ છે ૬ અવધી=કેમર ૭ જતન=ચતન.

સ્વર્ગવાસી તું જઈ થયોને વનમા કેમ રહેવાય,
 લઈ ચાલો થાસેરે સાંભળને વત ખરીરે ખરી સુરીજન૦ ૩
 એક દીન એવો આવશે પ્રલેપાક સૌ થાય,
 વાયુ ચાલે ચોદેશથીને પુ કયો સુર કહેવાય;
 એ ઘડી હશે કેવીરે વિચારો ખીરમીલ જરીરે જરી સુરીજન૦ ૪

પદ ૫ મું.

દર્શન કારણ આઈ દુરસે.^૧

(લાવણી ૧).

દર્શન કારણ આઈ દુરસે' કરાર કરકે કોલ દીયા,
 ગોકુલ મથુરા હુડ કીરી મે ખસીને આવાજ દીયા. દર્શન૦ ૧
 બિન્દ્રા બનમે' મીલે મોરારી કીર મીલને અરમાન^૨ રહ્યા,
 વોહી તસબુર દીલમે' જમાહે દુનિયા દીલસે દુર કીયા દર્શન૦ ૨
 એસી મુર્તિ ઘડી ખુદાને દુનિયામે કોઈ નહી શાની,
 પ્રેમ ખીના પીયુ કલી મીલે નહીં ખરાખરી મે માન લીયા. દર્શન૦ ૩
 નાબુક બદન ઝોર નેન રસીલે ઉસે દેખ કર ખુશ હોતા,
 લગે દાગ પર દાગ ખ્યારે રસ્તેમે ઉભા રોતા. દર્શન૦ ૪
 દુનિયાકી કુચ્છ શરમ હયા' નહી કોઈ સુઝે કયા કહેવેગા,
 જસકુ ઇશકકા દાગ લગાહે વોમી જવાબ ઉસકા દેગા. દર્શન૦ ૫
 સ્વચ્છી પ્રીત તો હેગી પત ગકી દીપક ઉપર જલ જાવે,
 હંસા હોતો મોતી આવે કેર કણુ વો નહો આવે. દર્શન૦ ૬
 ખીરમીલ બોલે વાત ખરી હે મરને પહેલે મરજાવે,
 જો કરના હોય સો કરલે ખ્યારે મનખા જનમ કીર નહીં આવે. દર્શન૦ ૭

૧ આ પદ પ્રેમસ્વરૂપી છે ૨ અરમાન=આશા, ઉમેદ૦ ૩ તસબુર=
 ધ્યાન ૪ હયા=લગ્યા૦

૫૬ ૬ કું.

ઉસ્તાદ હમારે પ્યારે ૧

(લાવણી ૨)

સુનો અનવર મીયાં ઉસ્તાદ હમારે પ્યારે,

૧ આ પદમા રચનારે પોતના ગુર મહુમ મહાત્મા કાજ અનવરમીયા સા-
હેળના મરણ વખતનું અને તેમનો રોજો બાધના બાબત વગેરેનું વર્ણન
કર્યું છે નિચે આપેલા કાજ અનવરમીયા સાહેબના જીવન ચરિત્ર ઉપરથી
આ બાબતની હકીકત સતીરતર સમજવામા આવશે

મરહુમ મહાત્મા જ્ઞાની કાજ અનવરમીયાં સાહેબ - આ મહા
પુરુષનો જન્મ વિક્રમાર્દ ૧૮૯૯ ના વૈશાખ વદ ૭ શુક્રવારના દિવસે વિસનગરમા
થયો હતો તેમના પિતાશ્રીનું નામ આજમમીયા ઉર્દે આજમમીયા હતું. આ
મહાત્માના યુગુર્ગો મૂળ રહીશ અરમસ્તાનના હતા અને અરમ જાતમા
કુરેસી વશના હતા (કુરેશીવંશ=આ વંશમા મુસલમાનોના મહાન પેગ-
મર હઝરત મોહમદ સં ૬૦૦ અં થયા છે) અરમસ્તાનથી ધર્મ સુધા-
રાર્થે આ મહાન પુરુષના યુગુર્ગોનું આવવું હિન્દુસ્તાનના દીક્ષી નહેરમાં
થયેલું ત્યાર પછી મુસલમાનોનું રાજ્ય અને વસ્તી ગુજગનમા વધી તે દર-
મ્યાન દીક્ષીના હસ્તે ભેગા તેમનું આવવું ગુજરાતના પાટણ શહેરમાં થયેલું
મુસલમાનોમા જે લો- વિદ્યા અને ધર્મ બાબતનું વધારે જ્ઞાન ધરાવતા
હોય તેમને કાજી કામ સોંપવામા આવતું તેજ પ્રમાણે આ મહાત્માના
યુગુર્ગોને જગીર અને તેને લગતા લવાજમ વિસનગર ખાતે બક્ષવામા
આવવાથી તેઓ વિસનગરમા વાસ કરી રહ્યા

નાનપણથીજ આ મહાપુરુષનું ધ્યાન વિદ્યા અભ્યાસ તરફ ખેંચાયું,
અને આ અસાર સસાર તરફથી તેમનું મન હકી ગયું અને સાધુ, સત,
કપીર, એવા પુરુષો । સમાગમમા રહેવા લાગ્યા જ્યારે તેમની ય ૧૨
વર્ષ ની હતી ત્યારે એક મરત સીધ તરફથી વિસનગરમા આવેલા તે વખતે
આ મહા પુરુષ તેમની પાને ખેંચી રહેતા મરત સાકમને કઠક વિચાર

દુનિયાસે કુચકર સખસે હો ગયે ન્યારે. એ ટેક.

હમ ખડે રહે લાચાર કે અનવર ખોલે,

થઈ આવવાથી પ્રેમાવેગમા એક પ્યાનો સાકરના સરમતનો ભયો અને તેમાથી થોડુંક આગે પીધુ અને બાકીનુ કાજ સાહેબને પાછ દીધુ તે સરમન પીતાની સાથેજ કાજ અનવરમીયાના હૃદયમા પ્રેમાગ્નિએ જોસ કર્યો અને આ જ્વાળિ દુનિયા તેમને તુચ્છ ભાસવા લાગી અને પરિણામે અનંતરના ઇશ્વર પ્રેમના આવેશથી એકાત વામમા તે રહેવા લાગ્યા.

પોતાના મુસલમાની ધર્મ પ્રમાણે વિક્રમાર્ક ૧૯૩૭ ની સાલમા મળે, અને મદીને, હજ કરી આવ્યા બાદ પોતાના ઘર પાસે એક જુની મસજીદ હતી તે નવી બનાવી પોતાના આત્માનુ જેથી કંઈયારુ થાય તેવા તેમજ પરોપકારી અને સંસાર બચહારના મહત્વના કામ સિવાય અન્ય કામનો ત્યાગ કરી ઇશ્વર ભજન કરવા સાર મુકરર કરેલા મકાનમા રહી રાત્રી દિવસ ઘણો ભાગ એકાતવાસમાં ઇશ્વર પ્રાર્થનામા માળા પોના ની જીભી ગુબારતા હતા.

સાધારણ રીતે આ મહાન પુરુષનુ શરીર સાઈ રહેતું પરંતુ ગુદાના દર્દની પીડાથી તે કામ કામ વાર હેરાન થતા સંવત ૧૯૭૨ ના કારતક માસમા તેમની તબીબત વિમનપરમા નરમ થઈ અને કામક વિચાર થઈ આવવાથી પોતાના પહેરવાનાં થોડાક લુગડા પાસે રાખી પાવનપુર ગયા. પાલનપુરના મહાન નવામ નેક નામદાર શેર મોહમદખાનજી બહાદુરનો આ મહા પુરુષ ઉપર ઘણો ભાવ હોવાથી તેઓ સાહેબને કાજ અનવરમી-યાના આવ્યાની ખબર પડતાથી તેમને તપાસ કરાવી તેમને પોતાના બંગલે લઈ ગયા અને તેમને અદ્ર મહેલમા ઉતારો આપ્યો.

તેમને દુખમાથી મુક્ત કરવાને વૈદ્ય, હકીમ, અને ડોક્ટરોની દવાઓના ઇલાજો કરવામા આવ્યા પણ તેથી સાઈ નહી થતાં કિલકી તબીબત વધારે બગડી અને સંવત ૧૯૭૨ ના પોષ વદ ૨ તા. ૨૨-૧-૧૯૧૬ શનીવાર હીજરી સન ૧૩૩૪ માહે ૨મીકિલ અવધની તા ૧૬ મીના દીવસે બપોરના અઢી વાગે ૭૩ વરસની ઉંમરે આ મહાત્માને આત્મા ક્ષણભગુર

ઇન્તેજરી^૧ દીલમે મેરે આખ કખ ખોલે,
અખ સોસો તરેહકે ઉઠે હે દીલપે સોલે,^૨
એતા ચલા નેનુસે નીર^૩ કે સુખડા ધોલે સુનો ૧

ખિસા નગરકે ખાસી^૪ અનવર પાલનપુર ખુશ આયા,
દેહ છાડ દીયા અનવરને વલી^૫ કેહલાયા,
શેર મોહ'મદખાન બહાદુરને રોબ સુનવાયા,
વહા લગે પુલનકા ઢેર મેલા બરવાયા સુનો ૨

સખ હિન્દુ મુસલમાન હજરતકો ખસ ચહાતે,
મરનેકા સુના અનવરકા બહોત પરતાતે,
કહી મેરે મીઠાઈયા તુરબત^૬ ઉપર લાતે,
વો કરે માનતા દીલકા ને મકસદ^૭ પાતે સુનો ૩
અખસોસો કોમમે અનવરકી નહીં શાની,
સુલકુ મે હુવાહે નામકે શાની શાની,

દેહનો ત્યાગ કરી આવ્યો ગયો તેમને પાલનપુરમાં મુરશદના રાજાની પાસેની જગ્યામાં દરન કરામાં આવ્યા અને પાછળથી મુરશદના રાજાના જેવોજ રોજો તેમનો તૈયાર કરવામાં આવ્યો છે કે જ્યાં દર વરસે મોટા મેળો બરાબ છે અને હજારો લોક દેશ પરદેશથી આ મહાન પુણ્યની દર્શા હતા દર્શન કરવા આવે છે (આ હકીકત મરહુમ કાજી સાહેબે રચેલા અનવર કાવ્ય નામના ગ્રંથ ઉપરથી લેવામાં આવી છે)

પદ ૬ ના રહી ગયેલા શબ્દોના અર્થ અત્રે આપ્યા છે

૧ ઇન્તેજરી=રાહ જોવી ૨ સોસે=મંડકા, ૩ નીર=પાણી, અશુ ૪ ખાસી=રહેવાસી, વખનાર, ૫ વલી=ખોલીયા. ૬ તુરબત=કપર, રોબો. ૭ મકસદ=ધ્યેય. ૮ શાની=ના જેવો, બીજો

જુગજીત ગયાહે ખાતલો મેરી માની,
 સળ નાચ હોયગા નામ ધરાયા ફાની. સુનો ૦ ૪
 કહીં સત સાધુ હજરતકો મીલને આવે,
 આકરકે બેઠે પાસ ખુશી હો જાવે;
 બે મનફી ઇચ્છા હોવે વો સારી ખર લાવે,
 એક નયે છઠકો બનાકે ખીસ્મીલ ગાવે. સુનો ૧ ૫

૫૬ ૭

મુઠ્ઠાં મસ્તી છોડે.

(દોહરા)

મુઠ્ઠાં મસ્તી છોડે દુનિયા મે મત કુલ.
 આખરકુ મરજાયગા પડી રહેગી ધુલ. ૧
 મુઠ્ઠા મહોખત છોડે દુનિયાસે હરખાર,
 ફોરી સાખુત ખેંચલે તખ ઉતરેગા પાર. ૨
 જખ ઉતરેગા પાર નૂરકો હરકમ દેખે,
 તન અપનેકો ચાર ઇશકી આગમે સેકે. ૩
 દુનિયામે ખુશહાલ માલકી ચઠ રહી મસ્તી,
 આખરતુ મર જાય મોત સામી હે હસ્તી. ૪
 કોઈ ઘડી કોઈ આન^૩ કોઈ હમમે તુંભવે,
 બે અંધાતું જાય ઉભલા કહાસે પાવે. ૫
 કહેતે ખીસ્મીલઘસ ખેદસે^૪ ઉચકે ડરના,
 કખર પુકારે ચાર^૫ એકલીન તુજકો મરના ૬

૧ જાનનો ઉપદેશ છે. ૨ મહોખત=મોહ, માયા. ૩ આન=અનુ.
 ૪ ખેદ=ડર ૫ ચાર=ખીન.

પદ ૮

સારા નૂર જહુર.^૧

(સાખીઓ)

મોહમદ નખીડે નૂરસેં સારા નૂર જહુર,
 સખ સુષ્ટિ ધરસે રચી જુનો, મલાયક,^૨ હુર, ૧
 બીરભીલ જલવા મોહમદી સખ જગ નૂર જહુર,
 પ્રેમ ગલીમેં પીયુ બસે કહાં હુડે તું હુર ? ૨
 મીઠા નામ મોહમદકા નખીયુ'કે સરતાજ',
 મુહા મહોબત દીલમેં રખો તો સુધરીગે સખકાજ ૩
 મોહમદ ચઢે મહેરાજકુ^૪ અર્થ કુશીંપર બાય,
 રખસે^૫ બાકર મીલ ગયે મોતીઅન થાલ બખાય, ૪
 મોહમદ નામહે નૂરકા ઘટ પરઘટમે જાન,
 મુહા મુકિત નહીં મીલે બિના મોહમદ નામ ૫
 સારા બદનથા નૂરકા બાહલ કરતા છાય,
 સાયા જર્મીંપર નહીં પડા સમજ સમજ મન સાદ્ય. ૬
 હશર, કબર, ઓર મોતહે, તીનુ બાતા માન,
 જ્ઞાન ગુફકે હુદયે બસે તું તુજકો પેછાન. ૭
 અનવર નામ હે નૂરકા સારા નૂર જહુર,
 મુહા તુ ઇસ નૂરસે કયુકર હોવે ફર ? ૮

૧ આત્મજ્ઞાન સાથે બોધદાયક પદ છે ૨ મલાયક=દેવતા ૩ હુર=
 દેવાગનાઓ ૪ સરતાજ=માયાના મુકુટ. ૫ મહેરાજ=આત્માનપર
 જનાની રીતિ. ૬ રખસે=પરમેશ્વર ૭ સાયા=ઓળી, છાંયડો.

અનવર મેરે હીલમે બસે કહા હુડનકો બાઉ,
 બહાર હુડે મીલે નહીં ગુરૂ મુરશદસે^૧ પાઉ^૨ ૯
 મુહા તો માબાપને રખા હમારા નામ,
 મુહાકો હમ હુડતે ફીરતે ગામો ગામ. ૧૦
 મુહાંતો માબાપને રખા હમારા નામ,
 મુહા બે બતલાયગા કરૂ ઉસકો સલામ ૧૧
 કલમેમે કલ^૩ બહોતહે આલીમ^૩ કયા સમબય,
 આલીમ સમજે ભેદકો તો ખોલ કીતાબ બતાય ૧૨
 કલમે જેસા બડા પદાર્થ^૪ દુનિયા બૂખી બય.
 ગુરૂ કરેને જ્ઞાન બિચારે અવિચલ^૫ પદ્મી પાય ૧૩
 કોસી ટેમે^૫ જીવહે પવન ન પેઠે માદા,
 સાહેબ ખાશુ કેતહે નહિ તો જીવે નાદા. ૧૪
 હીરા ગોબરમે^૫ ગીરા ગુરૂને નાખ્યા ઘોષ,
 કિમત નહીં જોછી હુધ હીરા વોઈકા વોઈ ૧૫
 મળ, સુતર, હે પેટમે ઉસકો આપ મુકાય,
 નૂર બરાવે પેટમે નૂર નૂર હો બય ૧૬
 તન તેરાહે પીંજરા મન મેના કરમાન,
 એક દીન ઉઠકર બયગી ખરી બાતહે માન ૧૭
 તરવેણી કે તીરપે બેહદ નૂર દીખાય,
 એ તરવેણી હે દુસરી ગુરૂ બોના નહીં પાય. ૧૮

૧ મુરશદ=ગુરૂ, આચાર્ય. ૨ કલ=આત્મજ્ઞાન ૩પી કળ, ૩ આલીમ=
 પડીત. ૪ અવિચલ=કદી ચળે નહીં તેવી ૫ ગોબર=ગાયુ

નહીં મારગ નહીં શેરડી નહીં ધુપકે છાંય,
 પરબત ચીર ગફામે બેઠા ખોજખોજ તનમાલ્ય. ૧૯
 મેં સાહેબકા નૃહું^૧ ખુદા નૂરકે માલ્ય,
 સુરશદ બીના મીલતા નહીં સમજસમજમન માલ્ય. ૨૦
 એ'એ ખે'એ હમ શીરે જહા તહાકે સાથ,
 હમતો ચેરી^૨ નાથકે નાથ નાથકે હાથ. ૨૧
 અનવર પાલનપુર બસે બીરમીલ બસે કલોલ,
 ગફલ કીરપા કીલઓ ખાદીમ હુ ખે મોલ. ૨૨

પદ ૯

ગદ્ય ભરમના ભાગ ૨

(કુડલીયા ૧)

પરગટ દેખા પીયુકો ગદ્ય બ્રમણ^૩ ભાગ,
 જેસા માખણ દૂધમે જયું^૪ પત્થરમે^૫ આગ ૧
 જયુ પત્થરમે આગ લાગ બિન હાથ ન આવે,
 કરે કરોડ ઉપાચ ગુફ બીન જ્ઞાન ન પાવે ૨
 કહેત બીરમીલ દાસ ગુફકે મે બલહારી,
 કુબતી દરિયા માલ્ય નાવડી મેરી તારી. ૩

પદ ૧૦ મુ.

કરતે હું અસનાન.^૬

(કુડલીયા ૨)

મન મેલા તન ઉજલા કરતે હેં અસનાન,
 મન મેલેકી ખબર નહી ને તનકો દેતે માન ૧

૧ ચેરી-ચેલો, બંદો. ૨ આત્મલાનનું પદ છે. ૩ બ્રમણ=શંકરાચાર્ય,
 મનમા ઉત્તમ થતા ખોટા તરંગો. ૪ બોધદાયક પદ છે.

ભગવે પહેને ભાવસેં સંત બડે બન બચ,
ધરમે દીપક^૨ છાડકે બહાર ભટકને બચ. ૨
કહેતે બીરમીલદાસ પ્રેમસેં બી ચે દોરી,
તબ પ્રીતમકો પાય બાત સરચી હે મોરી. ૩

૫૬ ૧૧ મું.

આયે જડજ સુનસબ^૨

(કુહીયા ૩)

આયે જડજ સુનસબ સુધારા કરનેવાલે,
બુજ નહી સીપાઈ તો ફીરતે બલે બલે^૩ ૧
રૈયત હે બે માર હુકમત કરતે મતવાલે,
નહી અહલ ઇન્સાફ ખુશામત કરતે વહાલે^૪ ૨
કહેતે બીરમીલદાસ જગતકે એસે ચાલે,
આયે હે અગ્રેજ જગતમેં ટોપી વાલે. ૩

૫૬ ૧૨ મું.

સગા ન તેશ કોઇ.^૧

(કુહીયા ૪)

સુદાં દુનિયાં દેખલે સગા ન તેશ કોઇ,
સવારથકો સબકોઇ રાવે તુજે ના રાવે કોઇ ૧

૧ દીપક=આત્મા ૨ પી દીવો. ૨ ચાલુ જમાનાની સ્થિતિ કવી છે તે સમજવી છે. ૩ ફીરતે બલે બલે=અર્થાત્ સંતાતા ફરે છે ૪ ખુશામત કરતે વહાલે=જે ખુશામત કરે છે તે વહાલા લાગે છે. ૫ દુનિયા સ્વાર્થની છે તે સમજવું છે. જ્યાં સુધી ખસે પૈસો હોય ત્યાં સુધી સૌ માન આપી બોલાવે છે અને પૈસો ખૂટશે એટલે કમ છે એવું પણ કોઇ પ્રજ્ઞુ નથી.

તુજે ન રાવે કોઈ જગતકા રસ્તા એસા,
 સગા હોવે સસાર પાસ જબ હોવે પેસા ૨
 બાઈ ભેણી^૧ ઘરનાર લડકા^૨ લડકી^૩ અપના,
 કહેતે બીરમીલદાસ દેખલે જેસા સપના ૩

૫૬ ૧૩ મુ.

માહે રમદાં કુચ ફરમાને લગા^૪

(અલવદા ૧)

અલવદા રમઝાનુ ચે જાને લગા,
 મોમીનુકા દીલ તો ગમ ખાને લગા,
 સાયમુકો^૫ અરક^૬ ભર આને લગા,
 સુનકે હીજરત^૭ છલી ગભરાને લગા.
 માહે રમઝા કુચ ફરમાને લગા,
 નારખે રોઝે વો પસ્તાને લગા ૧
 એહલે મજલીસ મોમીનો સાયમ તમામ,
 સબલગે મીલ કરકે કહેને ચે કલામ,^૮
 હાગ દે દીલપર ચલા માહે સીયામ^૯
 અલવદા રમઝાન કાહે અસ્સલામ,
 માહે રમદા કુચ ફરમાને લગા,
 નારખે રોઝે વો પસ્તાને લગા ૨

૧ ભેણી=બેન ૨ લડકા=છોકરો. ૩ લડકી=ઝોકરી ૪ અલવદાનો
 અર્થ જવુ રૂબ સવ થવુ એવો થાય છે રમઝાન (મુસલમાની વર્ષનો
 નવમો મહીનો) રમઝાન મહીનાની ૨૭ મી તારીખથી અલવદા પડવાનુ
 હર વાક છે અને તેમા રમઝાન મહાનો જવાથી નારાજી, દીલસોજી, અને

મસજીદુ'કી રોશની લેકર ચલા,
 જો મુસલમા મોમ દીવડે તલમલા;
 હાગ પુરકતસે^૧ જાગર સખ કા જલા,
 કરકે અખ ઉલફતમે^૨ હમકો મુખતલા
 માહે રમઝાં કુચ ફરમાને લગા,
 ના રખે રોઝે સો પરતાને લગા

૩

રોઝે રખના ફર્જ જેસા કર્મદાર,
 પઠ નમાઝા પજ^૪ વખતુ'કી ગુબાર,
 કેસે કરતા હે ગુનાહ દીલમે બિચાર,
 અલવદા રમઝાન હે જાતી બહાર,
 માહે રમઝા કુચ ફરમાને લગા,
 નારખે રોઝે વો પરતાને લગા

૪

તે સાથે રમઝાન મહીનાની ખૂબીઓ વિગેરેનું વર્ણન કરી કાબ્ય લખવામાં આવે છે. ધણા મુસલમાન શયરોએ (કવીઓ) આવી જાતના કાબ્યો લખેલા છે તેજ પ્રમાણે મરહુમ મુલ્લા સાહેબ પશુ આવી જાતનાં કેટલાક કાબ્યો લખી ગયા છે, તે હાય લાગવાથી આ રચને લખવામાં આવ્યાં છે.

આ અલવદામાં રમઝાન મહીનાની ખૂબીઓનું વર્ણન કરી, આ ખૂબીઓ (સત્તાબ) મેળવવામાં જે લોક પાછળ રહ્યા અર્થાત ના મેળવી શક્યા તેનાથી દૂર (મેહરૂમ) રહ્યા તેમણે પરતાવો કરવો જોઈએ એવો બોધ આપી રચનારે રમઝાન મહીનો જવાથી નારાજ અને દીલસોજ જણાવી છે (રોઝાની ખૂબીઓ માટે વાચો પાછળ મુદ્રીદુલ ઇનસાનની ફસલ પાચમી) ૫ સાયમ=રોગદાર. ૬ અશક=અશુ ૭ હીજરત=ગુલામ. ૮ કલામ=ગાત. ૯ સીયામ=રમઝાન મહીનો

૧ કુરકત=ગુલામ. ૨ ઉલફત=મહોબત. ૩ મુખતલા=દેસાવી. ૪ પજ=પાંચ.

હજરતે એહમદ કેા રખે^૧ કારસાજ,
 શોકસે બોલા કરો રોજે નમાઝ,
 હે યે તહકા^૨ ઇસકો ખુજો મેરાસાજ,^૩
 ઇસકા આમીલ^૪ હો ખલકસે^૫ બે નયાઝ^૬;
 માહે રમઢા કુચ ફરમાને લગા
 ના રખે રોજે વો પસ્તાને લગા.

૫

અબ ખતમ હો ગયે તરાવીમે કુરા,
 કબ સુનીગે ફીર કીરાઅત ખુશ બયા;
 સરનગુ^૭ હો કરકે કહેતે કારીયા,
 અલવઢા રમઝાન કાહે અઝ જહા,
 માહે રમઢા કુચ ફરમાને લગા,
 નારખે રોજે વો પસ્તાને લગા

૬

અબ રહે રમઝાનકે હીનતીન ચાર,
 અલવઢા હોનેકી હરબાહે પુકાર;
 બખ હો જાવીગે જમત કે દવાર,^૮
 બક્ષ ખીરમીલકે ગુનાહ પરવર હીમાર,
 માહે રમઝા કુચ ફરમાને લગા,
 ના રખે રોજે વો પસ્તાને લગા.

૭

૧ રખ=પરમેશ્વર ૨ તહકા=પ્રનામ, બહુસાફ, અનોખું, નાદીર. ૩
 ખુજો=સમજો, ૪ રાજ=ભેદ. ૫ આમીલ=અમલ કરનાર ૬ ખલક=દુનિયા.
 ૭ બે નયાઝ=લા પરવા, ફીકર રહીત ૮ સરનગુ=માથુ નમાવી ૯ બખ
 હો જાવીએ “ જનતકે દવાર ”=આનો ભાવાર્થ એ છે કે તીરમજમે લખ્યું
 છે કે રીવાજ છે હજરત અબી હરિરાઈ થી કે શરમાયુ હજરત મોહ-
 મદ સં લ૦ અં મે કે જ્યારે રમઝાન મહીનાની પહેલી રાત આવે છે
 ત્યારે શયતાનેને જજીરેથી જકડી બાધી દેવામા આવે છે અને દોઝખ
 (નર્ક)ના દાર બધ કરી, જમત (સ્વર્ગ)ના દાર ઉઘાડી દેવામાં આવે છે.

૫૬ ૧૪

અયે મહે મકયુલ રહમાં અલવદા,^૧

(અલવદા. ૨)

આજ હોતા હે યે રમઝાં અલવદા,
 મોમીનુકા નૂરો ઇમાં અલવદા;
 ઓર તરસલી^૨ યે હીલોબ અલવદા,
 આહ સદ અફસોસ ગફરા^૩ અલવદા.
 અયે મહે મકયુલ^૪ રહમાં અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા
 નેઅમતુંસે^૫ થાબરા માહે સીયામ,^૫
 બદલી કરતે મુસલમા નેક નામ,
 આબવો હોતા વઢાહે અરસલામ,
 કહેતેહે દોરોકે યું હરખાસો આમ,
 અયે મહે મકયુલ રહમાં અલવદા;
 અયે મુસાફીરુ માહે રમઝાં અલવદા,
 હુકમે મોલા સુરતુઝા આલી જનાબ,
 લવ ઇરાદલાહ બર ઉમ્મત અઝાબ;
 તબ ન હેતા માહે રમઝાકા સવાબ,

૧

૨

૧ આ અલવદામાં રમઝાન મહીનાની ખૂબીઓનું વર્ણન કરી રમઝાન મહીનો આવ્યા પછી ઇદ જેવો મુખ્યારિક તહેવાર આવે છે તે ખતાવી હજરત ઇમામહસન ફસેનસાહેબ ઇદના દીવસે હજરત પાસે રોતા રોતા ગયા વિગેરેનું વર્ણન કરી આવેલો મુખ્યારિક મહીનો જવાથી શોક કરી હદ થનો હમરો બહાર પાડવામા આવ્યો છે. ૨ તરસલી=ઠાઠમ, દહતા ૩ અફરા=અક્ષીત, મુનાહતું માફ થવું. ૪ મકયુલ=કયુલ કરેલો. ૫ સીયામ-રોજા મહીનો.

બક્ષીમે હજ્જ હે યસુમે^૧ હકા સવાબ,
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૩
 ખવાજયેદી^૨ ઇસનરા ફરમાય હે,
 લો અયે બન્દે ખુબીયા રમઝાનમે,
 આરઝુ રખો તુમે હીલનનમે,
 ખુબ^૩ હે સારા બરસ રોઝે રખે,
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૪
 હમ બદમ તસ્બીહસે^૪ થે કામીયાબ,
 નીંદ બર સોના ઇબાદતમે^૫ હીસાબ.
 હર અમલકા પાઈ ગેન્દોહરા સવાબ,
 રોઝા દારૂ કી દુઆ હે મુસ્તબાબ,^૬
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૫
 ઝહેનમે લાવો^૭ તુમે એહલે યકીન^૮
 રોઝા રખના અઝ^૯ અમીરૂલ મોમનીન,
 ફર્ઝ રોઝાહે, રખા વો શાહીન,
 બાઈસે બક્ષીસ હે રોઝા બીલયકીન,^{૧૦}
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા;
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૬

૧ ખવાજયેદી=અર્થાત્ હજ્જત મોહમદ મુસ્તફા ૨ ખૂબ=સારૂ ૩
 તસ્બીહ=માળા ૪ મુસ્તબાબ=મકબુલ ૫ ઝહેનમે લાવો=માનો, હૃદયમાં
 અહણુ કરો ૬ એહલે યકીન=સાચુ માનનાગ, નિશ્ચય રાખનારા ૭ અઝ=
 નકુચી ૮ બાઈસ=સખા ૯ બીલ યકીન=નિશ્ચય પૂર્વક

રોઝાદારો જાગના હર રાતમે,
 શુભ રખ કુરજાનકી આયાતમે,
 યાદે હક્કી બુબસે^૧ અવકાતમે,
 ડર ચલો ઐયામે માદુદાતમે^૨
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમદા અલવદા

૭

જીનચે^૩ મીંખરકે ઉપર મુસ્તુફા,
 સુન દુઆ જીબ્રીલસે આમીન કહા,^૪
 જીન ઈબાદત ના કીયા રમજાનકા,

૧ બુ=પૂજા ૨ ઐયામે માદુદાત=રોઝાના દીવસો ૩ જીના=પગ-
 થીયુ ૪ આ ચરણનો ભાવાર્થ એ છે કે (હદીમ) હઝરતે મીંખર પર ચઢતા
 પહેલા પગથીઆ પર ‘આમીન’ કહ્યું અને બીજા અને ત્રીજા પર પણ
 તેજ પ્રમાણે ‘આમીન’ શબ્દ કહ્યો આથી અસહાબોએ (પાસે બેસ-
 નારા દોરત) આ પ્રમાણે કહેવાનું કારણ પૂછ્યું ત્યારે હઝરત મોહમદ સં
 લં અં મે ફરમાવ્યું કે જ્યારે હું પહેલા પગથીઆ પર પહોંચ્યો ત્યારે
 જીબ્રીલ અલેં મારી પાસે આવ્યા અને કહ્યું કે જે માણસે રમજાન જેવા
 મુબારક મહીનામાં બઝી (પ્રાર્થના) કરી પોતાના શુનાહ (અપરાધો)
 ના બક્ષવાયા તે ખુદાની રહેમત (કૃપા)થી દુર થયો. બીજા પગથીઆ પર
 કહ્યું કે જેણે પોતાના માખાપની ચાકરી કરી જન્મત (સ્વર્ગ) ન મેળવી તે
 પણ ખુદાની રહેમતથી દુર થયો, અને તેનીજ રીતે ત્રીજા પગથીઆ પર
 કહ્યું કે જે માફ (હઝરત મોહમદ સં લં અં) નામ સાંભળીને દરદ ન
 પડે તે પણ ખુદાની કૃપાથી દુર છે અર્થાત ખુદા તેના પર મહેર (દયા)
 કરતો નથી અને જેણે ઉપર લખ્યા પ્રમાણે ઈબાદત કરી ફાયદો મેળવ્યો
 તેના પર ખુદાનો ખ્યાર થાય છે, એવી દુઆ જીબ્રીલે કરી અને મે તે
 સાંભળી ત્રણે વખત આમીન (મારી દુઆ કબુલ કર) કહ્યું

વેા હીલાકી ઓર ખરાખીમેં પડા;
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમદા અલવદા
 મુન્નતે આદમ સફીઉલ્લાહહે,
 તેરવીસે તીન હરમહીને મને,
 ખયર કે ઐયામ જો રોઝા રખે,
 ચાનદસા મુહલ્લે કયામતમે ઉઠે,
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૯
 શત હે રમઝાનકે રોઝે રખો,
 ઓર સદકા ફી સખીલીલાહ દો;
 આઠેખતકી^૧ ખુબીયા હાસીલ કરો,
 તુમ નસીહત અપને દીલસેં યે સુનો,
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમદા અલવદા ૧૦
 સ્વપ્ન કરના અંખીયાકા કામ હે,
 બૂખમેં ઓર ખ્યાસમેં આરામહે;
 માસીયત^૨ ઘટનેકા યે અજામહે,
 ઇસ સખખ રમઝાન ઇસકા નામહે
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમદા અલવદા ૧૧
 જળત કરલો^૩ તુમયે મેરી ખાતકો,
 ખન્ધ કર રખીયો અપસકી ખાતકો,

૧ આઠેખત=પરલોક ૨ માસીયત=ગુનેહ ૩ જળ કરલો=નિશ્ચય કરીલો

ઝોર સખાવત^૧ બીચ રખીયો હાથકો,
કાફલા જાતા ન ભુલો સાથકો,
અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૧૨

તુંઅનીબતસે રખે રોઝા તમામ,
કયા જલા રમઝાનકા યા એહતેમામ,^૨
જયું મુખાહે ઈદીથી હર વખત શામ,
ખુશયે સખ સાહો ગદા^૩ ઝો ખાસો આમ;
અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
અરે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૧૩

જહર અખ જાતા હે રમઝા અલવદા,
કુચ ફરમાતા હે રમઝા અલવદા,
સખયે સીખલાતા હે રમઝા અલવદા,
ઈદ હીખલાતા હે રમઝા અલવદા;
અયે મહે^૪ મકબુલ રહેમા અલવદા,
અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૧૪

ઈદકે દીનકો મદીને બીચ સખ,^૫
ખુશ લીખાસા પહેન ઝોલાહે અરખ;

૧ સખાવત=પૂણ્ય કરવું, દાન કરવું ૨ એહતેમામ=અંજામ. ૩ ગદા= ફકીર ૪ મહે=મદીનો. ૫ અહીંથી હઝરત મમામહસન હુસેન સાહેબ હઝરત ખાસે છદના દીનસે રોતા રોતા ગયા વગેરેનું વર્ણન શરૂ થાય છે. સરખાવો.

સુનેકા માજરાહે દીન આપા જો ઈદકા,
હઝરતસે જાકે દોનું નવાસુને યુ કહા,

ધંધગાહ બાતેથે બા ઝોકોતરખ,^૧
હઝરતે હુસનેનને દેખાયે સખ,
અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા.

૧૫

છોટે બહે મદીને કે પહેને હે સખ શ્રીખાસ,
નાના રટે પુરાને હે કપડે હમારે પાસ,
એહલે કુરેશ કપડે પહેનકર જો આધજે,
મારે હયાકે હમતો ના મસજીદકો બાધજે.
આગુદાં દેખ દોનુકો જાહકો કલક હુવા,
દરગાહે ઈશીયામે નખીને યેદી દુઆ,
યારખ બહોત સમીઠ હે" યે દોનુ નાઝનીન,
પેગમ્બરફે તોરસે વાકીફજરા નહીં
ધીતનેમે આયે હઝરતે જીલ્લ તેજ પર,
ખુલહે બર્સે લાયે દો ગિલ્લુસ ખૂબતર"
જોડા નીકાલને લગે જીસ વખત મુગુદા,
એક જોડા સુખ દુસરેકા રંગ / ખજ યા
જીમ દોનુ શાહજાહે વો જોડે પહેન ચુક,
આખુસે જીલ્લિલકી આસુ રવા હુવે.
હઝરતને પૂગ રોતે હો કયુ બાધ ઇસ કદર,
જીલ્લિલ અજ કરને લગે હાય જોડ કર
જોડા પસદ જીસને કીયા સખ રમઝા,
અલખાસખાકે રંગ ઝમરફસાદ હોયગા,
આહાજો સુખ જોડેકો હઝરત હુસેનને,
યે કલ્લ હોકે ખૂનમે અપને નાકાધજે
સુવતાને દો જહાન હુવે સુનકે બેકરાર,
કુમત જો યાદ આધ કીયા સખ ઇમતીવાર

૧ ઝોકો તરખ=હસી ખુશીયા

ગમ કરો ચારો તુમે હુસનેનકા,^૧
 માજરા સુન સૈયદે કો નેનકા,^૨
 ભુલ જાવો વક્ત અળ સુખ ચેનકા,
 આબુવા જારી કરો અયે નેનકા,^૩
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમદા અલવદા

૧૬

ફાતમાકે દો પીસર^૪ જાનો^૫ જુગર,
 રોતે રોતે ગયે નખી સાહુબકે ઘર,
 ગોઢમે લે ખ્યારસે પુછી ખબર,
 કયાહે કયુ રોતેહો અયે નૂરે બસર^૬
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમદા અલવદા

૧૭

ખા કસમ બોલે ઇમામે દો જહા,^૭
 હમકો નયે કપડે પીનાવો જથું ચહા^૮
 નહીં ફીરીગે હમ ફટે કપડે લે ચહા,
 તુમ બીના કહેવે કીસે જાવે કહા,
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે મરદા અલવદા

૧૮

૧ આ ચરસુઆ રચનારે નસીહત આપી છે કહ્યું છે કે-જો ગમ
 હોતો હો આલે એહમદકા ગમ, સીરા ઇસ અલમકે નહો આર અલમ
 ૨ સૈયદ=સરદાર ૩ કોનેન=આ લોક અને પરલોક. ૪ અયનેન=મન્ને ચક્ષુ.
 ૫ પીસર=છોકરા ૬ જાનો=જીવ, ૭ નૂરે બસર=નૂરઅસ્મ, આખોતુ તેજ.
 ૮ કસમ=સોગમ. ૮ જહા=દુનિયા ૯ ચહા=માલસાહો.

કરકે સીજઢા માગી હઝરતને દુઆ,
 આજ ફરજ દુકો^૧ મેરે બે બહા,^૨
 ઈફ્તે યારબ, બ હસબુલ મુદ્દુઆ,^૩
 જામયે સુનદસ વ ઇસ્તબરક પીના^૪
 અયે મહેમકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૧૯

લેકે જોડે જીન્નતી જીબ્રીલ આયે,
 વાસ્તે હુસનેનકે સોવે સીલાયે,
 યે મુદ્દે વો ઉનકી ખાતીર મે ન આયે,
 લાલ જોડા સબઝ^૫ જોડા કયુ ન લાયે,
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૨૦

મુસ્તુફા બોલેકે અયે જીબ્રીલ આવ,
 આબે^૬ કવસર ભરકે ઝોકે અખ્રીક લાવ;
 મે રગુ કપડે તુમે પાની નમાવ,
 ખૂશ કરો મેરે નવાસુકો પીનાવ
 અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૨૧

નીલે કપડે તબ હસન શાહકે રંગે,
 ખૂશ હુસેન અઝ રંઝ યાકુતી^૭ બને,

૧ ફરજ=છોકરા, લડકા. ૨ બે બહા=ખૂબ, વધારે, અતિશય.
 ૩ જ હસબુલ મુદ્દુઆ=ધાર્યા પ્રમાણે ૪ જામયે સુનદસ વ ઇસ્તબરક
 પીના=પાતળા અને સાસ શોભિતા રેશમના લુગડા પહેરાયે. ૫ સબઝ=
 લીલો, હરો. ૬ આબ=પાણી. ૭ યાકુતી=લાલ.

પહેનકર કપડે લટકે ચલને લગે,
 દેખકર ખૂશ હો નથી સાહબ હંસે.
 અયે મહે મકબુલ રહેમાં અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૨૨
 વયેસે મેં જીવીલ હો ગયે અશકબાર,^૧
 તબ રસુલુલ્લાહ રોયે આરઝાર;
 એહલે બેતે મુસ્તુફા રોયે પુકાર,
 ઈફકે હીન કયા ખુશી ઝોર કયા સંગાર.
 અયે મહે મકબુલ રહેમાં અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૨૩
 હાય હંસના છોડહો ! યા મુસ્તુફા,
 ઈસ હંસેપર યું ચલે તેજે કઝા^૨
 જેહર સેતી^૩ હે હસનકા તન હરા,^૪
 ગર્કખૂ^૫ હોવે ચહીદે કરબલા,
 અયે મહે મકબુલ રહેમાં અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૨૪
 લાલચ ઈસ દુનિયાકી યારા છોડહો^૬,
 મદેહ^૭ અસહાબે^૮ નખી બોલા કરો,
 જીકે^૯ ખાલીક^{૧૦} સેં જખા ગોયા^{૧૧} કરો.
 હુબે એહલે બેતમે રોયા કરો,

૧ અશકબાર=રોતા લાગ્યા, ૨૬૩ ૨ તેજે કઝા=ઝાળ રૂપી નીતાર.
 ૩ સેતી=થી, વડે ૪ હરા=તીલો. ૫ ગર્કખૂ=ગોડી લોહાયુ થયુ, ચહીદ
 થાય ૬ અહીંથી પાકુ અસહી મકમલ પર (મૂળ વર્ણન) આવી રચનારે
 આચરણોમા નસીહત આપી છે. ૭ મદેહ=તુનિ ૮ અમહામ=પીત્રો. ૯
 જીક=ધ્યાન, માળા ૧૦ ખાલીક=તોડા કરનાર, પગમાળા ૧૧ ગોયા=ખોલ્લુ

અયે મહે મકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૨૫
 એકને પૂછાકે અયે સૈયદ^૧ જલાલ,^૨
 ઇદકા હીન કબહે પરસુ યાહે કાલ;
 બોલે ઉસહીન ઇદકા હોય બાકમાલ,^૩
 જબ મરૂં ઇમાનસે પાઉ વિસાલ,^૪
 અયે મહે મકબુલ રહેમા^૫ અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા ૨૬
 યા ઇલાહી યા ઇલાહી યા ઇલાહ,^૬
 કર મેરા ઇમાનપર તું ખાતેમા,^૭
 દે તેરા હીદાર જનત આલીયા,
 બક્ષદે બીરમીલકો તું અયે કીશીયા,^૮
 અયે મહેમકબુલ રહેમા અલવદા,
 અયે મુસાફીર માહે રમઝા અલવદા. ૨૭

પદ ૧૫

આહુ ચે રમઝા ચલા કોઇ આનમે^૯

(અલવદા ૩)

હુકમ રખઠા જો હુવા કુરઆનમે,
 રોઝે મહીનેકે રખો રમઝાનમે,

૧ સૈયદ=સરદાર ૨ જલાલ=ખુદાનું નામ છે. ૩ કમાલ=પૂર્ણ, સૂર્યતા
 જ્યારે માથા ઉપર આવે ત્યારે કમાલ કહે છે અને ત્યાર પછી જ્યારે નમ
 વા માટે છે ત્યારે જવાબ કહે છે. ૪ વિસાલ=મેળાપ થવું ૫ રહેમા=મહે-
 રખાની કરનાર ૬ આ ચરહોમા રચનારે પોતાના ઉપર પરમાત્માની કૃપાદૃષ્ટિ
 વગસાવવાની દુઆ માગી અપરાધોની ક્ષમા ચાહી છે ૭ ખાતેમા=પુર થવું
 ખતમ થવું, મરણ. ૮ કીશીયા=મોતી. ૯ આ અલવદામા રમઝાન મહીનો
 જવાબી નારાજી પતાવી છે

યે નીદા^૧ પહોચે હરએકકે કાનમે,
છેડદો ગફલત રહો ગીરયાનમે^૨
હાય વો રમઝા ચલા કોઈ આનમે,
બેકરારી હે મેરે દીલ જાનમે^૩

૧

જખ રસુલુલ્લાહપે હુધ રખસે નીદા,
પડ નમાઝા પંજ^૪ વખતુકી ચદા,
ફજ^૫ રખકે સખતુ કર દીલસે અદા,
ધર બ ધર હોને લગી અખ અલવદા,
આહ યે રમઝા ચલા કોઈ આનમે^૬
બેકરારી હે મેરે દીલ જાનમે

૨

અયે મેરે દીલકે જીગર^૭ કખ આયગા ?
દાગે હીજરતસે^૮ તો દીલ ગમ ખાયગા,
નારે^૯ કુરકતસે^{૧૦} જીગર જલ ખાયગા,
વસ્લકી^{૧૧} ઉમેદ કખ હીખલાયગા
હાય યે રમઝા ચલા કોઈ આનમે,
બેકરારી હે મેરે દીલ જાનમે.

૩

અવલવદા પડનેકા હરજ સોરહે,
મોમીનુકા મસજીદુમે^{૧૨} ઢોરહે,
અખ ઈબાદતકા જહામે^{૧૩} જોરહે,

૧ નીદા=આવાજ, પોકાર ૨ ગીરયા=રૂદન કરવું, રડવું ૩ જાન=જીવ ૪ પંજ=પાંચ. ૫ આન=પેહગન, પગ, લમહા, વખત. ૬ જીગર=કાળજી. ૭ નાર=દોકાખ, આમ ૮ કુરકત=જીવન ૯ વસ્લ=મળવું, મેળાપ થવો. ૧૦ જહા=ફુનિયાં, મંદાર, જગ

ના રખે રોજે ખુદાકા ચોરહે
હાય ચે રમઝા ચલા કોઈ આનમે,
બે કરારી હે મેરે દીલ જાનમે.

૪

રોજે સખ રખતેથે દીલમેં થા સખુર,
મસજીદુ મે થા ખરસ્તા નૂર નૂર,
અખ વહા હોકર ચલા બતાહે દૂર,
ગમસે મોમીનકા હુવા દીલ ચુરચુર,
હાયે ચે રમઝા ચલા કોઈ આનમે,
બેકરારી હે મેરે દીલ જાનમે.

૫

અખ તરાવીમે ખતમ કુરઆનકા,
જીદગીમે કયા બરોસા જાનકા^૧
જખ હુવા હુકમ સુનો સુખહાનકા,
રહેમતુકા કામહે રહેમાનકા,
હાયે ચે રમઝા ચલા કોઈ આનમે,
બેકરારી હે મેરે દીલ જાનમે

૬

અખ સીધાતા હેમા રમઝા અસ્સલામ,
માફ કરહે સખ ગુન્હા^૨ મેરે તમામ,
વરલકા સરખત પીલા બર એક જાય,
ખતમ^૩ કરહે અખ તુ બીરભીલ ચે કલામ,
આહ ચે રમઝા ચલા કોઈ આનમે,
બેકરારી હે મેરે દીલ જાનમે.

૭

૧ જીદગીમેં કયા બરોસા જાનકા=કવે જીવવાની કોને વ્યાસા, જીદ
ગીના શો બરોસો છે ૨ ગુનાહ=અપરાધો ૩ ખતમ=પૂર કરવું

પદ ૧૬

કુચકર ચેક બાર રમદાં અલવદા.^૧

(અલવદા ૪)

કુચ કર ચેક બાર રમદા અલવદા,
હોકે અબ તૈયાર રમદા અલવદા,
સખકો કર ગમખવાર^૨ રમદા અલવદા,
હર્ હે બેપાર રમદા અલવદા,
કર ચલા બિમાર રમદા અલવદા,
અયે મહે દીલદાર રમદા અલવદા

૧

મરજુદુ મે મોમીના રોતે હે આજ
અરક બારી કરકે મુખ ધોતે હે આજ;
હર્ કુરકતસે^૩ નહીં સોતે હે આજ,
ઈસ મુસીબતમેં તો જી^૪ ખોતે હે આજ
કુચ કર ચેક બાર રમદા અલવદા,
અયે મહે દીલદાર રમદાં અલવદા

૨

માહે રમદા અબ ચલાતું^૫ છોકર,
દાગ^૬ કુરકતકા લગા દીલ તોડકર,
ચાહ^૭ ઉલકતમે ચલાતું^૮ બોડકર,

૧ અ અલવદામાં રચનારે રમઝાન મહીનાની ખૂબીયોનું આબેહુલ
ચીત્રાર આપી રમઝાન મહીનાની જીહાઝમાં શોક પ્રદર્શિત કર્યો છે. ૨ ગ
ખખવા=શીકર કરવા વાળો, ગમ કરવા વાળો. ૩ અરક=અત્રુ, આંસુ. ૪
જી=જીવ, જાન. ૫ દાગ=ડામ. ૬ ચાહ=કુવેલ.

મુખતલા કર તુ ચલા મુખ મોડકર,
કુચ કર ચેક બાર રમદા અલવદા,
અયે મહે દીલદાર રમદા અલવદા ૩

અબ તરાવીહમે હુવે કુરઆખતમ,
બેકે મરજુદમે મુસલમા ચરમ નમ^૧
અબ ચલાયા છોડ રમઝા દેકે ગમ,
બેકરારીસે બરે જાતે હે દમ,
કુચકર ચેકબાર રમદા અલવદા,
અયે મહે દીલદાર રમદા અલવદા ૪

અલવદા રમઝાકી હે હરબ પુકાર,
તું ચલા જાતાહે કર દીલ બેકરાર,
તેરે જાનેસે ચલી જાતી બહાર,
મોમીના સબ મીલકે રાયે એકબાર,
કુચ કર ચેક બાર રમદા અલવદા,
અયે મહે દીલદાર રમદા અલવદા ૫

અયે મહે રમઝા તું ફીર કબ આયગા,
હે મુસલમા મોમ દીલ^૨ ગમ આયગા,
કરકે તેરી યાદ વો પસ્તાયગા,
કર ઇબાહત બહગી સુખ પાયગા,
કુચ કર ચેક બાર રમદા અલવદા,
અયે મહે દીલદાર રમદા અલવદા ૬

રહેમતાં માગો તુમે રહેમાનસે',
 ઝોર ગુન્હા બક્ષાવ તુમ સુબહાનસે'^૧
 કર ઇબ્નાદત બદગો દીલબાનસે,
 મુહાં તુમ સાબીત રહો ઇમાનસે,
 કુચ કર ચેક બાર રમદા અલવદા,
 અયે મહે દીલદાર રમદા અલવદા.

૭

૫૬ ૧૭

મદીનો શહેર વસાયો અલાઈ.^૨

(સિંધી કાફી ૧)

મદીનો શહેર વસાયો અલાઈ યા મોહમંદ મદીનો શહેર વસાયો—ટેક.
 મદીનેજી ગલીયુ' ડીસણ હલીયુ નાલો મીઠો યાદ આયો. યા મોહમદ ૧
 હુરાને પરીયુ જીનો મલાયક મોતીઅન થાલ બધાયો. યા મોહમદ ૨
 તુરુનઅલાનૂર બદન બનાયો છાયો જમીતે ના લખાયો યા મોહમદ ૩
 મેરાજ હલીયા રમસે મીલીયા અરશ મે રૂત્તો બડાયો યા મોહમદ ૪
 ખીર-મીલતોં આદીમ આહે અસાને ગુનનસે પાક કરાયો યા મોહમદ ૫

૧ સુબહાન=પાક ૨ આ કાફીમા મોહમદ પેગમ્બર સાહેબની તારીફ કરવામા આવી છે

૫૬ ૧૮

કરજા મોંજી વાર^૧

(શબ્દ)

મેરે મીરાકો હુકકને એસી બક્ષીહે મસી હાધ
કે જીસકે હરપેહે લાખુ મરીઝુને બીક્ષા પાઈ

(કાશી સિધીબગમા)

કરજા મોંજી વાર, સૈયદ મીરાદાતાર૦ એ ટેક-

દેશ દેશથી પીર મેદની અચેથી,

મેલે જો ના આયે પાર

કરજા૦ ૧

ચાહી સોને જો કઠેડો ખનાયો,

કુલનજ લગા મથે હાર

કરજા૦ ૨

હર્દી હીવાના હોતે અચનથા,

મુરાદુ મ જો નરનાર

કરજા૦ ૩

વાંઝીયનકે પીર પુતર હીયનથા,

હર્દી જા આયો દાતાર.

કરજા૦ ૪

બીરમીલતો અજ્ઞ કરે તો અવાથી,

તોહજો આહે વડો દરબાર.

કરજા૦ ૫

૧ આ સિધિ કાશીમા સૈયદ મીરાદાતારની તારીફ કરી છે મીરાદા તારનું ધામ ઉનાવા તા. સીદપુર ગામે આવેલું છે અને ત્યાં દર વરસે સદર મહીનાની ૧ લીથી મેટો હરસ (મેજો) ભરાય છે કે જ્યાં હજારો બોડો દેશપરદેશથી તેમની દર્શનાર્થે આવે છે.

૫૬ ૧૯

હાયરે અમે ઇલાહી આયા ૧

(માતમ ૧)

હાયરે અમે^૨ ઇલાહી આયા, અમે ઇલાહી આયા,
 બીબીયુને લી જંગલ બસાચારે, હાય હાયરે અમે૦ એ ટેક
 કયા મહીનેમે^૩ ઘરઘર ખુશીથી, ધૂમ શાહીકી હરબ રચીથી
 જ ગે કરબલકા ફરમાન આચારે, હાય હાયરે અમે૦ ૧
 કુફીયુને લીખે ખતયુ શાહપર, ખયત હમ કરનેકો રાજીહે સરવર;
 કયા દગા કર ફીર શાહકો સતાચારે હાય હાયરે અમે૦ ૨
 થે નવાસે બે મહેબુબે^૪ દાવર^૫, નામહે જીનકા હસન ઇબને હૈદર,
 ઝેર બલીમને ઉનકો પીલાચારે હાય હાયરે અમે૦ ૩
 તીરસે માસુમ^૬ અસગરકો મારા, યુહી અકબરપે ખજર ચલાયા,
 તીનદીન તકકે ખ્યાસા બીઠાચારે. હાયહાયરે અમે૦ ૪
 પેર^૭ આબીદમે^૮ જ જીર^૯ પીનાથે, શાહકે સરકો નેઝેપે^{૧૦} ફીરાથે,
 કયા કયા ગમહે ચકીને^{૧૧} દીખાચારે, હાય હાયરે અમે૦ ૫
 પરીયા કરતીહે ઇસ ગમસે ઝારી, ઝોર મલાયકબી બરઆહબારી,
 સખને ગમસે યુ શોર મચાચારે હાય હાયરે અમે૦ ૬
 ગમસે^{૧૨} શુલશનકે^{૧૩} દોલપર લગી આગ, ઝોર કુમરીને^{૧૪} ગમસે^{૧૫} ખાયાદાગ
 રોરો સુલ્હાને માતમ સુનાચારે હાય હાયરે અમે૦ ૭

૧ આ માતમમા કુશીઓએ હઝરત ઇમામહુસેનપર “ અમે તમારી
 મેત કરવા રાજી બીએ ” એવા પત્રો મોકલી ઇમામહુસેનને ખોલાવી પાછગથી
 દેખો કરી તેમને કરમલાની રજૂઆતી પર કેવા કેવા પ્રકારનુ દુઃખ
 વજેરેનુ વર્ણન કર્યુ છે. ૨ અત્ર=હુકમ. ૩ મહેબુબ=પ્યારા ૪ દાવર=ખુદાનુ
 નામ છે ૫ માસુમ=ગુના રહીત, બે ગુનાહ. ૬ પેર=ચરણ, ૫મ ૭ આ
 બીદ=એનુલ આબદીનનુ હુક નામ છે ૮ જ જીર=એડી. ૯ નેઝા=મલો.
 ૧૦ ચકી=મદખખત, કમનસીબ ૧૧ શુલશન=માગ ૧૨ કુમરી=હોનો પક્ષી

પદ ૨૦

રનમે દુલેકી જાતી સવારી ^૧

(રીવાયત ૧)

- રનમે^૧ દુલેકી જાતી સવારી, ફેજ અહુ^૨ ઉપર કર તૈયારી.
લાજ રખલે ખુદાયા હમારીરે રનમે ૦ ૧
- જખકે કરખલકે મેદામે આખ, સીમકી ફેજસે જંગ મયાખ,
તેગ ચલને લગી દોદો ધારીરે. રનમે ૦ ૨
- જસ વખત હાથ હુમે ના થે કરતે, ખાંક મરનેસે^૩ હરગીજ ના ડરતે,
ફેજ જાલીમકી જાતીકે મારીરે. રનમે ૦ ૩
- હુકમપર રખકે રહેતેથે રાજ, ફેજ જાલીમસે^૪ લડતેથે ગાજ,
જાન અપની ન કરતેથે ખ્યારીરે રનમે ૦ ૪
- વકત શહાદતકા નજહીક આયા, અર્થ^૫, કુરશી, બી સુત લમલાયા;
હુરા પરીયાયુ ગમસે પુકારીરે રનમે ૦ ૫
- ઝેર કાતીલ પીલાયા હસનકો, હયક સદ હયક બદખાત ઝંજનકો,
હીલ તડકને લગા આહ મારીરે રનમે ૦ ૬
- જામે શહાદત પીયાહે હુસેના, ગમસે ફટને લગા મેરા સીના^૪
જખમ^૫ ગમકા લગા હીલપે કારીરે રનમે ૦ ૭
- અર્થ^૫ પરલી શહીદુ કા ગમથા, જસકો દેખો સો વો અશ્મનમથા^૬
ગમસે રાતી ખુદાઇલી સારીરે. રનમે ૦ ૮

૧ આ રીવાયતમાં હજરત કાસમ લડવા જાય છે તેનું વર્ણન કરી
ધમામહસન ઝેરથી અને ધમામહુસેનને તરવારથી શહીદ કર્યા તે જણાવી,
ધમામ હુસેનના માણસો લડતાં ત્યારે માથું જવળી પણ દરકાર નહીં રા-
ખતા એવા તેઓ બાહોશ, દીલેર, અને શુરા હતા વગેરે વર્ણન
કરવામાં આવ્યું છે. ૨ અહુ=હુશ્મન ૩ ઝન=ઝોરત. ૪ સીના=જાતી ૫
જખમ=ગી, વાર. ૬ અશ્મનમ=રોવાવળો, રદન કરનાર.

ગમસે ગુલશનકે ફીલપર લગી આગ, ગુલહબરે કે ફીલપર લગાઢાગ,
ખીરમીલ ખસકર કલમ ગમહે બારીરે. રતમેં ૦ ૯

૫૬ ૨૧

હાયરે લડનેકો કાસમ ચલાહે.^૧

(રીવાયત ૨)

હાયરે લડનેકો કાસમ ચલાહે, જીગર જોહરાકા જોતલમલાહે,
ઢાગ પુરકતસેં ફીલતો જલાહેરે, હાય લડનેકોં એ ટક
ચલા ઘરખારકો છોડ સારા, અખ નગરમે હુવાહે અંધારા,
ખાનુ રોરો કહે અયે ખ્યારા, અખતો તગદીરસેં મેરા મીલાહેરે
હાય લડનેકોં ૧

દેખ કાસમ ખનેકી સ્વારી, ખીખીયા ગમસેં રોતીથી સારી;
શીમ્રકી ફાજ ફીર યું પુકારી, ફીલકા મકસદ^૩ જો થા સો મીલાહેરે.
હાય લડનેકોં ૨

ખેંચ ખંજર શકો જખકે આયા, તેગ કાસીમકે ઉપર ચલાયા,
વકત નજદીક ચહાહતકા આયા, હુકમ રખકાને થા સો મીલાહેરે.
હાય લડનેકોં ૩

મુઝાં મત તું કમલકો ચલાયાર, હાય ઇંસ ગમકા કળ આયગા પાર;
હશમેં સબકો રખ દેવે ફીદાર, જો તુ નેકી કરેતો બલાહેરે
હાય લડનેકોં ૪

૧ હઝરત કાસમ લડવા નય છે તેનું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે. ૨ જોહરા=મમામ હુસેનની માતૃશ્રી ૩ મકસદ=ઈચ્છા.

૫૬ ૨૨

અબ્રીલને કુલેકો કુનાયા હેગા^૧

(રીવાયન ૩)

અરકે કુલેકે^૨ તઇ અબ્રીલને કુલાયાહેગા,
 હફ તઆલાસે^૩ મરાતબકો^૪ વો પાયાહેગા અસકેં ૧
 લોલીયાં હેતેથે હુરા વ, મલાયક સારે,
 બેન પરીખદુકે દીલમે બી સમાયાહેગા અસકેં ૨
 હાય એહમદકા નવસા^૫ વો ચલા લડનેકો;
 ગાઝીયુને સર સહે હક્કમે કુનાયાહેગા અસકેં ૩
 શીમ્રને કતલ કીયા હાય ઉસ થહેદીકો,^૬
 બાગ એહમદકા વો ગુલઝાર^૭ સુકાયાહેગા અસકેં ૪
 બીબીયુકોબી કયા કયા દુઃખ હીયા વહાહ વહાહ,
 આકે ખેમમે ઉનકે તઇબી સવાયાહેગા અસકેં ૫
 અશો ફશં બનાયા હેગા અનકી ખાતર,
 સુનો ઉમ સરદારને કરમલકો બસાયાહેગા અસકેં ૬
 વાવેલા કરતેહે ઈસ ગમસે સારે ઇનસોબ,
 સુનો સુહાઈકોબી ઇસ ગમને જલાયાહેગા. અસકેં ૭

૧ દઝરત ઇમામહુસેન પર ખુદાનો અને રસુલુલાહનો કેટલો બધો ખ્યાર હતો અને ખુદાના કેવા લાડલા હતા તેમના પર પણ કેવું કેવું દુખ પડ્યું તેનું ખ્યાન કરવામા આવ્યું છે ૨ કુલા=પાગણ ૩ મરાતબ=મરતબાઓ ૪ નવસા=છોડીનો છોકરો ૫ શહેદી=દીનના સરદાર ૬ ગુલઝાર=સુંદર ૭ ખેમા=તથુ

૫૬ ૨૩

સુના લગે મદીના.^૧

(ગીતાયત ૪)

પ્યારે મેરે હુસેના, હોકર ચલે રવાના,
 જલતાહે ગમસે^૧ સીના, સુના લગે મદીના. પ્યારે મેરે ૧
 જોહરાકે થે પ્યારે, કરબલકો વોસીધારે,
 મેંદાંમે^૨ યું પુકારે, સાળીત કદમહો રહેના. પ્યારે મેરે ૨
 મેંદાંમે ફેજ આઈ, કેસી મચી લડાઈ,
 શમસેર^૩ વો ચલાઈ, તન ખૂનસે થાભોના. પ્યારે મેરે ૩
 દીન તીનસે પ્યાસે^૪, એહમદકે થે નવાસે,
 શહીદુકે તાજખાસે, કીસ્મતમે થા ન પીના પ્યારે મેરે ૪
 કરબલમે જ ગ^૫ મચાયા, શહાદત શહીદપાયા,
 તન ખૂનમે ડુખાયા, પ્રીર કીસકો દોસ^૬ દેના પ્યારેમેરે ૫
 જેનખને પટકી ખાઈ, રૈર્તાથી સખ ખુદાઈ;
 હક્કસે નીદા યુ આઈ, સખ કરો સકાના પ્યારે મેરે ૬
 શુલશનમે^૭ શુલ હબરા, રોતા ચીમનતો સારા;
 કુમરી કરે પુકારા, ખુલખુલકા થા યે કહેના. પ્યારે મેરે ૭
 ખીસ્મીલ કલમકો બન્ધકર, હક્ક હમીશા દમબર,
 સાકી^૮ સુખુએ^૯ મહેશર, હમકો બચાતુ લેના પ્યારેમેરે ૮

૧ હઝરત ઇમામહુસેન મદીનાથી નીકળી, કરબલાના રણક્ષેત્રમાં જઈ
 જગમા શહીદ થયા તેનું આ માતમ છે ઇમામહુસેન શહીદ થયાથી
 પ્રાણી, પક્ષી, અને કુતોના કુદરતી સ્વભાવમા શોકરૂપમા કિનપ્રેક્ષા કરી
 શોકનું વર્ણન કર્યું છે ૨ શમમે=તરવ ૩ પ્યાસે=તરસ્યા. ૪ જ ગ=
 લડાઈ. ૫ દોસ=વાક. ૬ સાકી=સરાખ પાના ૭ સુખુ=ધડો

પદ ૨૪

સખકો સલામ હમારા

(સલામ ૧)

સખકો સલામ હમારા, રખકા કલામ પ્યારા,
 કુદરતકા ખેલ ન્યારા, હીલમેં નથે બિચારા સખકો ૧
 આલે નખી પય મ્ખર, અસ્મા જમીં સમ દર,
 નુરે નખીકે પરતવ^૧, શમસો કમર વ તારા. સખકો ૨
 હઝરત અબ્બા બકરહે, આદીલને વો ઉમરહે,
 ઉસ્માન ગની હેદરહે, ઉનકાહે હમકો સહારા^૨ સખકો ૩
 ખાતુન ને કયામત, તાઅતમે કર તુ મહેનત,
 બક્ષાએ રખસેં રાહત, મીટબાય હર્દ સારા. સખકો ૪
 કરબલકા ગમ સુનાયા, આપુ મે ખુન આયા,
 હાલપરને હાગ ખાયા, બેચેનહો પુકારા. સખકો ૫
 શુલશનમેં ગમ લગાહે, સોતા ચીમન^૩ જગાહે,
 રખસે દુઆ મંગાહે, બેચેનહે હજારા. સખકો ૬
 સખ ઓલીયા પય મ્ખર, હઝરત થે સખકે રહેબર^૪,
 પઠતા હરફે અકબર, મુદ્દસાં શુલામ તુમાના. સખકો ૭

૧ પરતવ=કીરણ ૨ મહાગ=આશરો. ૩ ચીમન=પામ ૪ રહેબર=રસો પતાવનાર, બોખીયો

૫૬ ૨૫

સખકો સલામ હો.

(સનાર દીગર)

- વાલેકુમ અરસ લામહે, સખકો સલામહે,
અપને યુદા હખીખકા, હરદમ કલામહે. વાલેકુમ ૧
- હઝરત અબાબકર, ઓર ઉમરપે હો સલામ,
ઉસ્માન અલી વો પેસવા^૧ ઓર ને ધંમામહે. વાલેકુમ ૨
- અકબરઅલી અબ્બાસ વ હુસેનન ઓર હસન,
અરદો^૨ સમાકે^૩ ખીચમે રોશનને નામહે વાલેકુમ ૩
- સારે પયંખરા ઓર ને હે ઓલીયા તમામ,
સખકો સલામ હમારી ખસ સુખહો સામહે વાલેકુમ ૪
- હે દીલમે^૪ ગમ હુસેનકા આખુ મે આખહે,
સુહાં નખી રસુલકે દરકા ગુલામહે વાલેકુમ ૫

૫૬ ૨૬

ફાતેહા પડલો તમામ^૪

(ફાતેહા ૧)

મોમીનો તુમ સુસ્તુફાપર ફાતેહા પડલો તમામ
ખાદ ને હેં ફાતમા દુખતર નખીકી નેક નામ મોમીનો ૧

૧ પેસવા=આમેતાન, ૨ અર્દ=જમીન. ૩ સમા=આતમાન

૪ પેખળર સાહેબ પર દરદ પડવાનું મુયયવામા આખુ છે (દરદ શરીફની ફજલત માટે વાલો ફમલ છડી).

હે અબાખરે! ઉમર ઉસ્મા અલી હઝરતકે યાર,
 પડદરૂઢા ઉન ઉપર અય યાર તુ હરહમ મુદામ.^૧ મોમીનો ૦ ૨
 થે નબીકે વો નવાસે જો શહીદે કરબલા,
 જંગ મયાથા ઉસ જગેપર પાયેહે શહાદતકા બામ મોમીનો ૦ ૩
 બાદ ઉનકે આલ ઓર અસહાબ જોકે ઉનકેહે,
 ઉનપેલી હરહમ પઢાકર ફાતેહા અયે નેકનામ મોમીનો ૦ ૪
 પઢતાહે બીરમીલ હમેશા મુસ્તફાપર ફાતેહા,
 કર ઈબાદત ઓર તોલાવત આયગી મહેશરમે કામ. મોમીનો ૦ ૫

પદ ૨૭

ફાતેહા પઢ નબીપર સદકદીલ ૨

(ફાતેહા ૨)

ફાતેહા પઢ નબીપર સદકદીલ,^૨ પઢતુ યાસીન તબારક મુઝમમીલ,
 ગફલતા છોડદો દીલસે ગાફીલરે ફાતેહા ૦ ૧
 બાદ ઉનકે સીદીક ઓર ઉમર પર, ફાતેહા પઢ ઉસ્માન ઓર અલીપર
 પઢ દરૂઢા મહોબતસે જા મીલરે ફાતેહા ૦ ૨
 ફીર હસનો હુસેનકા તુ ગમ કર, બીબી જહોરા નબીકોહે દુખતર
 જેલાની મુશ્કિલા સળકી કર હલરે^૫ ફાતેહા ૦ ૩
 ખાતીર ઉમ્મતકે સરકો કટાયા, ગમસે હે ખુન આંખુ મેં આયા,
 કયા ખડા દેખતા હુસ્તા ખીલખીલરે ફાતેહા ૦ ૪
 મુલ્લા આખીર જમાનેકે અબદોર, કુરુખ બદલને લગેહેજે અખતોર;
 દેખો અમસે તડફતાહે બીરમીલરે ફાતેહા ૦ ૫

૧ મુદામ=હમેશા ૨ વાવો પદ ૨૬ ની ટીકા ૩ મદ દીવ=રજુદી-
 લય ૪ દુખતર=છોકરી. પુત્રી ૫ હવ=આમાન કરી, મટાકી

૫૬ ૨૮

કુલહો વલ્લહો અહહ

(અદાલત)

અયે જવાનો તુમ કહો સખ કુલહો વલ્લહો અહહ,
 પાક વો શાને ખુદાહે ખસકે અલ્લાહુરસમઢ;
 લમય લીઢ વલમયુ લહ તુમ સખ કહો દીલબનસે
 કહેતાહે મુલ્લાં વલમય કુલહો કોદેવન અહહ

૫૬ ૨૯

કેસી ચલગઢ હુસેના તલવાર^૧

(રીવાયત ૫)

કેસી ચલગઢ હુસેના તલવાર, રનમે બાકર ગીરે હાયે સાલાર^૧,
 રોરો કરતેહે સારે યે ગુફતારે.^૩ કેસી૦ ૧
 રનમે બા હુસેના ખડેહે, ફોજ કુફારસે વો લડેહે,
 ખુન કીતના બહા કુચ ન થા પારે કેસી૦ ૨
 બે ગુન્હા શાહે સરવરકો મારા, બીબી ઝોહરાકા થાવો પીયાશ
 ઘરમે મહેશરથી ઉતકે નમુદારે. કેસી૦ ૩
 બનમે બાનુ યુ રોરો પુકારી, યા પય નમર ખબર લો હમારી,
 યા ઇલાહી અબહો તું મહદગારે. કેસી૦ ૪

૧ ઇમામ હુસેના મરણ વખતનુ આ માતમ છે ૨ સાલાર=સરદાર,
 આગેવાન. ૩ ગુફતાર=વાતચીત

હામયે ગમમે કેસે સહુગી, કોસ જગે અબ મે નાકે રહુંગી,
 જનાયે જીવગી મુજકો હે હુશવારે કેસીં ૫
 અર્થ પર બી હુસેનાકા ગમથા, જીસકો દેખા સો વો ચરમનમ થા,
 હુરા પરીયા લગી રોને ચકબારે કેસીં ૬
 બસકર બીરમીલ કલમ મત ચલા તુ, ગમસે હુસનેનકે તલમલા તું,^૧
 માફ કરહે જુનાહ તેરે ગફકારે કેસીં ૭

પદ ૩૦

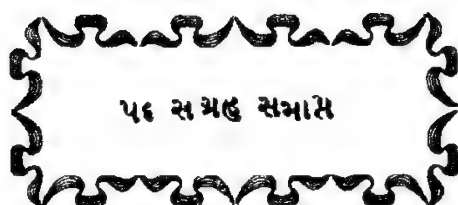
મેરે પ્યારે હુસેન વાવેલા.^૨

(માતમ ૨)

મેરે પ્યારે હુસેન વાવેલા^૩, નૂર મૌલાકી શાન વાવેલા,
 વાવેલારે વાવેલા જાન તુમપર કુરબાન વાવેલા ટેક
 કયા ખુશીથી મહીને મે ઘરઘર, ધુમ શાદીકી થી હર જગા પર,
 જગ કરબલકા ઉનપર જો આયા ફરમાન વાવેલા મેરે ૧
 કુચ કરકે ચલે શાહે સરવર, ખાલી કરકે મહીના મનોવર,
 બીબીયા રોરો કહેવેયે કેસા તોફાન વાવેલા મેરે ૨
 જબ યે મીઝદા^૪ મહીનેમે પહોચ્યા, નાવો પગલહે નાહોવો બગીચા,
 સુખ ગયે સજા^૫ ગુલશન^૬ પડાહે વેરાન વાવેલા મેરે ૩
 શાહને હુલહુલપેં કરકે સવારી, કીતી કરબલકે રનકી તૈયારી,
 કુચ દર કુચ કરતે ચલે વો જીશાન^૭ વાવેલા મેરે ૪

૧ તલમલા=પરતાવો કરવો ૨ જુઓ પદ ૨૯ ની ટીકા ૩ વાવેલા
 શોહના પોદાર ૪ મીઝદા=ખમર ૫ ગુલ=ફૂલ ૬ સજા=ઝાડ. ૭ ગુલશન=
 ગામ ૮ ડાશાન=સાનગાળા, આપડવાળા

જળ હુસેનાને ઘોડા દુડાયા, લશ્કરે અશકીયા કો^૧ ભગાયા,
 કંઈ હજારા હસીનાન મારે ઉસમાન વાવેલા મેરે૦ ૫
 વક્ત નમાજકા જળકે આયા, શાહને સીજદેમે^૨ સરકો ઝુકાયા,
 શીમ્ર ખોલા અખ મકસદ ખર આયા^૩ ઇસમાન વાવેલા મેરે૦ ૬
 શોર ગોગા ઉઠા શુલ્ભચાયા, આકે મુઝીને ખજર^૪ ચલાયા;
 થર્રા ગઈ જમીન ચક્કરમે આયા આસમાન વાવેલા મેરે૦ ૭
 ગમસે રોતેથે એહલે હરમ^૫ સખ, પીટતી સરઘી ખાતુ વ ઝેનખ,
 રોરો કરતેથે ઇસતરા વા સખ બયાન વાવેલા મેરે૦ ૮
 ખીરમીલ ખસકર કલમકો ઉઠાલે, આખ ચશમુસે અપની બહાલે,
 ઉનકી અરવાહકો^૬ બક્ષો તુમ પઢકે કુરઆન વાવેલા મેરે૦ ૯

૧ અશકીયા=કમનમીય ૨ મર આયા=ફૂર્જી થયા ૩ ખજર=તરવાર,
 ખડગ ૪ એહલે હરમ=ઝનાનાની ખીખીયો ૫ અરવાહ=ઝહ, ઝવ

બીરમીલ કાવ્ય.

બાબ પંજમ.

મુશીદુલ ઇનસાન.^૧

યાને—

ઇનસાનને ફાયદાકારક નસીહતો.

દીબાચા.^૨

હમદો સના.^૩

હમદો સના ઉસ બાગબાને^૪ હકીકી^૫ કી કયુકર અહાહો ? કે
જીસને ગુલશને^૬ ફહેરમે^૭ ગુલહાચે^૮ રગારગ ખીલાચે, ઓર
અપની કુદરતે કામીલા^૯ ઓર સુનઅતે^{૧૦} બાલીગાકે કરીશમે
દીબાચે, જીસકે એક કુનકે કહેનેસે દોઆલમ ઝહુરમે આયા
જીસને ઇનસાન ઝઇકુલ બુનીયાત કો અશરકુલ મખલુકાત બનાયા.
ઉસકી તૌસીદ^{૧૧} વ તહમીદમે^{૧૨} કીસકી તાકાતહે જે જબાન
હીલા સકે

૧ આ નસીહતો મરદુમ રચનારે ખાસ પોતાની ઉલટથી લખાવેલી
પણ તે અપુર્ણ રહી જવાથી પાછળથી આ નસીહતોને સાત ફસલોમા
વહેંચી નાખી તેનું નામ મુશીદુલ ઇનસાન રાખવામા આવ્યું છે ફસલ
૧ લી ફસલ પાંચમી છઠી અને સાતમી. ખાસ મુસલમાનનાઇઓને ઉપયોગી
છે અને ફસલ બીજી ત્રીજી અને ચોથી હિન્દુ તેમજ મુસલમાન બન્ને
કોમને ફાયદાકારક છે. ૨ દીબાચા=પસ્તાવના ૩ હમદોસના=સ્તુતી ૪
બાગબા=ભાળી. ૫ હકીકી=સત્ય ૬ ગુલશન=માગ ૭ ફહેર=દુનિયા ૮ ગુલહાચે
=ફરો. ૯ કુદરતે કામીલા=અકળીત સ્વભાવ ૧૦ સુનઅત=કારીગરી ૧૧
તૌસીદ=પ્રસમા ૧૨ તહમીદ=સ્તુતિ

હમ્ને હમ્ને કયા કોઈ જખાપર લાસકે,
એ નીશાકા કયા નીશા ખતલાસકે

ઝોર નાઆત ઉસ ખાતેમુત્ર અખીયા રહેમતુલીલ આલ-
મીન શરીઈલ મુઝને ખીન સીરાલુસ સાલેકીન મીસખાહીલ
મુકરર ખીન સરવરે કાયનાત મુફખખરે મોબુહાત હઝરત મોહમદ
મુસ્તુફા એહમદે મુજતખાકી કયુકર તહેરીરમે આસકે કે
લુકા વસ્ક^૧ કુરઆનમે^૨ ખુદ ખલલા કે જહા કરતાહે ઝોર
હહીસ શરીફમે ઇસ તરેહસે આયાહે કે લોલાક લેમા ખલકતુલ
અફલાક

અગર તુ નહોતા અયે મેરે નખી
તો પેદા ન કરતા એ ખલકતકખી

(૧)

મોહમદ ખાસ મહેબુબે^૨ ખુદાહે,
મોહમદ માલીકે હરદો સરાહે,
મોહમદહે મોહમદહે મોહમદ,
ફરાશતોકી ચેહી હરદમ^૩ સદાહે

(૨)

મોહમદ મઝહરે ઝાતે ખુદાહે,
મોહમદ શાફયે રાઝે જખાહે,
મોહમદે મોહમદહે મોહમદ,
કયામતમે^૪ ઉસીકા આસરાહે

(૩)

મોહમદ રાહે^૫ હમ્ને^૬ રહેતુમાહે,
મોહમદ હીતો ખતમુલ અખીયાહે,^૭
મોહમદહે મોહમદહે મોહમદ,
સદા ખીરમીલકે લખપર ચેસદાહે.

૧ વસ્ક=વખાલુ. ૨ મહેબુબ=પ્યારા ૩ સદા=પોઢાર ૪ રાહ=રસ્તો.
૫ રહેતુમા=રસ્તો દેખાડનાર ૬ અખીયા=નખીયો. ૭ લખ=લેખ.

અમ્માખાદ ચે ફકીર હકીર મરાયા તકસીર^૧ મુલ્લાં દોસ્ત
 મોહ મદમીયાં અતમુત્તખલ્લુન બ ખીરમીલ ઇસ કીતાબકે એ-
 હલે મુતાઆલા કી^૨ ખીદમતમે^૩ અરજ કરતાહે કે જો સાહબ
 ઇસ કીતાબકો મુલાહેઝા^૪ ફરમાયે ઉનકે ફાયદેકે લીયે ચદ પદ^૫
 ઇસ કીતાબકે આખીરમે જમા કીયે જાય તાકે ફાયદા ખાસ ચોર
 આમ ઉઠાવે ચોર ઇસ ખાકસાર ગરૂ મીકદારકો દુઆએ ખેરસે ચાદ
 ફરમાવે એસા ખયાલ ઇસ બન્દયે નાચીઝ પુર તકસીરકે દીલમે પેદા
 હુવા ચો ખુદાને ઉમમે ફતોહમદ્દી દી મો ઇસ જગા વો નસીહતે^૬
 ખીરમીલ કાવ્યકે આખીરમે જમા કી ગઈ ચોર ઉસકો ખામ^૭
 પજમ કરાર દેકે નામ ઉસકા “મુફ્ફીદુલ ઇનસાન” રખા ગયા
 હે અગર ઇસમે સહો^૮ નજર આવે તો આપ સાહબ ઇસ ના
 ચીજ ખાકસાર ગરા મીકદારકો માફ ફરમાવે ચોર દામને
 હુત્કસે^૯ ઉસકો છુપાવે કય કે “અલ ઇનસાનો મુરજ્જુન ખતાઓ
 વન્ નીસીયાન્” ઇસમે સાત ફમલે હે

પહેલી ફસલ ખીચ બયાન નમાઝકે, દુસરીમે મુરદેકે પાસ
 હાજર રહેનેવાલુ કો ઇતલાઅ દી ગઇહે, ફસલ તાસરી ખીચ
 બયાન મઅમ્મત્ત દુનિયા, ચોથી ફસલ ખીચ બયાન “હિઝ”કે,
 પાચવી ફસલ ખીચ બયાન રોઝકે, છઠી ફસલ ખીસ બયાન
 ફઝાયલ દુરૂદ શરીફકે, ચોર સાતવી ફસલમે “મેરાજ શરીફ”
 કા બયાનહે

૧ તકસીર=જુલ ૨ એહલે મુતાઆના=વાચકવર્ગ ૩ મુલાહેઝા=ખેતી,
 વાજવી ૪ પદ=નસીહત ૫ ખામ=ભાગ (ફરજાને) ૬ પજમ=વાચ
 ૭ સહો=જુલયુક ૮ દામને હુત્ક=કૃપાદ્રષ્ટિ

મુરીદુલ ઇનસાન.

ફસલ ૧ લી

બીચ બયાન નમાઝકે

અયે ઉમ્મતે મોહમદી ઓર અયે આશકાને એહમદી
જાનના ચાહીયે કે નમાઝ સુતુન^૧ દીનકાહે, બસ જીસને નમા-
ઝકો કાયમ કીયા ઉસને દીનકો કાયમ કોયા ઓર જીસને નમા-
ઝકો છોડી ઉસને ગીરા દીયા દીનકો નમાજ વો શય હે^૨ કે જીસકો
અલ્લાહ જીલ્લેશાનહુ વ અમ્મેનવાલહુને ખાસ કરકે અપના
જીક^૩ ફરમાયાહે ઓર યે દસ્તુર હે કે જો ચીજ બહોત ખ્યારી
હોતીહે વો બહોત યાદ આતીહે અલ્લાહ તઆલાને નમાઝકો
કલામુલ્લાહમે^૪ જાબબ^૫ (અકી મુસ્લલાતા વ આતુઝ્ જકાતા
“કાયમ કરો નમાઝ ઓર દો ઝકાત”) યાદ ફરમાયાહે ઓર
હદીસ શરીફમે આયા હે કે અસ્સલાતો મેઅરાબુલ મોમેનીન
તરબુઆ નમાઝ મોમીનુકી મેરાજહે પસ અયે લાઇઓ કયા
ખુશ નસીબ વો લોગ હે જો વકતે સહર^૬ ઉઠકર નમાઝકો અદા
કરતેહે.

બકી તેરી ખીદમતહે અચ્છી નમાઝી.

ખુદા તુઝસે^૭ રાઝી નમાઝી નમાઝી.

૧ સુતુન=સ્થાન ૨ શય=ચીજ. ૩ જીક=ધુન, લગન. ૪ કલામુલ્લાહ=કુરાન શરીફ ૫ જાબબ=દરેક ઠેકાણે ૬ સહર=સવાર.

આગાઝ^૧ નમાઝુકા નમાઝુકી શરૂઆત,
વહાહ ! મુસલમાનુ કી હે પહેલીયે સોગાત.

દુનિયામેં સખસેં પહેલે ફજરકી નમાઝ હઝરત આદમ
અલે ને પદી જો મુસલમાનુ કે લીયે પહેલા સખક યા પહેલી
સોગાત હે જ્યાર જહોરકી નમાઝ સખસેં પહેલે હઝરત ખલી-
લુલ્લાહને^૨ અદા કીહે, અસરકી નમાઝ હઝરત યુનુસ અલે. ને
મછલીકે પેટમે અદાકી હે ફીર મગરેબકી નમાઝ સખસે પહેલે
હઝરત ઇસા અલે ને પદી જ્યાર ઇશાકી નમાઝ સખસે પહેલે
હઝરત મુસા અલે^૩ ને અદા કીહે જો મુસલમાનુકે લીયે પાચવા
સખક યા પાચવી સોગાત હે

આ હઝરત સ૦ લ૦ અ૦ ને ઇરશાદ^૪ ફરમાયા હે કે
કયામતકે રોજ મે અપની ઉમ્મતકો^૫ સુફેહી પેસાનીકે^૬ સખખ
કે જો અસરે મુબુદસે^૭ જાહર હોગી પહેછાનુ ગા તો ભાઈયો
ચાહીયે કે સખ નમાઝ પઢે જ્યાર અહ્લાહ જ્યાર ઉસકે રસુલ મ-
કબુલકી અતાઅત કરેં,

(મજલ)

રસુલે પાકકી અતાઅત^૭ કરો નમાઝ પઢો,
ગુનેહગાર નહો મોમીનો નમાઝ પઢો;
નમાઝ પહેલેહી મહેશરમે^૮ પુછી જાયેગી,
કીધરકો ધ્યાન હે અયે ગાફીલો નમાઝ પઢો.

૧ આગાઝ=શરૂઆત ૨ ખલીલુલ્લાહ=પ્રદાના દોરત. ૩ ઇરશાદ=વચન,
ખયાન ૪ ઉમ્મત=સંમિથો ૫ પેસાની=કપાળ, લલાટ ૬ મુબુદ=સીન્દો.
૭ અતાઅત=તાબેદારી ૮ મહેશર=મહાપ્રલય

જો લેના ચાહતે હો મુક્ત હોલતે ઉકામ,^૧
 તો ચાહીયે તુમે રોજા રખો નમાઝ પઢો,
 જરૂર ગુલશને ફીરદોસ^૨ હક્કસે^૩ પાઓગે,
 જો સીદક^૪ હીલસે તુમ અયે દોરનો નમાઝ પઢો,
 તમામ ઉમ્મયે હમસર હુઇલે ગફલતમે^૫
 અબ હાંસીયાર હો તોબાહ કરો નમાઝ પઢો

અકસીરે હીરાયતમે લીખાહેકે ફરમાયા આ હંઝરત સબ
 લાં અબ ને કે જબ નમાઝી નમાઝ શુરૂ કરતા હે તો દો ફરીયતે
 ઉસકે યમીનો^૪ યસાર^૫ આકર હાજર હોતે હે અગર વો શખ્સ
 નમાઝ રૂક્યો સુબુહ બરાબર અદા કરકે પઢતા હે. તો વો ફ-
 રીયતે ઉસકી નમાઝ ઉપર લે બાતે હે ઓર અગર બા કાયદે
 નહીં પઢતા હે તો ઉસ કે મુહયર મારતે હે નીઝ યે બી આયા
 હે કે વો શખ્સ અગર નમાઝ બાકાયદે હબુર કલ્બસે^૬ પઢતા
 હે તો ઉસકી નમાઝ સુફેદો રૌશન બનકર ઉપર બાતી હે ઓર
 ઉસ શખ્સકે હક્કમે^૭ દુઆ કરતી હે કે યા ઇલાહી જેસા ઇસને
 મુઝે નીગાહ રખા તું બી ઉસપર નીગાહ રખ ઓર ઉસકો
 સુખ^૮ ઓર આબાહ રખ ઓર જો નમાઝી નમાઝ બાકાયદે
 અરકાનો એહકામ અદા કરકે ખુશુઓ ખુબુઅકે સાથ નમાઝ
 નહીં પઢતા હે તો વો નમાઝ સીયાહ બનકર આસમાન તક

૧ ઉકામ=પરલોક ૨ ફીરદોસ=જનત, સ્વર્ગ. ૩ સીદક=નિશ્ચયપૂર્વક
 ૪ યમીન=જમણો હાથ ૫ યસાર=કામો હાથ. ૬ સુખ=લાલ ભો. ૭
 સીયાહ=કાળી. કાળુ,

જાતીએ ઓર ઉમ નમાઝીકે હાથમે જખનક હુકમે ઇત્તી^૧ હોતા
હે બફદુઆ કરની હે ફીર ઉમ નમાઝકો મેલે કુચેલે પુરાને
કપડેમે લપીટ કર ઉસકે મુહપર મારતે હે તો સાહબો લા-
ઝીમ હે કે નમાઝ બાકાયદે અદા કરે ઓર એહ કામો બરકાન
બરાબર અદા કરકે નમાઝ પઢે^૨ હઠીસ શરીફ

(નઝમ)

હઠીસ અદર આયા હે અયે મોમીનાં, કે ફરમાયે થું શાહે કોનો મકા,^૨
નમાઝે ફજર જો કોઇ છોડ દે, ચકી ઉસસે ઇમાન મુહ મોડલે^૩
જહોરકો પઢે ના જો કોઇ બસર, હો બેઝર પેગ મ્બરા સરબસર,
નમાઝે અસર છોડે જો મોમીનીન, મલાયક^૪ હો બેઝર સુનબીલ ચકીન
નમાઝે જો મગરેબસે હો રહા,^૫ હો બેઝર ઉસસે કલામે ખુદા,
નમાઝે ઇસાસે જો હોવે બહાર, હો બેઝર બસ ઉસસે પરવર દીગાર

જખા આ હઝરત સં લ૦ અ૦ કે મેરાજ હુઈ આપને એક
કોમકો દેખી કે ફરીશતે ઉનકે સર પથરસે^૬ કુટતે હે આપને
ફરમાયા યા અખી^૭ જુખીલ યે કોન લોગહે ? જુખીલિ અલે ને
કહા યા રસુલુલ્લાહ યે વો લોગહે જો જુમાઅ ઓર જમાઅતકો
તક^૮ કરતે થે ઓર નમાઝે વખતપર નહી ગુબારતે થે બલકે
તગ વખત કરકે નમાઝ અદા કરતે થે

(નઝમ)

બરતર અતાઅતું મે અતાઅત નમાઝ હે,
બહેતર ઇબાહતું મે ઇબાહત નમાઝ હે

૧ હુકમે ઇત્તી=પરમાત્માનો હુકમ ૨ કોનોમકા=જમીન આસમાન.
૩ મોડલે=અર્થાત બેઝર થાય ૪ મલાયક=દેવતા ૫ હોરહા=તક કરે,
છોડીદે ૬ અખી=માધ

અખખી જે બે નમાઝી ન ફીગ્દોઅ કી શરાખ,
કોસર નમાઝ રોઝયે જન્નત નમાઝ હે
હોગી નમાઝીયુ કે ન તકલીફ મરતે દમ,
તલખીયે^૧ મુર્ગ કે^૨ લીયે શરખત નમાઝ હે
રહેમતસે હક્કી દુરહો કયુ બે નમાઝીયો,
ખન્દુપે કીરલીગાર કી રહેમત નમાઝ હે
પઢતે નહીં નમાઝ મુસલમાન કેસે હો ?
અયે મોમીનો ન જાતકી સુરત નમાઝહે

મુફીદુલ ઇનસાન

(ફસલ ૨ રો.)

મુરહે પાસ હાજર રહેને વાલુકે ઇતલાઅ^૩

અયે મુસલમાન મોમીન બાઈયો ઓર અયે માઈયો ઓર
બહેનો તુમ ઓર હુમ સબકો યે ખાત ખૂબ યાદ રખના ચાહીયે
કે જબ ઇનસાન મરને લગે ઉસકે પાસવાલે કલમા, ઓર દુરુદ
શરીફ વગેરા પઢે ઓર સખ કરે રોના ચીલાના ઓર હાથ હાથ
કરના ઓર બાલ નોચના ઓર છાતી પીટના હરામ હે બલકે
હઝરતને એસે લોશુપર લાનત^૪ કીહે જબ ઇનસાન^૫ જાંકદ^૬-
નીકી હાલતમે હોવે ઉસ વક્ત ઉસકો બુલાના નહો જોર વક્ત
મોતકે ઉસ મરને વાલેકો કપડે પહેનાતે હે ઉસવક્ત ઉસકો

૧ તલખી=કડવાસ ૨ મુર્ગ=મોત ૩ ઇતલાઅ=સુચના ૪ લાનત=
શીટકાર ૫ ઇનસાન=મનુષ્ય ૬ જાંકદની=મરણ વખતની સ્થિતિ.

હીલાના ચલાના નહીં, હલને ચલનેસે' ઉસકા જીવ કહીસે' કહી' જાતા રહેતા હે અગર વો શખસ સાથ ઇમાનકે ના મરેતો ઉસકી કરી હુધ નેકીમેં^૨ ખલલ આતા હે જોર ઇસજમાનેમેં જોરતુંકા બહોત બેરહે કે મરતે વક્ત ઉસ મરનેવાલેકે કેહતી હેં કે હમકે જોર બચુકે કીસકે બરાસે સોપ બને હો એસા કેહેના ઉસ વક્ત બિલકુલ મનાઇ હે, રેને જોર ચીલ્લાનેકા અવાજ મરનેવાલેકે કાનમેં પડતા હે તો ઉસકા જીવ બ્રહ્માડ (મગજ) મેં ચઢ જાતા હે જોર ઉસકે બહોત દુખ હોતા હે.

જખતક મરનેવાલેકે બદનમેં જાન^૩ હોવે તખતક ઉસકે હીલાના ચલાના નહીં બલકે કલમા, પઢા કરના ઇસકે સીવા કોઇ જોર કામ કરના નહીં જાકદનીકી^૪ હાલતમેં જોરતે આરપાઇ કા સીરહાના ફીરાતી હે એસા કરનેસે ઉસ મરનેવાલેકા વુશુદ્ધ^૫ હલતાહે ઉસ વક્ત ઉસકા જીવ અગર અલ્લાહસે લગા હુખા હોતો વહાસે હટ જાતાહે અગર એસે વક્તમેં રૂઢ નીકલ જાવે તો ઉસ મરનેવાલેકે હલ્લમેં બહોત નુકસાન હોતા હે.

૧ શખસ=ઇનસાન, માણસ ૨ નેકી=સારા કૃત્ય ૩ જાન=જીવ ૪ જાકદની=મરણ પખતની સ્થિતિ. ૫ વુશુદ્ધ=શરીર

અગર કોઈ શખ્સ જોકે ઇન બાતુકા બનને વાલા હોવે તો ઉ-
સકો ચાહીયે કે ઉસ વક્ત ઓરતુકો ઉસકે પાસસે દુર કરદેવે
ઓર ઉસકો આરામસે મરને દેવે રૂહ નીકલ ગયે બાદ ઉસકો
ઓરતુકો સોંપ દેવે ફીર ઉસકો કપડે પહેનાને હોય તો પહે-
નાય, ઓર જો ઉનકી રસમ હોવે સો કરે' રોના ઓર આસુ
ખહોના ઓર હાય હાય કરના, એસા કરનેસે ઉસ મુરદેકો ખ-
હોત અબખર હોતાહે, અયે ખહેનો ઓ મુરદા દુનિયામે સે
તુમારા કયા લે ગયા હે ? જો તુમ ઉસકે ઉપર નાહક બુદ્ધમ
કરતી હોં એસા બુદ્ધમ કરનેસે' ખુદા તઆલા ખફા^૩ હોતાહે.

હિન્દુ બાઇયુ મેં બી એસી રસમ^૪ હેકે મરનેકે વક્ત “ઓકા”
કરકે ઉસ મરનેવાલેકે હાથ, પાઉ, પકડકે જમીનપર સુલાતે
હેં ઉસવક્ત ઉસકા જીવ ઉનકે હીલાનેમે જતા હે તો ઇસસે
“અવગતીયા” પેદા હોતા હે. ઓર બલાયેં, જીયાયેં, વગેરા
હોતી હેં, ઉસકા સખખ યેહી હે કે ઉસકા જીવ કહીકા કહી
જતા રહેતા હે, ઓર સાથ ઇમાનકે નહી જતા ઇસકે સખસેંહી
બલાયેં, ઓર ભૂત પેદા હોતે હે સખ બાઇ હિન્દુ ઓર મુસલ-
માનકો લાજીમહેકે ઉપર લીખી હુઈ બાતુકા અમલ કરે.

(અચર)

કરો તુમ અમલ ઇસ નસીહત ઉપર

૧ રૂહ=જીવ ૨ અબખર=દુ ખ. ૩ ખશ=નાખુશ થવું. ૪ રસમ=
રીતરીવાજ.

મીઠે તુમકો તા^૧ રહેને જત્તતમે ધર

મુકીદુલ ઇનિસાન.

(ફસલ ૩ રી)

બીચ બયાન મઝમત^૨ દુનિયા

મોલાના ફરમાતે હે કે૦

(નઝમ)

ખવાબહે દુનિયા કહે હઝરત રસુલ,

ખવાબ પર તકીયા ન કર અયે બુલફશુલ, ૧

બુતની દુનિયાહે બાદુગર છીનાલ,

મઠકો બાદુમે કરતી પાયમાલ ૨

બહરા દુનિયાહે જત્તત સરખસર,

ખાતન ઉમકા હે જહાનમસે ખતર ૩

અયે અલ્લજે બાનના આહીયે કે યે દુનિયાયે ના પાયદારમે^૧
હરગીજ ફસના ના આહીયે, ઓર અપનેકો બરખાદ કરના ના
આહીયે, દેખીયે ! ઇસ દુનિયાયે ઝફાકારને તુમારે દોસ્તુકો, બિ-
રાહ^૩ કે, તુમારે અલ્લમુ ઓર તુમારે ખવેશો અકરૂબા કે ઓર
તુમારે માદર પીદરકો નેસ્તો નાબુદ કરદીયાહે ઓર આપ વેસી-
હીહે જેસી પહેલેથી

(અશઆર)

છોડદે દુનિયાકી બીસ્મીલ દોસ્તી, કયુકે તેરે સાથ યે ના આયગી,
દેખ કયા ફરમાતે હે હઝરત નબી, તાલબે દુનિયાહે સગ^૧ સુનઅયે અખી^૨
કતલ ઇસને હે કીયે પીરોખવા^૩, મતતુ ફસ દુનિયામે હરગીજ અયફલા

૧ તા=જેથી ૨ રીને ૩ મઝમમ = મુગન ૪ મિગદર=પાન

૧ સગ=કુતંગ ૨ અખી નાદ ૩ પી=વરકો નાબુદ

પસ અયે અજીજ પુરતમીજ બાનના ચાહીયે કે જીસકે તાલીબકો આ હઝરતને કુત્તા કહા હો તદ્દમ કરનેસેં કયા કાયદા ? અયે અજીજ દુનિયામે વો કોનસા સુખહે જો હમેશા સાથ રહેનેવાલા હે બતલાધયે ? દેખીયે મે ઈસ બાપે દુનિયાકે ચંદ સુખ ખયાન કરતા હું જીસેં આપકો ખુદ-ખખુદ માલુમ હો બાયગા કે દુનિયામે વો કોનસા સુખ હે જો હમેશા સાથ રહેને વાલા હે

દુનિયાંકા સુખ

જબ આદમી હોશિયાર હોતા હે ઓર પેસા ખૂબ કમાતા હે વો પેસા કમાતે કમાતે ઉસકો કેતની તકલીફ પડતી હે યે સુખ હે ચા દુખ ? જબ પેસા બહોત એકઠા હો જાતા હે તો કુચ્છ અચ્છા નયા મકાન બનાનેકા ઇરાદા કરતા હે જબ મકાન તૈયાર હો જાતા હે તો મકાનમે ગહેનેવાલી હુડગા હે મકાન તૈયાર કરતે કરતે ઉસકો કીતના દુખ ઉઠાના પડતા હે ? જબ શાદી કરકે ઓરતકો ઘરમેં લાવે તો જો આદમીકે ઓર ઓરતકે અગર બનાવ હોય તો થોડે રોજ સુખ રહેતા હે અગર બનાવ ન હોય તો કેસા સુખ ? યે દુખજ હે જબ ઓરતકો હમલ^૧ રહતા હે વહાસેભી દુખજ પેદા હોતા હે સમજ યે હયે કે ઓરત કહે કે મેરે પેટમેં ફરફ હોતા હે મેરે ખાના નહી હે જબ અચ્છી મહોબત હોવે ઓર ઓરત ના આવે તો આદમી કયા ધૂલ આવે ? યેભી દુખજ હે જબ નવ મહીને પુરેહોવે તો બચ્ચા પેદા હોતા હે ઉસ વક્ત બહોત ખુશી હાશિલ હોતી હે મગર

ઓરતે કહેવેકે ચે બન્યા તો ધાવતા નહીં હે ઉસવક્ત ખુશીકી ગમી હોજતી હે ફીર વો લડકા ધાવે ઓર ઈસી તરાહ કરતે કરતે વો બન્યા પાય સાત બરસકા હોવે તખ ઉસકો પઢનેકે લીયે મકતબમે^૧ ખીઠાતે હે, ઉસવક્ત બી ઉસકો કીતાબા વગેરા લા દેનેકા ખર્ચ કરના પઢતા હે જખ બન્યા પઢ લીખ કર હોશિયાર હો જાતા હે તો ઉસકી શાદીકી તૈયારી કરતે હે ઉસવક્ત ઉસકી બહેના, ખાલાયા, વગેરા રીસાવે તો ઉનકો મનાનેકો જાના પઢતા હે ઓર કીતનેક ઇનસાન ઉનકો સમજાનેકે વાસ્તે લેજને પઢતે હે જખ વો આતીયા હે કોઇ તો ખુલાને જાને વાલેકી શમ^૨કે લીયે આતીયા હે ઓર ફીર ચલી જાતીયા હે ચે બી બડા દુખજ હે. ખેર સાદીકા મંડાણ કરે તો નકદ^૩ પેસા કહાંસે હોવે ? ઓર સખ લોગ પેસેવાલે હોતે નહીં હે કોઇ બનીયેકે વડા બકે ખાતા પઢાવે ઓર તુમારી હમારી ચીજ તોઢ, કલ્લે, વગેરા રખકર વ્યાજવે પેસે ઉઠાતે હે ચે કરજ ભરતે ભરતે કીતના સુખ હોતા હે ? યા દુખ હોતા હે ? જખ શાદી કરકે ઓરતકો ઘરમે લાવે તો ઓરત કહેવેકે આ ઠાસી ને આ ઠાસા કખ મરે ? જખ હમકો સુખ હોયગા લડકા કયા કહેવે કુચ્છ ખાતકા સખખ હોવે તો કહેવેકે “તુમારી તો અછલ મારી ગઈ હે ” હા બાઈ ઇતના દુખ કરકે તેરી શાદી કરી ઓર તુજે પઢા કરકે હોંશિયાર કરા તો અછલ ગઈજ હે તો ઓર તુજે છોટપનસે પાલકે પરવરશ કીયા ઓર તેરી માને તેરે વાસ્તે કીતના દુખ ઉઠાયા હે વો તુજે ખબર હે ? તુ છોટા થા ઉસ

વક્ત પેસાખ, પાખાના, વગેરા કરતા થા જખ તેરી મા વે બીગે
પેસાખમે સોતીશી ઓર તુઝકો કોરેમે મુલાતી શી વે ખાત તુ
ભૂલ ગયા હે હમને તેરે વાસ્તે કયા કયા હુ ખ ઉઠાયા હે વે
હમારા દીલ જનતા હે. તુમ આજ હમારી અબ્કલ ગઈ હે એસે
કલામ બોલને હો વાહ ! વાહ ! યા ખુદા ! દુનિયાકા એસા
કારખાના હે.

પસ અયે અઝીજ ઇસી તરાહસેં દુનિયામેં ફસે રહેના
ઓર ખુદા ઓર રસુલકો ભૂલ જના ન આહીયે કયુકે ખુદાને
અપતુકો દુનિયામેં ફસે રહેને ઓર અપને આપકો ખરાખ કર-
નેકે લીયે નહીં બનાયે હે ઓર દેખીયે યે દુનિયાયે જફકાર
એસી ચીજ હે કે ઇસકે પીછે જાનેવાલેકે હાથમેં વે હરગીજ
નહીં આતી.

(અશઆર)

ગર તુ દુનિયા પીછે દોડા જાયગા,
પર ન તું દુનિયાકો હરગીજ પાયગા
જખકે ઉલફત ઇસકી સખ છૂટ જાયગી,
તખવો રોતી હુઈ તુઝ પાસ આયગી

પસ અયે દોસ્ત યે દુનિયાયે ના પાયદારમેં હરગીજ અ-
પને આપકો ફસાના ના આહીયે ઓર ખૂબ ઓર રસુલકો ભૂલ
જના ના આહીયે ઇસ દુનિયાકી તમામ ચીજેં હુ ખ દેનેવાલી
હે ઓર માલ, ખચ્ચે, પેસા, વગેરા સખ જીતે જીતે જીત હે
કયુ કે — કેવલહુ તાઆલા

અલ્ મલ્લો વલ્ બલુના ઝીન તુલ્ હયાતીઈ દુનિયા વલ્
બાકે યા તુમ સ્વાલે હાતો ખયરૂમ્ મીન ઇન દેકા સવા બંવ
વ ખયરૂન અમલા

અયે અઝીજે અબ ગફલતકી રૂઈ તુમારે ગોશ^૧ હોશસે
નીકાલો ઓર હોશ પેદા કરો ઓર હક્કસે^૨ ઓર ઉસકે ઠેહરો
ગઝબસે ડરતે રહો ઓર ખુદાકી ઇમાદત ઓર ઉસીકે છુકમે
અપની ઉમર ખસર કરો અયે અઝીજ દુનિયા કયા ચીઝ હે ?
દુનિયા ઉસીકે કહેતે હે કે જો હક્કસે ગાફીલ રખનેવાલી ચીજ
હે ઓર દુનિયાકે હી કાર મે ફસાનેવાલી ચીજ હે ઝગ્, ફર-
જદ, બાલબચ્ચે વગેરા દુનિયાં નહીં હે જેસા કે મોલાના સાહબ
ફરમાતે હે

(મસનવી)

ચીસ્ત દુનિયા અજ્ ખુદા ગાફીલ ખુદન,
નહ્ કમાશો તુકરઆ ફરજ'દો ઝગ્

હમારે હઝરત મોહ મદુર રસુલ લુલ્લાહો સલલ્લાહો અલયહે વ
સલ્લમને બી દુનિયાકે તમામ કામ કીયે હે. અપને પાખાને કો
બાતે હે તો વહા બેઠ નહીં રહેતે ઇસી તરાહસે^૩ દુનિયાં કા ઉપ-
યોગ કરનેકા હે અથ સાહબો દુનિયામેં ફસે રહેકે ખુદા વ રસુ-
લકો લુલ્લ બાના ન ચાહીયે ઓર અપની આકેબત બીગડને
દેના ના ચાહીયે દુનિયા થોડે રોઝકી હે ઓર દુનિયામ ભરા હુવા
દીલ રખના ના ચાહીયે. એક ચીજપર બહોત દીલ રખના ના
ચાહીયે જેસા કે સાદી સાહબ ફરમાતે હે મોવાશીક^૪ ઇસ
બેતકે —

(યચ્છેત)

લાજરમ્ મરદે આરક્ષે કામીલ,
ન નેહદ પુર હયાતે દુનિયા દીલ

મદ્ કામીલ ઓર આરક્ષ વોહી હે કે જો દુનિયામે ભરા
હુવા દીલ નહીં રખતા એક ચીજ બહોત ખાનેસે તુકસાન કર-
તી હે. સખખ માફકસર ખાના સોના એક ચીજ જ્યાહા ખાના
નહીં જ્યાહે ખાનેસે તુકસાન હોતા હે ખુદા વ રસુલકી બદગી
કરના ઓર દુનિયાકા કામકાજ કરના ફક્ત

(નઝમ)

નસો મુદલા અલી તુ રચેન સારી,
ઇખાદત હે ખુદાકે તજ ખ્યારી.
ઉમર થોડી પે કયુ મગફર હોતા ?
ચદર ગફલતકી ઓઢે હે કયુ સોતા ?
જહા ફાનીસે નાહક દીલ લગાતા,
ભલા ઉસદીનકા કયુ નહીં ખોદ ખાતા.
કે 'અસદીન આહ ! મલેકુલ મોત' આવે,
તુજે જામે કઝાર આકર પીલાવે,
અરે મુદલા તુજે કુચ્છ ભી ખખર હે,
કે આખીરશ તેરા મસકન^૩ કખર હે
ન તુ રહેવે સગા તેરા ન રહેવે,
અખસ મેરા મેરા તુ ફીર કયુ કહેવે ?
કહા આદમ કહા હબ્બા વ ઇદ્રીમ,

૧ મલેકુલ મોત=યમરાજ. ૨ કઝાર=મૃત્યુ ૩ મસકન=રહેલુ, ઠેકાણું.

કહા દાઉદ કહા નુહ ઝોર કહા સીસ.
 કહા હે આહ વો હાખીયો કાખીલ,
 જરા તુ સોચ અપને દીલમે બીરમીલ
 વો ઈબ્રાહીમ ખલીલુલ્લાહ કહા હે,
 વો ઇસમાઈલ ઝખી હુલ્લાહ કહા હે.
 કહા મુસા કહા ઈસા વ મરીયમ,
 જરા ઇસ ખાતકા કર દીલમને ગમ.
 કહાં હે વો રસુલે પાક એહમદ,
 કે જીનકા નામ નામી હે મોહમદ
 કહા હઝરત અલી મુશકીલ કુશા હે,
 કહા ઝોહરા વો ખીનતે મુસતુફા હે
 કહા હઝરત હસન હે દેખ અયે દીલ,
 કહા હઝરત હુસેન હે સોચ બીરમીલ.

મુફીદુલ ઈનસાન.

ફસલ ૪ ચોથી

બીચ બયાન “હેઝ” કે

કરે જો અમલ ઇસ નસીહત ઉપર, (હોહો)શિલ ઉસે કાયદે બેશતર,
 ઝોરતુકો લાજીમ કે જખ “હેઝ” આતા હે ઉચ વકત
 પાનીકા ઘોટા બરકર રખના ચાહીયે ચાતો પાની ઝોર
 કીસીકે પાસસે માગવેના ચાહીયે હાથ ધોયે બગેર પાનીકે
 ખરતનકો^૨ અડના ના ચાહીયે હાથ સાફ રખના ચાહીયે ઝોર

હાથ ધોયે બગેર રોટી વગેરા કુચ્છ ખનાના ના ચાહીયે એસી સફાઈકે સાથ જહાતક “હેઝ” રહેવે વહાતક રહેના ચાહીયે હાથ ધોયે બગેર પાનીકે બરતનકો અડનેસે ઓર ખાના વગેરા પકા-નેકા કરનેસે અગર ઘરમે’ ઓલીયા હોવે ઓર ઉસકો ખારા કોસ તક સુઝતા હોવે તો છે કોસતક હો જાતાહે ઓર એસા કરતે કરતે બીલકુલ અ ધેરા હો જાતાહે સખખ ઇન ખાતુકો સલાલના ચાહીયે. અગર ઓરત નાવાકેફ હોવે તો ઉસકો યે ખાતા સમજાની ચાહીયે યે લાઝીમહે મઠકે ઉપર.

મુફીદુલ ઇનસાન.

ફસલ ૫ પાયરી

ખીચ ખયાન રોઝકે

મોલા ફરમાતાહે,

યા ઐયો હલ લઝીના આમનું કોતેબા અલયકો સુખ સે યામો કમા કોતેબા અલલ્ લઝીના મીન કખલેકુમ લ અલલકુમ તત્ તકુના ઐયામમ્ માઅદુદ્દાત ફમન્ કાના મીન કુમ મરીફન અવ અલા સફરીન ફર્ફદ્દ તુમ મીન ઐયામીન ઓખર વ અલલ્ લઝીના યોતીકુ નહુ ફીફ્ યતુન તઆમો મીસકીન્ ફમન્ તતન્વા આ ખયરન ફહોવા ખયરૂન ફીફ્ વઅન તસુમુ ખયરૂલ લકુમ ઇનકુન તુમ તઆલમુન્

યાને અયે ઇમાનવાલો હુકમ હુવા તુમપર રોઝકા જેસા હુકમ હુવાથા તુમસે અગલુ પર શાયદ^૧ તુમ પરહેઝગાર હોજવ, કઈ દીન હે’ ગીનતીકે, ફીરજે કોઈ તુમમેસે બીમાર હો યા સફરમે^૨ તો ગીનતી ચાહીયે ઓર દીનુ’સે’ ઓર છનકો

તાકત હે તો બદલા ચાહીયે એક ફકીરકા ખાના શીર જો કોઇ
શોકસે^૧ કરે નેકી તો ઉસકો બહેતર હે ઓર રોઝા રખ્યો તો
તુમહારા બલાહે અગર તુમ સમજ રખતેહો.

લીખ્યા હે કે જળ હઝરત આદમ અલેહીસ સલામકો
જન્નતસે નીકાલે ગયે ચાલીસ રોઝતક ઉનુને ન કુચ્છ ખાયા
ન પીયા ઓર દોસો ધરસતક બગબર રોતે રહે ઓર સો બર-
સતક આદમ ઓર હવામે જુદાઈ રહી. ઓર તીનસો ધરસતક
આદમને શમકે મારે અપના સર ઉપરકો ન ઉઠાયા યુનુસ બીન
હુમાય વ અલકમા બીન મુરગદ કા કોલ નકલ હે કે અગર
દુનિયાકે તમામ આસુ ઉંકા હઝરત દાઉદઅલેહીસ સલામ કે
આસુઉંસે મુકાબલા કીયા જાય તો દાઉદકા આસુ જ્યાદા હોગા.
ઓર અગર હઝરત દાઉદ અલયહીસ સલામ કે આસુઉંકા તમામ
દુનિયાકે આસુઉંકા સાથ મીલાકર હઝરત આદમ અલયહીસ સલા-
મકે આસુઉંસે મુકાબલા કીયા જાય તો હઝરત આદમ અલય
હીસ સલામકા આસુ જ્યાદા હોગા, અલગરજ જળ હઝરત આ-
દમ અલયહીસ સલામકી તોબા કુબુલ હુઇ આપને બારગાહે^૧
ઇઝદીમે^૨ ઇલતેબકી^૩ કે યા ખુદાવ દે આલમ જીસ તરેહ મેરે

૧ બારગાહ=દરગાહ, દરબાર ૨ ઇઝદ=પરમાત્મા ૩ ઇલતેબ=પ્રા-
ર્થના દુઆ.

કલ્પકી^૧ તારીકીકો^૨ તુંને અપની રહેમતકે પાનીસે^૩ ધો દીયા
ઈસી તરેહ મેરે જીરમકી^૪ સીહાઇ કોબી^૫ દુર કરદે હુકમ હુવા
કે અયે આદમ તીન રોઝે ઇન તીનુ દીનુ મે રખજો જળ તેર-
વીકો રોઝા રખજો તો થાઇ^૬ બદન ઉનકા રોશન હો ગયા જ્યાર
ચોઉદવીકો દો થાઇ જ્યાર પંદરવીકો સારા બદન રોશન હોગયા.

હાસીલે કલામ મેરા ઇસસે ચે હે કે હજરત આદમ સપ્તી
ઉલ્લાહપર “ઝેયામેઝેઝ” કે ચાને હર મહીનેકી તેરવી ચોદવી જ્યાર
પંદરવીકે રોઝે ફરજ ચે

અળ મે^૭ ઇસ મુબારીક મહીનેકી ફજલત બયાન કરતાહું.
બાઇઓ જરા ગોરસે^૮ મુનો જ્યાર ઇસપર અમલ કરો.

સહીહેનચે અબુ હરીરાસે^૯ રીવાયત હે કે હજરત ને ફરમાયા
જીસને રમઝાન કે રોજે ઇમાન કે સાથ જ્યાર સવાબકે વાસ્તે
રખજે ઉસકે કુલ ગુનાહ બક્ષ દીયે બાઇગે મગર લોગુ કે ડરસે^{૧૦}
યા દીખાને મુનાને કે વાસ્તે નહો જળ રમઝાનકી પહેલી રાત
હોતીહે તો શયાતીન^{૧૧} જ્યાર શરકસ જીન^{૧૨} જંજીર મે^{૧૩} જકડે
બતેહે જ્યાર દોજખકે^{૧૪} ફરવાજે બધ કીયે બતે હે પસ ખુલા
નહી રહેતા ઉસમે સે^{૧૫} જ્યાર પુકારતા હે પુકારનેવાલા અયે ખેર^{૧૬}
કા તાલીબ યાને નેકી જ્યાર સવાબકા હુડનેવાલા આગે બદ જ્યાર
અયે શરકા^{૧૭} તાલીમ^{૧૮} યાને ખુરાઈકા ઇસાહા કરનેવાલા ઠેરબા
જ્યાર અલ્લાહકે આબાહ કીયે હુવે બદહે આગસે યાને અલ્લાહ

૧ કલ્પ=દીલ, હલ્ક ૨ તારીકી=કાળક ૩ જીરમ=શરીર. ૪ સીહા-
ઈ=કાળક ૫ થાઇ=નીજે બામ ૬ શયાતીન=શૈતાનો. ૭ શરકસ=મદમાસ,
મસ્તીખોર. ૮ જંજીર=ખેડી. ૯ દોઝક=નર્ક. ૧૦ ખેર=સારા ફત્ત. ૧૧ શર-
ખુરાઇ ૧૨ તાલીમ=આહનાર

તજાણા ઇસ મુઆરીક મહીનેકી ખરકનસે' બડોત બહુ'કો દોઝ-
ખમે આબદ કરતાહે શાયદ^૧ તુંભી ઉનહીં મેસે' હો ફરમાયા
આ હજરતનેકે જનતકે આઠ દવા'ગે હે ઉનમેસે એકકા નામ
જ્યાન હે ઉસમે સીવાયે રોબદ'રૂકે કીસીકા ગુજર નહોગા.

ભાઇયો યે વો મહીના હે જીસમે ઇમાનવાલુ કા રીઝક
જ્યાદા કીયા જતાહે યે સખકા મહીનાહે ઝોર સખકા સવાખ
બહેશત હે યે ગમખવારીકા મહીના હે જીસને રમઝાનમે રોબ
દાર કો રોઝા ઇફતાર કરાયા ઉસકે લીયે ગુનાહુકી બક્ષાયસ^૨
ઝોર દોઝખસે આઝાદીકા સખખ હોતાહે ઝોર ઉસકો ભી
રોઝાદારકે ખરાખર સવાખ હોગા^૩ ખીલા ઇસકેકે રોઝાદાર કે
સવાખમે કુચ્છ કમહો યાને રોઝાદારકો તો ચપને રોઝેકા પુરા
નવાખ હી હે ઇફતાર કરાનેવાલે કો ભી ઉતનાહી સવાખ અલગ
મીલેગા અયે ભાઇયો ઇસ મહીનેકી યે ફજલતહે, ઝોર અગલી
ઉમ્મતુકે રોઝેસે હમારે રોઝેકે સવાખ બડા હીયે ગયે ઝોર અગલી
ઉમ્મતુપર ખાજ જો 'મુશકકતે થી વો ઇસ શરીયતે મોહ મહીયા
સ૦ લ૦ અ૦ મે આસાનીકે લીયે ઉઠાદીં ગઇ વો આસાનીયુ'કો
ભી સુન લીજીએ અગલી^૪ ઉમ્મતુમે ખા પી કર જો લોગ રાતકો
સોતેથે તો ફીર ઉઠકર ખાતા પીતા બયજ^૫ નહીંથા ઉસી વખતસે
રોઝા હો જતા થા હમારી શરીયતમે' ભી પહેલે યેહી હુકમથા
ફીર ખુદાવહે આલમને આસાન કરદીયા કે સહર^૬ તક ખાઝો
પીઝો, અગલી ઉમ્મતુપર રોઝેમે ખાત ચીત કરનાભી બીલકુલ
હરામ થા ઝોર જીસ તરહ ખાનેપીનેસે' રોઝા દુટતા હે વેસાહી

૧ શાયદ=કદાચ ૨ બક્ષાયસ=છુટકારો ૩ ખીલા=સીવાય ૪ મુશ-
કત=દુખ ૫ ઉમ્મત=શીખો ૬ બયજ=ચોખ ૭ સહર=સવાર.

ખોલનેસેંભી રોઝા હુટ જતાથા હમ લોગુ સે યે તકલીફ ઉઠાદી ગઈ, ઈજમત હે કે કુચ્છ મુજબકા^૧ નહો ખોલો ચાલો અપની જરુતું ઓર હાજતું કે મુતઅલક બાયજ તોરપર ખૂબ ખૂબ ખાતે કરો બલકે ચુપચાપ રહેનેસે મના ફરમાયા હે અલબત્તા યે ફરમાયા કે જુઠ ન ખોલો બીખત^૨ ન કરો ગાલીયા ન બકો ખીલાફ ખાતે ન કરો કે ઈન સબસે રોઝા અકારત ઓર સવાબ ખાતલ હો જતાહે જુખારીકી હદીસમે વારીદ હુવા હે કે જો કોઈ જુઠ ખોલના ન છોડે ઉસકા ખાનાપીના છોડના અકારત હે લાઈયો અલલાહ તઆલા હમ લોગુ પર રહેમ ફરમાય એસા ન હો કે ઈન ખાતુકે સબબસેં દીનબરકા ભૂકા ખ્યાસા રહેના હમારા અકારત બાય.

અયે સાહબો જબ તુમ ઈન આસાનીયુકે ઓર ઇસ મુખારીક મહીનેકી ફજલતકો સુન ચુકે તો ચાહીયે કે તુમ ઓર હમ સબ રોઝે રખો ઓર અલ્લાહકે ખાસ ઓર ફરમા બરહાર બ દે હો બાય.

(નઝમ)

કરો શોકસે લાઈયો રોઝા નમાઝ, કે રાજી રહે તુમસે વો બેનયાઝ.
શરીયત મોહમદપે કાયમ રહો, ખીલાફ પંચમ્બર ન હરગીજ ચલો.
કરો કામ વો જો નખીને કીયે, વકુરઆમેં જો હક્કને ખતલા દીયે
ચલોગે અગર તુમ જો ઉનકે ચલન, તો જન્નત મીલેગી તુમે બનેમન
ખીલાફે પચમ્બર કસે રાહ ગુજાહ કે હરગીજ બ મનજીલ ન ખવાહદ રસીદ.
યે બીરમીલકી હે આરજુ^૩ અયે ખુદા, રહુ શરએ એહમદપે કાયમ સદા.

મુફીદુલ ધનસાન.

દસલ ૬ છઠ્ઠી.

બીચ બયાન ફળાયત દુરુદ શરીફકે.

(ગઝલ)

ખમોશ બેઠેહો કયા મામીનો દુરુદ પઢો,
 શફીયે^૧ શેઝે જાઝા પર^૨ પઢો દુરુદ પઢો,
 જહાકી^૩ હોજે તલબ તાલીબો દુરુદ પઢો,
 બહેશત^૪ પાવગે અયે સાહબો દુરુદ પઢો.
 સુનો હબીબે ખુદાકી અગર મહોબત હે,
 સુનો જનાબ કે જબ નામકો દુરુદ પઢો;
 શરીએ હશ્રકી મદહત^૫ સુનો દુરુદ પઢો,
 ઈધર ઉધરકી નખાતે કરો દુરુદ પઢો.
 તમામ અસ્મમે ખુશબો મલો દુરુદ પઢો,
 મશામે^૬ જાકો મોઅત્તર^૭ કરો દુરુદ પઢો,
 યે કોન બઝમ^૮ હે કીસકા હે અક લુતર^૯ યહા,
 અદબસે^{૧૦} બેઠો અદબસે^{૧૧} ઉઠો દુરુદ પઢો

ઇરશાહ ફરમાયા આ હઝરત સબ અબ લબ ને કે જો કોઇ
 મુજબર એક મરતબે દુરુદ શરીફ પઢતા હે મેરા પરવરદીગાર
 દસબાર ઉસપર રહેમત લેજતા હે. રીવાયતહે હઝરત અબુબકર
 સીદીક રહી સે આપ ફરમાતે હે કે જેસે આગમે લોહા ડાલને સે
 ઉસકા મેલ દુર હો જાતાહે ઇસી તરેહ દુરુદ શરીફકે પઢને

૧ શફી=શફાઅત કરનાર ૨ શેઝેજાઝા=અદલાનો દીવસ, હશ્ર, મહે
 શર ૩ જહા=દુનિયા ૪ બહેશત=સ્વર્ગ, જનત ૫ મદહત=તારીફ, પશંસા.
 ૬ મશામ=દીમાગ, મગજ ૭ મોઅત્તર=ખુશબોવાળુ કેરુ, ૮ બઝમ=સભા.

वालेके गुन्हा^१ नेस्तो^२ नाथुह हो जाते हैं और हद्दीस शरीफ में
आया है के जो कोछ दुइह शरीफ महोमत से लेने पुछके हथी
थ पर तो बाजुथ हो चुकी शकामत^३ उसकी आ हजरत स०
ल० अ० पर और नज्दाक होमा वो शफ्स मेदानमें हथ^४
के साथ हजरत स० ल० अ० के जन्नतमें और हद्दीसमें आया
है के जो कोछ दुइह पढताहै हजरत स० ल० अ० पर तो
हजरत स० ल० अ० तमाम उसके कारोबार के मुतवल्ली और
वकील होगे हथ और हीसाथ और वज्त तोलने भीजानमें^५
आमावके^६ और यलने पुल सरात पर के और सथ गुन्हा उसके
भक्षवाधगे और उसको जन्नतमें दाभील करवाधगे जो कोछ
दुइह पढता है हजरत स० ल० अ० पर तो भरकत होताहै
अल्लाह तआला उसके तमाम माल असमाथ और ओलाहमें
योथी^७ पुरत तक और हद्दीस शरीफमें आयाहै के जो कोछ ह-
मेशां दुइह शरीफका वीई^८ करता है उसको नज्जत देमा अल्लाह
तआला इक और इका^९ और तमाम आइत^{१०} होनी व हुनीय
वीसें और दुश्मनु के शर^{११} और सज्जतीयु से हुनियाकी और
सकरातके^{१२} होलु^{१३} से और रोजे कयामत को नज्जत पावेगा और
हद्दीस शरीफमें आयाहै के जो कोछ हजरत पर दुइह पढताहै
उसी वक्त मलायका^{१४} हजरत स० ल० अ० की मज्जसमें
जाके अज^{१५} करते हैं के या रसुलुल्लाह इलाना सफ्स या इलान-
नी औरत दुइह लेजते है और सलाम लेजते है आप पर

१ गुन्हा=पाप २ नेस्त=भरी जवु ३ शकामत=शीकरस ४ हथ=
महा प्रलय. ५ भीजान=तराजु, तान्पा ६ आमाव=कुर्यो ७ पुरत=पेदी
८ वीरह=महावरी ९ इक और इका=भावा पीतानी तजी १० आशत=
हु.भ ११ शर=सुराह १२ सकरात=मृत्यु वजतनी हावत. १३ होलु=डर,
हड्डित. १४ मलायक=देवता.

ઐર રોજ બ રોજ^૧ મહોબત અલ્લાહ તઆલા કી ઉસપર ઐર
આ હઝરત સં લ૦ અ૦ ઐર મલાયકા ઐર દુનિયામે સખ
મુમલમાનુ કી બલકે સગ મખલુકકી^૨ જ્યાદા હોતી જાતી હે ઐર
રક્તા રક્તા^૩ અચારત જનાબ સરવરે કાયનાત સં લ૦ અ૦
કી હાસીલ હોતી હે ઐર મીઝલીસ શરીફમે દાખીલ હોતાહે
ઐર હદીસમે આયા હે કે જે કોઇ વીરદ રખના હે દુરૂદ શ-
રીફકા તો અલ્લાહ તઆલા મના કરતા હે કીરામનકાતેમીન કો^૪
ઉસકે ગુનાહ લીખનેસે

યા અખી ફતયલ દુરૂદ શરીફકે માલુમ કરનાકે ફાયદે
દુરૂદ શરીફકે પઢનેમે બહોતહે વલે યા મુખતસર કરકે લીખે હે
તો ચાહીયેકે હરખાસો આમ વીહ^૫ દુરૂદ શરીફકા કરે ઐર અ-
લ્લાહકે મકબુલ ઐર ખ્યારે બદુમે શરીફ હો અય સાહબો યે
વો દુરૂદ શરીફ હે અસકે લીયે અલ્લાહતઆલાને ફરમાયાહે
આયતે કરીમામે.

ઇનઅલ્લાહા વ મલાયકે તહુ યો સલ્લુના અલ્લન નખીયે યા
ઐઇયોહલ લઝીના આમનુ સલ્લુ અલ્લય હે વ સલ્લેમુ તરલીમા-
(તરજુમા) તહકીક અલ્લાહતઆલા ઐર ઉસકે ફરીશતે દુરૂદ
લેજતેહે ઉપર નખી સં લ૦ અ૦ કે અયે ઇમાનવાલો દુરૂદ
લેજે ઉપર નખી સં લ૦ અ૦ કે ઐર લેજે તુમ સલામ લે-
જના પસ જખ અલાહ તઆલાને હુકમ દુરૂદ^૬ પઢનેકા હઝરત
પર ફરમાયાહે અપને બદુકો તો લાજીમ ઐર વાજીબ હુવા

૧ રોજનરોઝ=દીવસે દીવસે ૨ મખલુક=પેદા કરેલી ચીજો. ૩ રક્તા
રક્તા=વર્ષમે ધીમે ૪ કીરામનકાતેમીન=સારા નરસા કૃત્ય લખનાર દેવતા.
૫ દુરૂદ=પ્રાર્થના. ૬ કુદસી=દેવતા

સખ ઈમાન વાલું પર હુરૂદ શરીફ આ હઝરત સ૦ લ૦ અ૦ પર
બા શોકે દીલ પટે

(નઝમ)

હિસ શહે અરહો સમાં પર અયે મીયા, લેજતા હે રબ હુરૂદ આર કુદસીયા,
તુમલી લેજો હિસયે બસ હરદમ હુરૂદ, તા કે વો રહેમત કરે તુમ પર વહુદ.
રાતદીન આહુ પહેર શામે શહર, પદ દરદા તુ નખીપર અય ઉમર.

મુફીદુલ ઇનિસાન.

ફસલ સાતવી

ખીય બયાન મેરાજ શરીફકે.

(ગઝલ)

ખુદા રૂખસે^૧ પરદા ઉઠાતા હે આજ,
મોહ મદકો જલવા^૨ દીખાતા હે આજ,
દીખાતા હે કયા મરતબા કુર્બા^૩કા,
કે ઝાનુ^૪ બ ઝાનુ ખીકાતા હે આજ.
ઉધર બે નયાઝી ધધિર નાઝ^૫ હે,
ખુદા અપની ચાહત દીખાતા હે આજ,
મુખારીક હો અયે આસીયો^૬ હર મુન્હા,
શક્રાઅતકા મોઝદા^૭ સુનાતાહે આજ
હબીબે ખુદા અશરફ^૮ અખીયા,
મુખારીક હો મેરાજ પાતાહે આજ,
વો મતલુબ તાલબ હે જીસકા ખુદા,
અજબ શાન શોકતસે જતાહે આજ

૧ જલવા=દીદાર ૨ કુર્મ=નજદીક થવું ૩ ઝાનુ=પુટલું, સાથળ.
૪ નાઝ=મે પરવાધના આગા, લાડ, પ્યાર. ૫ આસી=મુન્હેગાર. ૬ મોઝદા=
પૂજાખયર. ૭ અશરફ=પુર્ગ. ૮ અ માણસ, બહો માણસ, શરીફ

નસીમ^૧ સખા^૨ દમ છુરાકે^૩ જના,
 સવારી કે હઝરતકી આતા હે આજ,
 ફલક^૪ અઝ રહે ફખરે ઝેરે કદમ,
 સરે ઇન્જ અપના ઝુકાતા હે આજ.
 ન કયું ફખ^૫ હો અશકે ફશ^૬ પર,
 કદમ આપકા ઉસપે બતા હે આજ.
 ખખર આમદે મુકદમે પાકકી,
 ફરીશતુ કે ખાલીક મુનાતા હે આજ.
 કરો ખુદકો^૭ જલ્દ આરાસ્તા
 કે સરહાર જતકા આતા હે આજ,
 ખુસીસે^૮ યે ખુલા હે ખાગે ઇરમ.
 નહીં અપને જામે સમાતા હે આજ,
 ઇલાહી યે આશક તેરે સામને.
 પયે અફ્વ^૯ તકસીર^{૧૦} આતા હે આજ

જાનો તુમ અયે તલખખારાન ઇનાયતે એહમદી વ અયે
 ખવાહાન^૧ શક્રાઅને મોહમદી કે જખ પચાસ ખરસ તીન મહી-
 નેકી ઉમર દોનુ જહાકે રહેખરે મઝહરે બતે કીચીયા ખાતે મુલ
 અખીયા હામીયે^૨ ઇનસોબ માલીકે કોના મકા^૩ શાફયે ય
 વમે હીસાબ શાહ આલી જનાબ હઝરત મોહ મહ મુરતકા
 એહમદે મુજતબા કી હુઇ આપકી સવારી ખડે શાનો શોકતસે

૧ નસીમ=કડી હના. ૨ સખા=પરોઢીખાતી પૂર્વ દીશા તરફથી આ
 લતી લહેર ૩ છુરાક=ઘોડા જેવું જનવર ૪ ફલક=આકાશ ૫ ફખ
 ફખર કરવું, ફુલવું. ૬ ખુદ=જત, સ્વર્ગનું નામ ૭ અફવ=પક્ષમ
 ૮ તકસી=ભુલ ૯ ખવાહાન=યાદનાર. ૧૦ હામી=મદમાર. ૧૧ કોનામકા
 મગમી આસમાન

અર્થપે^૧ ખુલવાઇ ગઈ રીવાયત મશહુરહે કીતાબુ મે મજકુર હ
કે માહે રજબ-કી સત્તા ઇસવી^૨ શબ્દ-કો આપકો મરતબયે
મેરાજ મરહમત^૩ હુવા ખલઅતે^૪ શરફરાજી^૫ ઇનાયત હુવા.
ફરીશતા મોઅઝઝમે મુકરરમ^૬ બ હુકમે રખે જલીલ સત્તર
હબર ફરીશતોકો લેકર આપકે દોલતખાનેષર આયા ઓર
એક ખુરાફ બક^૭ ખીરામ^૮ મુરસા લગામ સાથ લાયા. આપકો
ખવામિ ઇસતેરાહત મે^૯ મસફૂફ પાયા આ હઝરતકો જગાના
ખીલાફે અદબ જાના આખીર જીખીલ અલયહીસ સલામને
બહુકમે ઇલાહી અપના મુહ પાયે^{૧૦} મુબારીક કો લગાયા. ઓર
ઇસતરેહ આજીઝાના કલામ ઝખાયે લાયા.

(ગઝલ)

દરપે જીખીલ ખડેહે^૧ શહે અનવર જાગો,
જાગો મહેબુબે ખુદા શાકીએ કવસર જાગો.
પેશવાઇકે લીયે આતે હે જીખીલે અમીન,
વારસે ખુલદે ખરી^૨ રોનકે મહેશર જાગો.
દાફે રજે ગુનાહા વ શફીયે^૩ મહેશર,
રાહતે જાનો જાગર હામીયે^૪ અકળર જાગો.
આપકી જાતસે હોવેગા મુનવર ઇસલામ,
અયે મેરે હાકમે હીન સાહબે લશ્કર જાગો,

૧ શબ્દ=રાત ૨ મરહમત=ઇજ્જત આપવામા આવી, મહેરબાની કર-
વામા આવી ૩ ખલઅત=પાસાક ૪ શરફરાજ=કયા, મોટા, મહાન ૫
મુકરરમ=જેના ઉપર મહેરબાની કરવામા આવી હોય તે ૬ બક=નીજળી
૭ ખીરામ=ચાલ ૮ ઇસતેરાહત=આરામ. ૯ પા=પગ ૧૦ ખુદેખરી=
શુશોભિત સ્વર્ગ. ૧૧ શફી=સફાઅત કરવાવાળા ૧૨ હામી=મદદ કરવાવાળો.

તુમકો ખાલીકને ખુલાયા હે બ લુકો ઇકરામ,
 અયે મુસાશીર શમે મહેરાજકે રહેખર^૧ જગો
 આયેહે હુરો^૨ મલક^૩ દરયે કદમ ખોસીકો,^૪
 મેરે આકા મેરે મોલા મેરે સરવર^૫ જગો,
 મલતે જીખીલ અમીન તલતુપે આખે અપની,
 તુરે હક્ક તુરે નખી તુરે પયખર જગો
 ગલખયે કુકકો^૬ આલમસે મીટાને વાલે,
 ખુત શીકદ^૭ કીલઆ શીકદ વાલીયે ખયખર જગો.
 કીશતી^૮યે ઉમ્મ હુમ મોજે ગુનાહુમે ગરીક,
 અયે મેરે બહેરે^૯ શકાઅતકે સનાવર જગો.
 અશપર આપકે દીદારકા રખ^{૧૦} હો મુશતાક,
 નીલકે માતે મેરે જામયે અતહર જગો
 અજ^{૧૧} બાદલકી યે હે શેહકા ગુલામાને ગુલામ,
 હામીયે દીન મહદ હુદરો શકુદર^{૧૨} જગો

પસ જખ આપ બેદાર^{૧૩} હુવે ફરમાયા જીખીલ અલયહીસ
 સલામને આ હઝરત સ. લ. અ. સે કે ખુદાવ દે કરીમો રહીમને
 આપકો દરબારે ખાસમે તલમ ફરમાયા હે આજ આપકી મેરા-
 જકી રાત હે આ હઝરત સ. લ. અ. ફરમાતે હે કે જખમે
 અપને બીસ્તર સે ઉઠા તખ હઝરત જીખીલ મુજે ચશમએ^{૧૪} ઝમ-

૧ રહેખર=મોમીયા ૨ હુર=દેવાગતા ૩ મલક=દેવતા. ૪ દગ=દરવા-
 જો. ૫ કદમખોસી=ચર્ણુ ચુખન. ૬ સરવર=સરનાર ૮ ખુતશીકદ=મુર્તિખં-
 ડન કરનાર ૯ કીશતી=નાવ, જ'ઝ ૧૦ ખહેગ=સાગર, નદી ૧૧ રખ=પર-
 મેશર. ૧૨ શકુદર=સૈન્યનો કતન કરવાવાળો, પહેલવાન ૧૩ બેદાર=અચૂત.
 ૧૪ ચશમએ ઝમઝમ=એ નામનો કુતો

ઝમકે કરીય^૧ લાચે મેને ફેરન આખે^૨ ઝમઝમ સે^૩ વુઝુ કીયા
 જોર દો રકાત નમાઝ પઢી જખ હરે મસજીદ તક આયા દેખા કે
 એક પુરાક જિંટસે છોટા જોર દરાઝ ગોપસે^૪ બઝાહે ચેહરએ
 જેખા ઉચકા ઇનસાનકી તરહ થા જીખીલને કહા અચે હખીખીલાહ
 ઇસ પુરાકપર આપ સવાર હોજીએ આપ ઉસે દેખકર રાને
 લગે ખતાબ^૫ આયા કે અચે જીખીલ તું હમારે મહેબુબસે
 પૂછ ચે વકત અચથો કામરાનીકા^૬ હે યા મલાલો અ'દોહ પદે
 શાનીકા ? આ હઝરત સ. લ. અ. કહેને લગે અચે જીખીલ
 અલયહીસ સલામ આજ મુઝે ખલઅતે સરફરાઝી મરહમત હુવા
 ખાલીકે અકબરને પાસ ખુલાયા પુરાક સ્વારીકે વાસ્તે આયા આહ !
 કયામતકે દીન મેરી ઉમ્મીતકે લોખ અપની અપની કબરૂસે^૭ ન'ગે
 બૂકે ઉડીંગે જોર હાથ બેકસીકા^૮ ફેલાય ખોઝ ગુનાહા ઊઠા સર પર
 લીચે હુવે ચે પત્થાસ હઝાર બરસકી રાહ પુલસરાત જોર તીસ
 હઝાર બરસકી રાહ કયામતકો કચુકર તય કરીંગે ખતાબ આયા
 કે મહેબુબ મેરે^૯ આપ કુચ્છ ઇસકા ગમ ન ફરમાવે જેસા કે
 પુરાક આજ હરે દોલતપે આપકી સવારીકે વાસ્તે લેખા હે વેસે હી
 આપકી ઉમ્મતકી સ્વારીકે વાસ્તે એક એક કપ્રપર ઇલાહીદા
 ઇલાહીદા લેખુંગા જખ ચે ખતાબ આપને સુના બહોત ખુશ
 હુવે જોર શીજહચે શુક અદા કીયા જખ આપ પુરાક પર સ્વાર
 હોને લગે પુરાકને કુદના શરૂ કીયા જીખીલ અલયહીસ સલામને
 કહા ચે કયા ! બેઅદ બી જોર શુસ્તાખીહે અગર પહેછાનકી આખ

૧ કરીય=પાસ. ૨ આખ=પાણી ૩ ખતાબ=ખોલ, કહેણ ૪ કામરાં
 =જેની આજ્ઞા પુરી થઈ હોય તે ૫ બેકસી=નાયારી ૬ રાહ=રસ્તા.
 ૭ મહેબુબ=પ્રિય.

રખતાહે તો પહેછાન તખ ખુરાકને કહા કે કયામતકે દીન થકી-
 ઉલ મુઝનખીન્ ચેહી હોગે છપ્રીલને કહાકે હા. તખ ખુરાક
 ઝુક ગયા ઝોર કહા કે સવાર હોછયે યા ખતમુલ મુરસલીન્^૧
 લેકીન અર્જ મેરી કુખુલ કીછયે આપને ફરમાયાકે વો અર્જ અ-
 પની યયાન કર તખ ખુરાકને અર્જ કીયા કે યા રસુલે ખુદા
 શાફયે રોઝેજા^૨ મેરી અર્જ ચેહીકે કે કયામતકે દીન મુજસે
 ખહેતર ખહેતર ખુરાક આપકી ફવારીકે વાસ્તે આધગે ઉમેદવાર
 હું કે ઉસવકતખી આપ મુઝીકો પસંદ ફરમાય આપને અર્જ
 ઉસકી કુખુલ કી લીખા હે કે જખ આપ ખુરાક પર સવાર હુવે છ-
 પ્રીલ અલયહીસ સલામને લગામ પકડી મીકાઇલને રકામ થામી^૩
 ઈસરાફીલ આપકે કપડે સંભાલને લગે ફરશતુકી ફોજ આગે
 પીછે દાહને ખાયે સાથ હુધ ઝોર ખુરાક આપકો લેકર બેતુલ
 મુકદ્દસ^૪ ફસકી જાનીખ રવાના હુવા.

(કસીદા)

ફલક^૧ પર ચોરહે ખરપા રસુલુલ્લાહ આતેહે,
 હરેક અર્શિયેહી કહેતા રસુલુલ્લાહ આતેહે
 જમાલે પાક હેખો ચલકે અપને ફપ્ર બેટેકા,
 કહા આદમને અયે હવ્વા રસુલુલ્લાહ આતેહે.
 ખીછાવો ફશ^૨ આપુકા તસદ્દુક જાનો દીલસે હો,
 ચે બોલા બોલ^૩ હુરકા રસુલુલ્લાહ આતે હે

૧ ખતમુલ મુરસલીન=જેના ઉપર પેગમ્બરી ખતમ થઇ હોય તે.
 ૨ રોઝે જા=કયામત ૩ ખહેતર=સારા ૪ થામી=ગ્રાહી, ધ્રુવી. ૫ બેતુલ
 મુકદ્દસ=જેરસલેમ ૬ ફલક=માકાશ ૭ ફપ્ર=ખુદગુર્ગિવાળો ૮ રર્જ=મી.
 હાત ૯ ગોલ=સમુહ, ટોળી

નો આયે બેહેરે ઇસતકબાલ આમદકી ખખર સુનકર,
 તો કયા ઇન્દરીસ ને દેખા રસુલુલ્લાહ આતેહે.
 નો થે દીદારકે મુશતાક યુલુકી ખખર સુનકર,
 ચે ઇહેતે થે હીલે ચયેદા^૧ રસુલુલ્લાહ આતેહે.
 તજલ્લી તુરપર દેખી નો થી વો દેખલો ઇસદમ,
 કહા જુબ્રીલને મુસા રસુલુલ્લાહ આતેહે
 ખલીલુલ્લાહકો ભી યે ખખર જુબ્રીલ કર આયે,
 કે સખ મખલુક કે મૌલા રસુલુલ્લાહ આતેહે
 જુલા^૨ દેતેહે મુરદુકો ગુલામાને ગુલામ ઇનકે,
 જુયારત કરલો અયે ઇસા રસુલુલ્લાહ આતેહે
 મલાયક હુરો ગીલમાં અખીયા બોલે જેહે કીસ્મત,
 ફલક પર જખ હુવા ચચી રસુલુલ્લાહ આતેહે.
 શક્રાઅત કી ઇન્જાત લેકે જખ આવીંગે મહેશરમે^૩
 ગુન્હેગાર મે^૪ ગુલ^૫ હોખા રસુલુલ્લાહ આતેહે.
 ચેહી મીલાહકી મેફીલ નો દેખી ચરમ^૬ ખાતનસે,
 તો મદાહે^૭ હીઝી^૮ બોલા રસુલુલ્લાહ આતેહે.

રીવાયતહે કે જખ આપકી સ્વારી પહેલે આસ્માન પર
 પહોંચી આપને હઝરત આદમ અલયહીસ સલામ કો દેખા જુબ્રીલ
 અલયહીસ સલામને કહા યે તુમારે ખાપ આદમ અલ-
 યહીસ સલામ હે ઇનકો સલામ કરો આપને સલામ કીયા
 હઝરત આદમ અલયહીસ સલામ ને ખુશ હોકર હુઆ

૧ શેદા=દીવાના. ૨ જુલા દેતેહે=જવતા કરે છે ૩ ગુલ=પોકાર, ખૂન.
 ૪ ચરમખાતન=ગુનાચક્ષુ. ૫ મદાહ=પ્રશ્ન સા કરનાર, તારીફ કરનાર. ૬
 હીઝી=ગમગીન.

દી. પણ આપ ઇસી શાનો ચોકતસે' ચલે જાતે થે પેઝ-
મગરૂં ઓર ફરીશતુ'સે' મુલાકાત કરતે હુવે શીદ્ર તુલ મુન
તહા તક પહોંચે રૂહુલ અમીન ને કહા યા રસુલુલ્લાહ સ. લ. અ.
ઈસ સે આગે મેરા મકદુર નહીં કે આપકે સાથ ચલું.

(અંતર)

અગર બાલબર યાસે' આગે ચલુ, ફરોગે તજદલાસે બિલકુલ જલું.

જબ નરકે જહાનમે પહોંચે ખુરાહ લી ચલનેસે રહે
અયા ઓર રફરફ સ્વારી કે વાસ્તે હાજર હુવા ઉસપર સ્વાર હોકે
બહોતસે પરહેતયે કીયે જબ એક પરદા બીવ અશુ'કે બીચમે'
રહા રફરફથી ગાયબ હોગયા. તબ આપ જબરાયે ઉસવકત
હજરત અબુબકર સીદીક રહીં કીસી આવાજ આઈ કે તસદ્દી'
રખો યા રસુલુલ્લાહ અબ હકક તઆલા રહેમતે ખાસ
લોજેગા ઉસ આવાજકે મુનનેસે' ખાતીર જમા હુધ બાહ ઉસકે
હુકમ હુવા યા મોહમદ સ. લ. અ. મદનો મીઘી ઇસી તરહ
પરવરદીગારે આલમને હજાર બાર ફરમાયા ઓર હર બાર હજ-
રત સ. લ. અ. કે તરફી હુધ ચહાં તકકે પરવરદીગાર કા
હીદાર હાસીલ હુવા બાહ ઇસકે ઇશાહ હુવા અયે મોહમદ
કયા ચાહતા હે અજ' કીયા મતાહી ઉમ્મતકે ફરમાયા સત્તર
હજાર તેરે લીયે બક્ષે ઓર કયા માગતા હે અજ' કીયા ખુદા-
વંદા ઉમ્મતકે ફરમાયા સત્તર હજાર ઓર બક્ષે ઓર કયાતલબ
કરતાહે આપને અજ' કીયા પરવરદીગાર ઉમ્મતકે ખતાબ હુવા
સત્તર હજાર ઓર બક્ષે રાવી લીખતા હે કે સાતસો બાર ચેહી
ખતાબ. હુવા ઓર કયા ચાહતાહે ઓર ઇસ શકીયે ઉમ્મતને

યેહી અજ્ઞ^૧ ક્રીયા કે ઇલાહી ઉમ્મતકો જબ કુલ મતાલીખ પુરે હો ચુકે. તખ બહેશત કે દેખનેકા હુકમ હુવા આપનેખ મુજબ હુકમ રખે બારીકે^૨ બહેશત ક્રી શએર કી રીદવાનને^૩ ખૂશ હોકર હરેક મકાન દીખાયા આપ ઉસે દેખકર ખુદાવંદે કરીમ કા શુક બજલાયે ખવાબએ આલમ સ. લ. અ. દોલતે વીસાલસે માલા માલ હોકર હરમ મહોતરમ મે તશરીફ લાયે દેખાતો જંજરે હુઝરા બ હસ્તુર હીલવીહે ઓર ખીસ્તરે ખવાબ ઇસી તરફ ઝરમ હે અલસુસખા^૪ સખસે^૫ મહેરાજકા હાલ બયાન કરમાયા પહેલે યાર ગાર અખુબકકર સીદીક રહીં અનહો ને કહા સદકતો યા રસુલુલ્લાહ યાને સમયે હો અયે રસુલ ખુદાકે ખતાબ સીદીક અકબર કા પાયા ઓર અખુજ હેલ ને કહા કઝબત^૬ વો જીદીક^૭ મશહુર હુવા ઓર જીસને સુના ફરફ પઢા:—

અલ્લા હુમ્મા સલ્લેઅલ્લા સૈયેદના મોહમદી વ્અલ્લા આલે સૈયેદના મોહમદીન્ વ બારીક વ સલ્લીમ.

સુધીદુલ ઈનસાં હુવા અખ તમામ,
પઢો તુમ નખીપર ફરફો સલામ.

૧ બારી=પરમેશ્વરનું નામ છે રીદવાન=જનતના દારોગા. ૩ અલસ સખા=સવારખાં. ૪ કઝબત=જુદા છે તમે એવું કહેવું. ૫ જીન્દીક=એ ઈમાન.

ખીરમીલ કાવ્ય.

બાબ સરસમ.

ગુલઝારે અનવર

એક અર્ઝ.

હમદો સના ઉસ ખુદાવદે ઝમીનો ઝમા માલીકે કોનો
મકા^૧ કી કયુકર હો સકે જબ હદીસ શરીફમે^૨ ઇસતરાહ આયાહે
કે લા ઉહસી સના અન અલયકા અનતા કમા અસ નયતા અલા
નફસેકે ઝોર નાઆત ઉસ સરવરે આલમ ફખરે આદમ હઝ-
રત મોહમદ સ. લ અ રમુલ મકબુલકી કયુકર અદા હો કે
જીસકી તારીફ ખુદ ખુદાએ દો જહાન કરતાહે ઝોર હદીસ શરી-
ફમે^૨ વારીદ^૨ હે લૌલાક લેમા ખલક તુલ અફલાક.

અમાબાદ યે ફકીર હકીર સરાયા તકસીર ઉમર મીયાં

૧ કોનોમકા=જમીન આસમાન ૨ વારીદહે=આબુ છે.

વલ્લ હસન મીયાં સાકીન કર્યે કલોલ અર્જ કરતા હે કે
જળ મરહુમ મુલ્લાં દોસ્તમોહમદ મીયાં સાહબ મએ
તખલ્લુસ બ “ખીસ્મીલ” ને ઇન્તેકાલ ફરમાયા. આપકી
ચંદ કીતાબા મેરે હાથ આઈ ઉસ્મે એક નોટથી જુસ્મે નીહા-
યત મુફીદ જોર દીલકશ અલવદાયે થી જુસકે મુસત્રનીફ કાજી
અનવરમીયાં સાહબ ખીસલ નગરીકે સો વે અલવદાયે ઇસ
“ખીસ્મીલ કાવ્ય”મે ઇસ ગરજસે કે ફાયદા ખાસ જોર
આમ ઉઠાવે જોર ઇસ ખાકસારકો દુઆએ ખેરસે ચાદ ફરમાવે
દાખલ કી ગઈ જોર નામ ઇસ રીસાલેકા “ગુલઝારે અનવર”
રખ્યા. અબ ખવાહીશ મદ હું કે અગર ઇસમે શહો યા ગલતી
નજર આવે ઉસકો દુસ્ત કરકે પઢે જોર દામને લુતફસે ઉસકો
હુપાવે જોર ઇસ હે અમદાન કે હકકમે દુઆ કરે કે અલ્લાહ
પાક ઇસકે ગુન્હા બક્ષડે. જોર અપને મકબુલ બંન્દુમે ઇસેલી.
શામીલ કરલે ફક્ત

રાહીબ,

ખવાહીશ મંદ.

આજીઝ ઉમર,

ખાકપાયે દરવેશાન.

અલવદા ૧ લી.

તસનીક્રઅનવર

બિરબીલલા હીર રહેમાન નીર રહીમ.

નજર આતા અજબઆસારહે^૧

આજ ગુલશનકા નજર આતા અજબ આસાર^૨ હે,
 ગુલબી^૩ કુમલાયેહે^૪ હરયેક શજબી^૫ ગમખવાર^૬ હે,
 હમને પૂછા બાગબાસે^૭ આજ કયા ઇસરાર^૮ હે,
 વેા લગા રોરોકે કહેનેકો અજબ ગુફતાર^૯ હે
 આહ અબ રમદા મુબારિક કુચ પર તૈયાર હે, ૧
 ઇસ સબબ ગુલશનકે બીતર આ પડા માતમ તમામ.
 ગુલ હુવે વેરા ખીજાસે^{૧૦} બાગબાહે લા કલામ,
 ખુલખુલાબો હૃદૈસે કરતીહે નાલા^{૧૧} શુબહો શામ.
 હાય અબતો ગમકી સારી હે^{૧૨} ચીમનમે^{૧૩} ધુમ ધામ,
 ગમજદુ^{૧૪} પર આજ ગમકા આપડા તુમાર હે ૨
 હાય અબ ગુલશનકે બીતર આઈહે બાદે^{૧૫} ખીજા,
 ખુલખુલા બેકલ હે આર હે કુમરીયા નાલે જુના
 તોતીયા ઇસ હૃદૈસે^{૧૬} હે કર રહી શોરો ફીઝા;
 હાય અબ રમદા વદા હોતા હે અજબ એહલે જહાન,
 ઇસ સબબ આખુસે જારી આમુઉકી ધાર હે ૩

૧ આ અલવદાની ટીકા માટે જુઓ પદ ૧૩ ની ટીકા બધી અલવ
 દાઓની ટીકા સરખીજ છે, તેથી ફરકતી નીચે ટીકા આપી નથી ફક્ત
 અધરા શબ્દોના અર્થ આપ્યા છે. ૧ ગુલશન=બાગ ૨ આસાર=નીચાનીઓ
 ૩ ગુલ=ફુલ. ૪ શજબ=ઝાડ. ૫ ગમખવાર=ગમ કરવાવાળો ૬ બાગબા
 =માળી. ૭ ઇસરાર=ભેદ ૮ મુફતાર=રાત ૯ ખીજા=પાનખર ઝવુ. ૧૦
 નાલા=હૃદના પોઠાર ૧૧ ચીમન=માગ ૧૨ ગમજદુ=હી ૧૩ બાદ=પવન

સખ સરો^૧ ચકયા ખડે હે બાબમે^૨ હેરાનસે
ઉડ ગયાહે હોસ ઇસ ગાતમ બીતર રીહાનસે^૩;
કેલબી રોરોકે ઠેહતીહે ખડી રૂમમાનસે,^૪
આહ અખ રમદા વઢાહે શુલશને હોરાનસે,
સખ શજર બા ચકે હીગર ચુકર રહા તકરારહે. ૪

હાય હરચક શુલને કીતાહે ગીરેબાં અપના ચાક^૫
ખુલખુલા બેઠીહે શુલબન પર લગાયે શુલસેં તાક,
કુમરીયુ^૬ ને હર્દસેં ડાલીહે અપને સરમે ખાક,
તોતીયા કહેતીહે હરદમ ચાઇલાહી લા સેવાક;
હમ ગરીબું પર ચે ગરદીશ^૭ આ પડી ચકખારહે. ૫

ઝોર શુલાબુને કીયે અપને ગીરેબા તારતાર,
બર્ગ શુલકુબી લગેહે જમસે દામન બીચ ખાર^૮;
દેખકર શુલશનકો રોતે હેગે તાયર^૯ ઝાર ઝાર,
આબોદાના છોડ કર બેઠેહે પર અપને પસાર;
ઝોર બંમર બીહો દીવાના ફીર રહાહે લાચારહે. ૬

ચાસમન ઝોર મોજરા ઝોર બુધ બી બેચેનહે,
નરગીસુંને તરકીયે આબુસેં અપની નેનહે;
બેલ ઝોર ચપા બગમ^{૧૦} રોતે ખડે હીન રેનહે,
ઝોર ના ફરમાન જમ ઝોર હર્દકી મા બેનહે;
શુલકી બાપે અખ નજર આતા ચીમનમે ખારહે. ૭

હાય અખ બતાહે રમદા હમકો ચહા છોડે નીરાસ,

૧ સરો=એ નામનું ઝાડ. ૨ રીહાન=સુગંધીદાર ધાતુ, લીલોતરી. ૩ રૂમમા=દાગ, ૪ ચાક=ચીરવુ ૫ કુમરી=હોલોપક્ષી. ૬ ગરદીસ=ચીરોદશ. ૭ ખાર=કાંટા ૮ તાયર=પક્ષી. ૯ બગમ=દુ ખના લીધે

ઈસ સખળ સોસન ખડીહે ગમસે હો કરકે ઉઘાસ;
 ઓર સુખુલને બીખેરે ખાલ હોકર બે હવાસ,
 બુલબુલા સર પીટતીહે ઓર હોતીહે હીરાસ,
 આબો દાનેકા કીસીકું અબ કહા દરકારહે ૮

કેતકી ઓર દાવદી ચકપા ખડી ગમકે બીતર,
 ઓર ગુલે કુજેહ ને રોરો કર કીયેહે^૧ ચશ્મતર,
 ગુલ અખાસી બી યુ રોરોકર હે કેહતી શર બશર,
 હાય અબ રમદા ચલા હમ બેકસુંકો છોડકર,
 જખમ^૨ ઈસ હીજરતકા અબ હોતા અગરકે પારહે ૯

ઓર ગુલે લાલા ને ખાયા ગમસે અપને દીલપે દાગ,
 બુલબુલકાર^૩ તો રોરોકર હો ગયા ખાલી દીમાગ.

ઠાયલા ઈસ ગમ બીતર જલકર હુઇ માની દ ગાગ,^૪
 હોગયા માતમ સરા ઈસ ગમ બીતર સારાએ બાગ,
 કયા કરે જબ હુકમ યુંહીં દાવરે^૫ દાદાર^૬ હે. ૧૦

કયું ચલા બતાહે અબતું કુચકર માહે સીયામ,
 ડાલકર સળકે ગલેકે બીચ તું ઉલકતકા દામ^૭,
 કા તલક રોયા કરીંગે હર્મ મે સાયમ તમામ,
 અબતો સખ કેહતેહે રોશ માહે રમદા અસ્સલામ;
 તુતો અબ બતા હે ગમ અનવર કે તઈ બે પારહે. ૧૧

૧ જખમ=ખા ૨ બુલબુલ=એ નામાનું પક્ષી ૩ ગાગ=ગામગા ૪ દાવર
 =પરમેશનું નામ છે ૫ દાદાર=મદદગાર. ૬ માહેસીયામ=રોજા મહીનો. ૭
 દામ=બળ, ૬ દો. ૮ સાયમ=રોજદાર

અલવદા ર રી.

તશતીફ અનવર

યે કયા મજલીસ મેં કીલો કાલ હે.

બિસ્મીલ્લા હીર રહમાન તીર રહીમ

આજ અયે ચારા યે કયા મજલીસ મેં કીલો કાલહે,
 ઇસ તરહ કયા ચક ખચક યે આપડી જ બાલહે,
 એક ઉનસે ચુંલગા કહેને કો યે એહવાલહે,
 આજ ઇન યાફને દેખા ઉજજયે સબ્વાલહે.
 આહ અબ ઇસ ગમકા હમકો હર્ફ ખાલુ બાલહે,
 કોઈ યેહ કહે કરકે દીલહી દીલમે ગમ ખાને લગા;
 કોઈ અપને હાથકો મલમલકે પસ્તાને લગા,
 કોઈ હૃદે^૧ જુગરસે રોરોકે ચીલ્લાને લગા.
 કોઈ રોરો કહેતાહે રમઝાન અબ બાને લગા,
 કોઈ ઇધર ગીરીયાન^૨ હેં ઓર કોઈ ઉધર બે હાલહે. ૨
 કોઈ આપડી દીલહી દીલમે ખાકે ગમ જલતાહે અબ,
 કોઈ કહેતાહે કે યે રમઝાન તો ચલતાહે અબ;
 બે કરારી સપ્સે^૩ કોઈ આહ તલમલતાહે અબ,
 કોઈ ખા અફસોસ અપને હાથકો મલતાહે અબ;
 કોઈકા મુહ ઝર્ફ^૪ હેં ઓર આંખ કીસકી લાલહે. ૩
 ઇસ તરહ મેફીલકે^૫ લીતર ગીરીયે ઓબરીહે આજ,
 રોઝઘાફ^૬ કે તઈ હીજરતકા^૭ હુ ખ બારીહે આજ,

૧ ગીરીયાન=રૂદન કરનાર. ૨ ઝર્ફ=ફીક, પીળું. ૩ મેફીલ=સમા. ૪ હીજરત=જુલાઈ.

આલીયાઉ કે દીલુમે^૧ જખમે ગમ કારીહે આજ,
 સુપ્રીયુ^૨ કે તઇલી પહોચી ગમકી ખીમારી હે આજ,
 ઝોર ગમ કરતાહે જો ગોથો^૩ કુતુખ અબદાલ હે. ૪

ઇસ મુખારિક માહમે થી આસી^૪ યુકી બક્ષીસા,
 મોમીનુકોથી ખુસી હરવખ પઢતે થે કુરઆ,
 મસજીદુમે આલીમુસે^૫ બકે સુનતેથે બયા,
 આજ વો સખસે વઢા હોતા હે બા અમનો અમા,
 હશ્રમે હોગા અઝર^૬ છસ છસકા જો અફઆલ^૭ હે ૫

આહ કેસા ફેજયા ઇસ માહે રમઢાકે સખખ,
 માફ હોતેથે ગુન્હાહા હમ ગુનેહગાર કે સખ;
 હાય એસે ફેજસે મહેફમ હે જો બેઅફખ,
 હશ્રકે દીન હોગા ઉનપર હક્ક તઆલાકા અજખ,
 ખૂબ પહોચેગી સખ ઉનકોકે જો બદયાલ હે. ૬

અયે મહે આલી તુ મુઝકો રખસે વી મીલવાઇયો,
 ઝોર કુલ ઉમેહ મેરી દીલકી તુ દીલવાઇ યો,
 વસ્લ^૮કા સરખત મુઝે મહેબુબ સે પીલવાઇયો,
 નેઅમતા જલ્લત^૯કી સારી મુઝકો તુ ખીલવાઇયો,
 અખ જુઢાઇસે તેરી અનવરકા દીલ ગુરખાલ હે. ૭

૧ સુકી=લાગી ૨ ગોથો કુતુખ અબદાલ=પરમાત્મા તરફથી ધણા ઉંચા
 ખરતખા પામેલા માણસો ૩ આસી=ગુનેહગાર ૪ અઝર=સવાખ ૫ અફ-
 આલ=ફત્ત, કામ ૬ વરવ=મેળાપ ૭ જલ્લત=રવજ ૮ ગુસ્લાલ=યામણી.

અલવદા ૩ રી.

તશનીક અનવર.

બીરમીદાહીર રહેમાન નીર રહીમ-જુરમેં એક નયા મજકુર હે,
આજવો શખ^૧ હે કે જુસમેં એક નયા મજકુર હે;
મોમીના સારે જમાહે રોશની પુર નૂર હે,
રગ ચેહેરેકા બના હરએકકા જયું કાપુર^૨ હે,
અશકકી^૩ શફત હરેકકી આખમેં બરપુર હે,
ઈસ તરહ હર એકકા હીલ અબહો રહા રનજુર^૪ હે. ૧

યે અજબ દેખાસો ચકહમ હોગયા મેં બેકાર,
પૂછ ને લાગા મીસલ મજતુ^૫ હરેકકુ બાર બાર;
કયું હુવે યારાં યે લયલે કદ્ર^૬ મેં તુમ અશક બાર,
કીસ લીયે કરતે હુ સખ અપને ગીરેબા તારતાર,
કયા હુવા યે માજરા કયું હીલ સલુકા ચુર હે. ૨

તબ સદા મજલીસ સે હોનેકું લગી યે આશકાર^૭,
યું લગે રોરોકે કહેનેકું બચરમે અશક બાર^૮,
કયા કહે હમ હાય હીલસે ઉઠ ગયા સબરો કરાર,
આહ અબ હમસે જુદા હોતાહે માહે જુલવકાર^૯.

૧ શખ=રાત ૨ કાપુર=કપુર. ૩ અશક=અશુ. ૪ રનજુર=બિમાર.
૫ મજતુ=દીવાનો. ૬ લયલેકદર=કદરનીરાત. ૭ આશકાર=ખહેર. ૮ અ-
શકબાર=રોવાવાળો. ૯ જુલવકાર=મજબૂતવાળો.

ઇસ સખળ હરયેકઠા હીલ જલતા મીસલ તાંદુરહે^૧, ૩

આહ હમસેં કળ મીલે રમઝા મુખારીક માહ અળ,
કીસ તરહ બૂલે ગે હમ હીલસેં મહોબત આહ અળ,
હાય હોતાહે જુઠા હીલાદાર ઓર હીલ ખવાહ^૨ અળ,
સાલ લર તક કર ચલા ફીર મુતતજર^૩ વદલાહ અળ,
હીલ હમારા હર્દ હીજરતસે હુવા રખુરહે ૪

યે ખખર જળ ફેલને લાગી સળું કે ધર બ ધર,
કુચ કરતા હે મહે રમઝાન અળ મુલકે હીગર,
યે નીઠા સુનતે હી સળ ધખરાકે હો ગયે બે ખખર,
શોકસેં મસજીદ તરફ ઢોડે સભી ધર છોડકર,
આહ વહાં બી ફકતરે ગમ હર જગે મસ્તુર^૪ હે. ૫

કોઈ ઇશર ગમગીન બેઠાહે જીગરકુ અપને થામ,
કોઈ તર આજુસે કર બેઠાહે મુહ અપના તમામ
કોઈ ઉધર હેરત મને તસવીર^૫ સા હે લા કલામ,
ઇસ તરેહ મજલીસકે અદર હો રહા હે અજહે હામ^૬
હીલ ઉપર હરયેકકે ઇસ ગમકા પડા નાસુર^૭ હે ૬

કોઈ તો અળ હીલહી હીલમે ખાકે ગમ ઘટને લગા,
કોઈકા ઇસ હર્દ હીજરતસે જીગર ફટને લગા,

૧ તાંદુર=ચીજગી ૨ હીલખવાહ=હીલને ચાહનાર ૩ મુતતજર=સાહ
જોવાવાળો ૪ મસ્તુરહે=વખાય છે, ચર્ચા થાય છે ૫ તસવીર=ચમી. ૬
અજહેહામ=જનસમુહ ૭ નાસુર=કાણું, જોમાંથી પીપ નીકળે છે તે બધ થતું
નથી સદાય વલા કરે છે

કોઈકા ઇસ હર્દસેં તાબો તવા^૧ હટને લગા,
કોઈકા ઇસ હર્દ બે પાયાસે^૨ જી કટને લગા,
કોઈકે સીને ઉપર ઇસ ગમકા કોહો^૩ તુરહો^૪ ૭

કોઈયું રોરોકે કહેતાહો અયે માહો ખૂશ ખીરામ^૫,
એક દીન વો થાકે હમ પીતે થે મીલ વસ્લતકા જામ,
આન પહોચી બેક સુ પર આજ વો હીજરત કી શામ,
કલ ખુદા જાનેકે કીસ જા હોયગા તેરા મુકામ,
ચું ચરાકા ઇસ જગેહ પર કીસકે તંઈ મકદુર હે. ૮

યે ખખર ખુલખુલને જાકર ખાગમેં કીતી અયાન^૬,
ખાગખા ઘભરાકે તખ કરને લગા શોરો ફીગાન,
ચકખચક જાકરકે ખોલા ગુલસે યે સારા ખયાન,
આહ અખ રમહા વહાહો આજ કલકે ફરમીયાન,
હોગયા ઇસ મમસેં દીલ જશું ખાનયે^૭ જંખુરહો. ૯

યે ખખર સુનકર કે સોસન હોશ અપને ખોગયા,
મોમરાલી પેચ ખા કચારી કે બીતર સો ગયા,
ઓર ભમર યે માજરા સુનતે દીવાના હો ગયા,
અશક જારી કરકે નરગીસ અશમ તરહોરો ગયા,
આંખ ઉસકી આહ ઇસ મમસે હુઈ માજુર હે ૧૦

૧ તાબોતવા=ચક્રિત. ૨ બેપાયા=જેનો છેડો નથી તે, અતિશય. ૩ કોહ=પહાડ ૪ તુર=પહાડનું નામ છે ૫ ખીરામ=ચાલ ૬ અર્થા=જહેર, ૭ ખાના=ધર ૮ જંખુર=મધમાખ.

તોતીયા બી હો ગઈ કુનકર તમામી નીલ પોશ,^૧
 બુલબુલા બી ધરકમે^૨ કરતીહે^૩ ગમકા બાદા નોશ.^૪
 કોયલા ઈય દઈસે કરતીહે સખ બેઠી ખરોશ,
 આહ અબ ઇસ ગમકા ઉઠતાહે સબી શુલશન મે જોશ,
 ફાખતાકો^૫ ખાક સરમે^૬ ઠાલના મંબુર હે ૧૧
 આહ ઇસ ગમકી મુસીબત સખકે સીર પર આ પડી,
 અબતો રોરોકર દુઆ કરતેહે હકકસે હરધડી.
 આતીયે દોઝખકી હેબત સખકે દીલમે હે બડી;
 ઠાલ ઇસ રમઝાનકી સખકે સામને હોવે ખડી,
 આખસે^૭ અનવરકે ખહેતા આંસુ^૮કા પુર હે ૧૨

અલવદા ૪ થી.

તરાનીફ અનવર

બીસમીલ્લા હીર રહમાન્ નીરરહીમ-કયા સખખ નાલાન કા,
 આજહે અયે અહેલે મજલીસ કયા સખખ નાલાન કા.^૧
 શોરહે હર બખબ મેફીલ બીતર ગીરીયાન કા,
 એર સીફત^૨ કરતેહે રોરો માહ આલી શાનકા.
 એર કહેતેહે મોહીબખા નહીં બરોસા બનકા,
 આજ યા કલકા મોહીબખો કુચહે રમઝાન કા. ૧
 મસજીદુ મે સખ મુસલ્લી^૩ યુ કહે રોરો કલામ,
 તેરી ઉલફતમે^૪ મુકબલ^૫ હે સબી હરખાસો આમ
 તીસ દીનસે તે બ્યાદા ના કીયા જગમે મુકામ,

૧ નીનપોશ=લીના રમતી ૨ બાદાનોશ=શરાબ પીવો ૩ ફાખતા=
 કુમરી, હોનો ૪ નાલા=રૂદન કરવું ૫ સીફત=વ્રણ સા ૬ મુસલ્લી=પ્રાર્થના.
 ૭ મુકબલ=કેદી.

આખીરશહે અલવદા અયે માહે રમદા અસ્સલામ,
મે લી કેદી હોરહાહુ ઇશકી જીનદાનકા. ૨

અલવદાહે આજ તુજકું સખસે અયે માહે સીયામ,
દહસે રોતે હે સાયમ હીજકે મારે તમામ
તું ચલા જાતાહે સખકુ છોડ રોતે ખુસ ખીરામ,
ચશ્મનર હોકરકે ખેઠે હે મુસદલી ઓર ઇમામ,
ઓર કહેતે હે યુ રોરો થા સખખ ગફરાનકા ૩

મસજીદુ મે મુકતલી ખેઠે હે સારે ચશ્મતર,
સરનગુ^૧ હોકરકે કહેતેહે ઇમામા સર બસર
સાલ આયદાકુ આઇયો સહરે રમદા જુદતર,
અફકબરી દહસે હે સખકે રૂખસારૂ^૨ ઉપર,
જાઈ રગ સખ હો ગયાહે આશકુકી શાનકા. ૪

આજ મહેરાબુંમે ખેઠેહે ઇમામા દીલ ફીગાર,
દહ ગમસે કરદીયા હેગા ગીરેખા^૩ તાર તાર.
ઓર કહેતે હે અલમસે હીજકે રોરો પુકાર,
અલવદા અયે દોસ્તા જાતાહે રમદા કા બહાર,
અબ તરાવી મે અયે યારાં હે ખતમ કુરઆનકા ૫

રોશની સારી મસાજીદકી ખુઝી જાતી હે આજ,
શમા રોતીહે બગમ કીન્દીલ ચીદલાતી હે આજ.
ખેકરાની સખતસે ફાનુસ ગમ ખાતી હે આજ,
દેખ કર ઇસ દહકું છાતી ફટી જાતીહે આજ,
ઉડ ગયા હે નૂર ગમસે હીજકી સમઆન કા ૬

૧ જીનદાન=કેદખાનું ૨ સરનગુ=માથુ નીચુ નખાવીને ૩ જુદતર=સત્વરે
૪ રૂખસાર=ગાલ. ૫ ગીરેખા=કપડાની ગીરેખાન. ૬ બહાર-વસત ૫ શમા=દીવો,

સાયમા^૧ કહેતેહે^૨ સારે મીનતો એહસાન સે,
ફીર મીલાવે તુજસે મોલા હમકુ બા ઇમાનસે^૩
અલવદાયા હરજગેહ પઢને હે બીલ એહસાનસે,
શહરોરમદા^૪ નીલ્લવલ્લ યે વરફ હે કુરઆનસે,
બર ગયા તું નૂર સખકે દીલ બીતર ઇમાનકા. ૭

હાફીબં સખ હર્દસે કહેતેહે રોરો ઝાર ઝાર
દીલ લગા બાતા હે તું કયું છોડ હમકો બેકરાર,
સાલ બર રોયા કરીંગે ગમસે તેરે દીલ ફીઝાર
લે ચલાતું સખકી રાહત ઝોર તીલાવત કી બહાર,
હાય બાતાહે અમલ અબ માહે બુલ એહસાનકા ૮

આબીદુ^૩ કે દીલકે તઈ કયુ ખાનયે જાંબુર કર,
હાય અબ બાતાહે તું સાયમ કે તઈ રનજુર કર
આશકુ કે દીલકે તઈ તું જખમસે ચકચુર કર,
છોડ કર બાતા હે સખકુ ગમમે તુ બરપુર કર,
અબ ચલા દીલ તોડ કર હર સાયમે ઇનસાનકા ૯
રોઆદાઈ કે દીલસે લે ચલા સખરો કરાર,
હીજમે તેરે સખી રોતેહે બેઠે ઝાર ઝાર
ઝોર કહેતે હે યે રોરો હીજસે હો બેકરાર,
તુ ચલા હમસે બુદા હોકર અયે માહે બુલવકાર,
અયે મોહીબો કયા કરેં તુ હુકમ હે સુખહાનકા ૧૦
મસલુદુ^૩કો હીજસે વેરાન કર બાતા હે તુ,
મોમીનુકે દીલયે ગમકે કોહ ધર બાતાહે તુ.

૧ સાયમા=રાજદાર લોકો ૨ મહર=મહીનો. ૩ આબીદુ=૧૬મી કરનાર,
પરહેઝાર.

આશકુંકી ચક્ષ્મ ભીતર અશક્તર જાતાહે તું,
છોડકર હમકુ તડફતે બેફીકર જાતાહે તું,
હશ્રમે હમકું દીઆઇયો બાગ તું રૈયાન કા ૧૧

બાગમે^૧ રાતીહે બુલબુલ હીજસે^૨ તેરી પુકાર,
કુમરીયા સર પીટકર રાતીહે બેઠી જૂર જૂર;
તોતીયાં ગમસે ઉઢાસી હો રહીહે દીલફીગાર,
મુર્ગ^૩ બેઠેહે અલમસે સરનગુ હો બેકસાર,
છુટ ગયાહે આસીયા^૪ કુલ તાયરો^૫ હેવાનકા ૧૨

ગુલકે ઝરૂં^૬ પર લી રોરો ગમસે આયાહે અરક,
હો ગયે હે અશક સબનમમે^૭ એ સરતાપા^૮ ગરક,
ઝોર ગુન્ચેકી દુરનીકું^૯ હુવાહે ગમસે^{૧૦} શક,
ચેહચહેમે^{૧૧} બુલબુલ^{૧૨} કે આ ગયા બેહદ ફરક;
ઇન્તેહા^{૧૩} કુચ નહીં રહા યે હદ^{૧૪} બે પાયાનકા ૧૩

કયા કહું અયે દોસ્તા ઇસ ગમસે^{૧૫} ગુલ મુરઝા ગયે,
હાય સારે બર્ગ^{૧૬} ગુલબી હદ^{૧૭}સે કુમલા ગયે,
આતીસે ગમસે^{૧૮} જીગર સખ ગુલકે અખ ચીમલા ગયે.
સુનકે યે હીજરત સલી ગુલશનકે તઈ ગથ^{૧૯} આ ગયે,
ઉડ ગયાહે હોશ ગમસે^{૨૦} ગુલશને દોરાનકા ૧૪

ગમમે રોરો કર ગુલાબુકે ઉઠે હોસો હવાસ,
એક પાઉસે^{૨૧} સરો ગમમે^{૨૨} ખડા હેગા ઉઢાસ,
કેતકી ઝોર સેવતી ગમમે ખડી હોકર હીરાસ^{૨૩},

૧ આસીયા=માળો, રહેઠાણ ૨ તાયર=પક્ષી ૩ સબનમ=ઝાકળ
૪ સરતાપા=પગથી તે માથા સુધી. ૫ દુરની=અ દરનો બાગ. ૬ ચેહચહે=બોલવું.
૭ ઇન્તેહા=પાર. ૮ બર્ગ=થાન. ૯ ગથ=મૂર્તિ ૧૦ હીરાસ=નાઉમેદ, નિરાસ.

ઔર ભમર ફીરતા દીવાના હો ગુલુકે આસપાસ,
ઔર શુલે લાલાકે દીલપર દાગહે હીજરાનકા ૧૫

નરગીઝને રોરો કીતી હેગી અપની ચશ્મતર,
ઔર સુખુલને હે તોડે બાલ અપને સરખસર,
ઔર શુલે સદ્-બગલી ગમમે ખડાહે બે ખખર,
આતીસે ગમસે જલેહે હાય સોસન કા જગર,
હાય અખ હેવાલ તુમકુ કયા ઠહુ રિહાનકા ૧૬

હાય નારગી કે તઇલી હીજકા માતમ હુવા,
જદ્દ હો ગયે તીરઝા સખતર ચે ગમ હુવા,
શેખ^૨ ગમસે ગીર પડે શુખુલી ચશ્મે નમ હુવા,
હાય સારે શુલશનુ મે ગમકા એક આલમ હુવા,
ઠહ્ હીજરતસે^૩ જગરહે ફટ ગયા રુમાન^૩ કા. ૧૭

યાસમન ઈસ ગમકે ભીતર ખા રહી હે પેચોતાખ,
બેલ ઔર ચપાલી ગમ ભીતર ખડીહે લા જવાખ,
ઔર શુલે કુજેકી નેનુસેહે બેહતા નીર આખ,
શુલ અબાસીકા હુવા દીલ ગમસેતી જલકર કબાખ,
આહસે બડકે હે સોલા આતીશે સોઝાનકા.^૪ ૧૮

સેવતી કે ગમ હુવા હીજરાનકા બે ઇન્તેહા,
અસરફી મલતી કફે^૫ અફસોસકુ હે ખરમલા,
હાય શુલશનમે^૬ અલમસે નહેરો નાલા બેહ ચલા,
શુલશને ખૂબીકા આલમ સખ ખીબાની ખો લીયા,
લુટ ગયા સારા બહાર અબ બાગ ઔર ખોસ્તાનકા^૬ ૧૯

૧ સદ્=સો ૨ શેખ=સફરજન. ૩ રુમાન=દાદમ ૪ સોઝાન=અળતરા
૫ કફ=હાથ ૬ ખોસ્તાન=માગ.

હાય અબ જાતાહે તું હોકર જુદા માહે સીયામ,
અલવદા ઠા શોરહે હરબા ખબા હર ખાસો આમ,
સારે યુ' કહેતેહે રોરો મુકતદી ચોર કયા ઈમામ,
અલવદા અયે માહે રમદા આખરીશહે અસ્સલામ,
હે સખકે અનવરકે તઇ કુલ મન અલયહા ફાન^૧કા. ૨૦

અલવદા પ.

તશનીફ અનવર.

અબતો સીધાકર ચલા રમઝાન શરીફ

બીસ્મીલાહીર રહમાન નીર નીર રહીમ.

અલવદા અબતો સીધાકર ચલા રમઝાન શરીફ
સખ મોહીબુ કો ફલાકર ચલા રમઝાન શરીફ
દીલકુ હીજરતસે^૧ જલાકર ચલા રમઝાન શરીફ
તનકુ હસરતસે^૨ ગલાકર ચલા રમઝાન શરીફ
દાગ પુરકતકા લગાકર ચલા રમઝાન શરીફ
આજ કલ કુચ નીદા કર ચલા રમઝાન શરીફ ૧

અબતો કયા કરે કહા જાવે કીસે સુનાવે હમ,
હાય મલ હશ્રતો અફસોસસે પસ્તાવે હમ,
પટકીયા સો સોગમે પુર બા દર્દ ખાવે હમ,
આહ પર આહ વ હમ સર્દ ભરે જાવે હમ,
અશકકે પુર બહાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
આજ કલ કુચ નીદા કર ચલા રમઝાન શરીફ ૨
યે દદ હીજકા કીસ તરહ સહા જાવે હમે,

૧ કુલમન અલયહા ફાન=એ નામનો પવીત્ર શ્લોક.

આગ દર્દસે નપટ દાગ લગા જાવે હમે,
 ઈશકની ટેકમે ચેહ છોડ ચલા જાવે હમે
 વાઅહા સાલબર આનેકા બતા જાવે હમે,
 મુનતાજર હમકુ બનાકર ચલા રમઝાન શરીફ, ૩
 આજ કલ કુચનીદા કર ચલા રમઝાન શરીફ
 ગ્યારા મહીને કયુ કટે હીજમે રાતે રાતે,
 રાત દીન અશકકે પાનીસે મુહ ઘેતે ઘેતે,
 રેહ ગઈ અહલ ચે સુન અહલકુ ખોતે ખોતે,
 નહીં માલુમ હો કયા સાલકે હોતે હોતે,
 વાઅહયે સાલ બતાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
 આજ કલ કુચ નીદા કર ચલા રમઝાન શરીફ ૪
 બા બબા શોર હે રમઝાન વહા હોતાહે,
 રહેમતો બક્ષીસો ગફરાન વહા હોતાહે;
 અબ જુદાહો મહે રહેમાન વહા હોતાહે,
 સહરી ઈફતારકા અરમાન વહા હોતાહે,
 ચો તરફ શોર ઉઠાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
 આજ કલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ ૫
 રોઝા દાફ કે તઇ કરકે પરેશાન ચલા,
 કુલ મસાઅલકે^૨ તઈ છોડકે વેરાન ચલા,
 સબકે ચશમુસે બગમ અશકકા તોફાન ચલા,
 રોરો કહેતેહે મુશહલી મહે રમઝાન ચલા,
 ગમમે^૧ હર એકકે ફલાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
 આજ કલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ. ૬

હીજકે ગમસેં સભી સાયમા ખેઝન હુવે,
નીમ બીરમીલ હુવે બેદીલ હુવે બીરયાન હુવે,
ગમે દોરીસે મુસલમાં સભી ગીરીયાન હુવે,
હીજકે દર્દેસેં દીલ ખાનખે વેરાન હુવે.

નાઅતવા હાલ બનાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
આજકલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ. ૭

અહા અફસોસ મહેશાન તું મુહ મોડ ચલા,
આશકુસે તું ચે ઉલફતકે તઈ તોડ ચલા.

તીસ દીનકી ચે મહોબતકે તઈ છોડ ચલા,
બહેરે ગમ ખીચ મોહીબુકે તઈ જોડ ચલા,

હીજકી આગ લગાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
આજ કલ કુચ નીદા કર ચલા રમઝાન શરીફ. ૮

મસજીદો મીંખરો મહેરાબો મુસદ્દીઓ ઇમામ,

હીજકે ગમસેં ચે રોતેહે હે મસાજીદમે તમામ,

રોરો કહેતેહે સભી મીલકે જબાસે ચે કલામ^૨,
અયે મુસલમાન કરો મીલકે ચે રમઝા કો સલામ;

હીજકે જખમ લગાકર ચલા રમઝાન શરીફ.

આજકલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ, ૯

આહ અફસોસ જુદાઈસે જુગર ફટતાહે,

જર્દ રગ હોતાહે ઓર માસ લહુ ઘટતાહે;

ગમે દોરીસેં સભી તાબો તવા હટતાહે,

જાંઘી તદખ^૩ હુઈ દર્દેસેં જ કટતાહે,

ચે મુસીબતકુ દીખાકર ચલા રમઝાન શરીફ,

૧ નીમ બીરમીલ=અધમુવો, ધાયલ. ૨ કલામ=પાત. ૩ તદખ=કડવી.

આજકલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ. ૧૦

ઇસ મુસીબતમે મુસલમાકો તલપતે છોડે,
 હાગ હે દીલપે શબોરોજ કલપતે છોડે,
 આહો નાલેકી સદા હર્દ જપતે છોડે,
 આતશે ગમમે જીગર ચાકે કો તપતે છોડે,
 હાગ પર હાગ લગા કર ચલા રમઝાન શરીફ
 આજકલ કુચ નીદા કર ચલા રમઝાન શરીફ. ૧૧

રાતદીન ગમસે જીગરકો મેરે શક^૧ રહેતાહે,
 અશક ગમસે મેરી આપુ^૨મ શક^૩ રહેતાહે,
 ગશપે ગશ આતેહે હમ લખપે રમક રહેતાહે,
 આહ અફસોસકા નીત મુજકો સખક રહેતાહે,
 આહ ઉલફતમે હબાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
 આજ કલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ. ૧૨

તેરી ઉલફતમે મહેશાન જીગર ચાકે હુવે,
 આતીશે ઇશકસે દીલ જલ ગયે ઓર ખાક હુવે,
 શબકો રોરોકે ગુનાહુસે હમે પાક હુવે,
 તેરી ખરકતસે અજ હમકુ જે અફલાક હુવે,
 કેહ ઇસીયા^૩ સે છુડાકર ચલા રમઝાન શરીફ
 આજ કલ કુચ નીદાકર ચલા રમઝાન શરીફ. ૧૩

શબે કદ્રઆઈ હુવે ખતમ તરાવીહમે કુરઆ,
 હમ કહા તુમ કહા ઓર ફીર મહે રમઝાન કહા,
 અશમે નમના ગસે રોરોકે ચે કહેતાહુ ખયા,

૧ શ = શાદુ, ૨ તફ = સખ્યા, ૩ ઇસીયા = અપરાધો.

ફીર મીલાવે મહે રમઝાસે ખુદાવ દે જહા,
 અલવદાયુ કેા પઢાકર ચલા રમઝાન શરીફ
 આજ કલ કુચ નીહાકર ચલા રમઝાન શરીફ ૧૪
 ઘર બ ઘર શહરમે અબ ઇંદકી તૈયારીહે
 શીર ખુરમા કરે સબ ઇંદકી તૈયારીહે
 ખુશી હરખપે હે જબ ઇંદકી તૈયારીહે
 કયા અજમ ઓર અરબ ઇંદકી તૈયારીહે,
 જા બજા ધુમ મચાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
 આજકલ કુચ નીહાકર ચલા રમઝાન શરીફ ૧૫
 અખતો અયે મોમીનો તુમ સખ્રકરો માગો દુઆ,
 અફ ઇસીયા કરે ઓર ગુનહા બક્ષે ખુદા,
 ઓર હીકાર દે જન્નતમે ખુસલમાકો સદા,
 ઓર અનવર કે તઇ દેવે વહા અપના લીકા^૧,
 સબ ગુનહાહુસે સફાકર ચલા રમઝાન શરીફ,
 આજ કલ કુચ નીહાકર ચલા રમઝાન શરીફ ૧૬

ગુલઝારે અનવર તમામ શુદ્ધ
 કાર મન નિઝામ શુદ્ધ,
 શેતા મરા ગુલામ શુદ્ધ

~~~~~
 ગુલઝારે અનવર સમાપ્ત.
 ~~~~~

મુનાબત બ દરગાહ કાઝીઉલ હાઝાત.^૧

(રાગ ગઝલ)

ફજલ કર ચારબ મોહમદ મુસ્તુફાકે વાસ્તે,
 સેયદે કોનેન^૨ ખતમુલ અબીયાકે^૩ વાસ્તે ૧
 યાદલાહીલ આલમીન ચે અજ^૪ મેરી હો કુબુલ,
 ઇસતબ હાજત દુઆચે મુસ્તુફાકે વાસ્તે. ૨
 દુર કર રંજે દીલી હે સખ મુજપર બે કલી,
 ઉસ થહે સીદીક અકબર બા સફાકે વાસ્તે ૩
 ફજલકે હાથુસે મુઝકો મેવચે મકસદ^૫ ખીલા,
 ઉસ ઉમર ફાફ આલીલ બે રીયાકે વાસ્તે ૪
 હો જહામે હઝરતે ઉસ્માનકી રૂસે મુઝે,
 મત ખીજલ કીજે ઇસી સાહબ લેવાકે^૫ વાસ્તે ૫
 ખારગાહ આલીમે તેરી હે ચે મેરી ઇલતેબ^૬,
 હોવે હલ મુશ્કલ મેરી મુશ્કલ કુશાકે વાસ્તે ૬
 બુલબુલે બાગે મહીના કુરતે અચને રમુલ,
 યાને ખીખી ફાતેમા ખૈર નીસાકે વાસ્તે. ૭
 હે ખુશી હીલકો મેરે સર શખ્ઝ કર નખલે મુરાદ,
 ઇસ હસન ખસ્તા જીગર સાહબ લેવાકે વાસ્તે ૮
 હર તરફસે ફોજે ગમને આકે ઘેરાહે મુઝે,
 હે પના ચારબ થહીદે કરખાલકે વાસ્તે ૯

૧ આ મુનાબત (પ્રાર્થના) મા પરમાત્મા પાસે અપરાધોની ક્ષમા
 આહી છે ૨ મેયદે કોનેન=જમીન આસમાનના સરદાર, બે જહાનના સર-
 દાર ૩ ખતમુલઅબીયા=જેના ઉપર પેગમ્બરી ખતમ થઇ તે નબી ૪
 મકસદ=ઇચ્છા ૫ લેવા=ડોકો, વાવડો, લેવાયે હમદ. ૬ ઇલતેબ=દુઆ

કેન તુઝ પીન દાદ રસ^૧ આજીઝકા હેગા અથે ખુદા,
 જુદતર ફરીયાદ રસ^૨ એતુલ અબાકે વાસ્તે. ૧૦
 મેં બહોત હેરાનહું કર રહેમકી મુઝપર નઝર,
 બાકરો બાફરઅલી મુસા રદાકે વાસ્તે ૧૧
 મુસાઓ કાજમ તકીઓ નઝીઓ અસકરી,
 જોર ઇમામેં મેંહદી તુરુલ હુદાકે વાસ્તે. ૧૨
 યાઈલાહી સખ ઉઠાલે દર્દ અન્હોહુ કે બોઝ,
 ગવસલ આઝમ પીર મુરશદ રેહનુમાકે વાસ્તે. ૧૩.

તારીખ

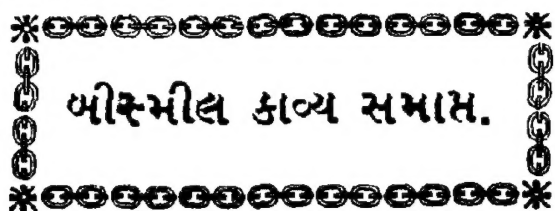
શુક્રહે તેરા ખુદાયા બે હીસાબ
 કે તસનીફ ચે નાહર કીતાબ
 ફીકકી તારીખ તો આઈનીદા
 હાર” બાગે બીરમીલહે ચે બે બહા

ઉપરની તારીખ આ પુસ્તકના પ્રકટકર્તા તરફથી છે. એને
 ભાવાર્થ એ છે કે—હૈ ! પરમાત્મા હે માલીક તારો ઘણોજ આ-
 બાર છે કે આ નવીન પુસ્તક પ્રકટ થયું તેની તારીખી ફીકર
 કરતા ધનિ સંભળાયો કે તેનું તારીખ નામ “હાર બાગે
 બીરમીલ ” (બીરમીલની બાગના ફુલોનો હાર) છે

હે . . .	૫
અલેક્ષ . . .	૧
રે . . .	૨૦૦
બે . . .	૨
અલેક્ષ . . .	૧
ગેન . . .	૧૦૦૦
બે . . .	૨
સીન . . .	૬૦
મીમ . . .	૪૦
લામ . . .	૩૦

૧૩૪૧

આ બધા અ કોનો સરવાળો કરતા ઉપર પ્રમાણે હીજરી
સાલ ૧૩૪૧ આવે છે

ચે કાવ્ય મીલનેકા પતા:—

ચે કાવ્ય નીચેકે સરનામેસે નક્ક હીમત ઓર ટપાલ મારફત
વેશ્વરપેબલસે મીલેઆ વી પી ખર્ચ ખરીદદારકે સીરહે -

સરનામા,

ઉમરભાઈ હસનભાઈ.

કરબે-કલોલ—બુરખા મસજીદકે પાસ

ઉત્તર ગુજરાત.

